Нә үчүн Исаның ардынча?

Стивен Мә’суд

Нә үчүн Исаның ардынча?

Стивен Мә’суд

Originally published in English as
Why Follow Jesus? by Steven Masood.
© 1997 Steven Masood and Word of Life.

© 2000 for the Azeri edition.
Translated by permission.
All rights reserved.

Илк дәфә инкилис дилиндә
Why follow Jesus? by Steven Masood
кими, нәшр олунмушдур.
Мүәллифлик һүгугу У 1997 Стивен Мә'суда вә Һәјат Сөзү
ширкәтинә мәхсусдур.
Мүәллифин разылығы илә тәрҹүмә олунуб.

Рус дилиндә нәшрин мүәллифлији У 2000 ширкәтинә мәхсусдур.
Бүтүн һүгуглар мүдафиә едилир.

Кириш

Ислам кими мәсиһчилик дә иманла играр едир ки, бәшәријјәти дүзкүн јола чыхармаг үчүн Аллаһ Өз пејғәмбәр вә һәвариләрини дүнјаја көндәриб. Аллаһ Өз вәһјләрини белә адамлара вериб. Белә илаһи вәһјләр бизә чап олунмуш сөзләр шәклиндә кәлиб чатыблар.

Мүсәлманлара да, мәсиһчиләрә дә Адәм, Ибраһим, Исһаг, Јагуб, Муса, Давуд, Сүлејман вә Иса адлары танышдыр. Ислам да, мәсиһчилик дә Исаја олан иманы Аллаһын Сөзү вә Аллаһын Руһу кими играр едир; лакин мәсиһчилик ирәлијә доғру бир аддым да атыр вә бу да һәлледичи әһәмијјәтә малик олан бир аддымдыр. Мәсиһчилик Исаны Аллаһын Көндәрдији бәшәријјәтин Хиласкары олдуғуну играр едир.

Инди адамлар әввәлләр олдуғундан даһа чох суал вермәји севирләр, о чүмләдән мәсиһчилик иманы хүсусунда чох суаллар верилир. Биз кәрәк дәрк едәк ки, узун китаблары охумаг үчүн һеч кимин нә вахты, нә дә күчү вардыр. Она көрә чох сыхылмыш бир формада Исанын Кимлији вә нә үчүн Онун ардынча кетмәјин лазым олмасы суалларына чаваб вермәјә чалышмышыг.

Ејни заманда, чалышмышыг ки, рус дили икинчи дил һесаб олунан адамлара (рус дилли олмајан) бу китаб садә вә баша дүшүлән олсун.

Бөјүк адлара јарашан титуллары һәмишә јада сала билмәдијимизә бахмајараг, мүәллиф вә нәшријјатчы пејғәмбәр вә һәвариләрә чох бөјүк еһтирамла јанашырлар.

1

Китаб

Гуран вә Һәдис мүсәлманлар үчүн ән бөјүк (нүфуза маликдир) нүфуздур. Мәсиһчиләр үчүн белә нүфуз мәсиһчилик иманынын мәркәзи олан Библијадыр. Бу китаблар топлусу, јахуд да китабхана демәкдир. Библија сөзү јунанча „библиа“ сөзүндән әмәлә кәлир ки, бу да „китаб“ демәкдир.

Библијаны тәшкил едән 66 китаб 1500 ил әрзиндә үч дилдә јаранмышдыр. Бу китабы јазан Аллаһ әрләри ичтимаијјәтин мүхтәлиф тәбәгәләринә мәнсуб идиләр. Онларын арасында пејғәмбәрләр, падшаһлар, чобанлар, балыгчылар, алимләр, әскәр, зијалы, һәким, миссионерләр олмушдур. Бу адамларын мүхтәлиф ичтимаи вәзијјәтләр тутмаларына вә мүхтәлиф вахтларда јашамаларына бахмајараг, онларын һамысы Аллаһ тәрәфиндән јалныз бир мәгсәд үчүн чағырылмышлар: Онун Өзүнү е’лан етмәк үчүн.

Библија илә јанашы, бөјүк һәгигәтләрлә долу олан чохлу китаблар вардыр, лакин Библија — бу нә исә бир башга шејдир. О нәјинки сизә, сизи јарадан вә севән мүгәддәс Аллаһын мөвҹудлуғу барәсиндә данышыр, лакин һәм дә күнаһларын уҹбатындан Онунла олан әлагәмизин кәсилмәси барәсиндә дә данышыр.

Библија сизә Она тәрәф нечә гајытмағы вә һәмишәлик Онун һүзурунда галмағы өјрәдир.

Библијанын мәзмуну

Библија ики һиссәјә бөлүнүр: Әһди-Әтиг вә Әһди-Ҹәдид. Онлар Аллаһын бағладығы ики бөјүк данышыглара, „әһдләрә“ һәср олунурлар: биринҹиси — Муса васитәсилә исраил халгы илә вә икинҹиси — Иса васитәсилә бүтүн бәшәријјәтлә.

Әһди-Әтиг

Әһди-Әтиг Аллаһ илә Исраил халгы арасында Муса васитәсилә онун бағладығы әһдин әсасында гојулмуш мнасибәтләрин тарихини өзүндә тәмсил едир. Илк китаблар инсанын јаранмасы, дашгын, Ибраһим вә Ибраһим нәслиндән Исраил халгынын нечә әмәлә кәлмәси барәсиндә данышылыр. Сонра Исраил халгынын мисир әсарәтиндән мө’ҹүзәли

шәкилдә азад олмасындан, сонракы дөврдән вә Муса васитәсилә Аллаһ тәрәфиндән верилмиш ганунун јаранмасындан данышылыр. Еләчә дә, Әһди-Әтиг бу халгын јүксәлмәси вә енмәси, онун Аллаһа итаәтсизлији, пејәғмбәрлик хәбәрдарлыглары вә Аллаһын Исраилин үзәринә чәзалар барәсиндә бизә хәбәр верир. Бүтүн бунунла јанашы, Әһди-Әтигдә Хиласкар Мессијанын (Елчи) кәлмәсинә аид олан бир сыра пејғәмбәрликләр вә Аллаһла инсанлар арасында јени данышығын бағланмасына раст кәлирик.

Әһди-Чәдид

Әһди-Чәдид — бу, пејғәмбәрликләрин һәјата кечмәсидир. Әһди-Чәдиддә мүсәлманлара Гур'андан Мәрјам оғлу Иса Әл-Мәсиһ кими танынан Иса васитәсилә Аллаһын бағладығы јени разылашма тәгдим олунуб. Әһди-Чәдид мүәллифләринин диггәти Аллаһын мүгәддәслијинә вә Онун Иса Мәсиһ васитәсилә бәшәријјәтлә барышмаг вә она хилас бәхш етмәк нијјәтинә јөнәлмишдир. Мүждә (Инчил) бизә бизим Хиласкарымызы тәгдим едир. Мүгәддәс Һәвариләрин Ишләри фәсилләри хилас барәсиндә Хош-Хәбәрин, Мүждәнин јајылмасыны тәсвир едир. Мәктублар Хиласкарымызын васитәсилә алдығымыз хејир-дуаларла бизи әтрафлы таныш едир. Сонунчу вәһј китабы хиласын кулиминасијасынын пејғәмбәрлик тәсвиридир.

Лакин кимсә дејә биләр: „Бүтүн бунлар һамысы лап чохдан јазылыб. Библија бизә гәдәр нечә кәлиб чатыб? Онун бүтүн мәтнләри доғрудурму? Биз әмин ола биләрикми ки, ора бир шеј әлавә олунуб, јахуд да әксилдилмәјиб?“ Биз нөвбәти фәсилләрдә әлдә етдијимиз дәлиләрлә бу вә башга суаллара чаваб вермәјә чалышачағыг.

Библијада китабларын јерләшдирилмәси

Библијада китабларын јерләшдирилмәси, Јарадылыш китабынын башланғыч дөврләри тәсвир едилмәсинә вә Вәһј китабынын дөврүн сону барәсиндә данышмасына бахмајараг, онларын јазылмасы гајдасында дүзәлмәмишләр. Китаблар онларын аид олдуглары әдәби типә јахуд стилинә ујғун олараг, груплашдырылыб. Әһди-Әтигин биринчи беш китаблары „ганун китаблары“, Нун оғлу Јәшуадан Естерә гәдәр олан китаблар — „тарихи“, Ејјубун китабындан Сүлејманын „нәғмәләр нәғмәси“ нә гәдәр „һикмәт јазылары“, Јешаја пејғәмбәрин китабындан Мәлакинин китабына гәдәр „пејғәмбәрлик китаблары“ кими мәшһурдурлар. Әһди-Чәдиддә биринчи дөрд китаблар Исанын һәјатынын тәсвиринә, мүгәддәс Һәвариләрин Ишләри — бу еркән чәмијјәтә тарихи бахыш; сонра Јагубун мәктубундан ибраниләрә гәдәр олан мәктублара вә нәһајәт, „апокалиптик“ кими мәшһур олан үслуб илә јазылмыш вәһјә һәср олунмушлар.

Сиз һәр бир Библијанын башланғычында Әһди-Әтигин 39 китабынын вә Әһди-Ҹәдидин 27 китабынын сијаһысына раст ҝәләҹәксиниз.

Библија китабларынын адлары вә гајдалары

Әһди-Әтиг китаблары:

Мусанын биринҹи китабы — Јарадылыш
Мусанын икинҹи китабы — Чыхыш
Мусанын үчүнҹү китабы — Левилиләр
Мусанын өрдүнҹү китабы — Сајлар
Мусанын бешинҹи китабы — Тәснијә
Нун оғлу Јешуанын китабы
Исраил һакимләринин китабы
Рут китабы
Биринҹи падшаһлар китабы
Икинҹи падшаһлар китабы
Үчүнҹү падшаһлар китабы
Дөрдүнү падшаһлар китабы
Биринҹи Салнамә китабы
Икинҹи Салнамә китабы
Јездра китабы
Неһемија китабы
Естер китабы
Ејјуб китабы
Мәзмурлар китабы
Сүлејманын Мәсәлләр китабы
Ваизин китабы
Сүлејманын Нәғмәләр Нәғмәси китабы
Јешаја пејғәмбәрин китабы
Јеремија пејғәмбәрин китабы
Јеремијанын мәрсијјәси китабы
Језекил пејғәмбәрин китабы
Даниел пејғәмбәрин китабы
Һушә пејғәмбәрин китабы
Јоел пејғәмбәрин китабы
Амос пејғәмбәрин китабы
Овәдја пејғәмбәрин китабы
Јунус пејғәмбәрин китабы
Мика пејғәмбәрин китабы
Наһум пејғәмбәрин китабы
Һәбәггуг пејғәмбәрин китабы
Сәфонија пејғәмбәрин китабы

Һәггај пејғәмбәрин китабы
Зәкәријјә пејғәмбәрин китабы
Мәлаки пејғәмбәрин китабы

Әһди-Ҹәдид китаблары:

Маттадан мүгәддәс Мүждә
Маркдан мүгәддәс Мүждә
Лукадан мүгәддәс Мүждә
Јәһјадан мүгәддәс Мүждә
Мүгәддәс Һәвариләрин Ишләри
Јагубун Мәктубу (көндәриши)
Петерин Биринҹи Мәктубу
Петерин Икинҹи Мәктубу
Јәһјанын Биринҹи Мәктубу
Јәһјанын Икинҹи Мәктубу
Јәһјанын Үчүнҹү Мәктубу
Јәһуданын Мәктубу
Ромалылара Мәктуб
Коринфлиләрә Биринҹи Мәктуб
Коринфлиләрә Икинҹи Мәктуб
Галатијалылара Мәктуб
Ефеслиләрә Мәктуб
Филипилиләрә Мәктуб
Колослулара Мәктуб
Салоникилиләрә Биринҹи Мәктуб
Салоникилиләрә Икинҹи Мәктуб
Тимотејә Биринҹи Мәктуб
Тимотејә Икинҹи Мәктуб
Титуса Мәктуб
Филимона Мәктуб
Ибраниләрә Мәктуб
Вәһј

2

Библија вә Гур'ан

Мараглыдыр ки, Гур'ан да Библијаны Аллаһын Сөзү адландырыр. Мәһз Аллаһ Јазылары бизә ачыб. Мүгәддәс Јазыларын китаблары үчүн Гур'анда „әл-китаб" китаб термини истифадә олунур, јәһудиләр вә мәсиһчиләр исә „әһмул китаб" — „китаб әһли" адландырылыблар. Библијанын һиссәләрини ишарә етмәк үчүн ашағыдакы адлар истифадә олунурлар:

1. Төврат — Тора, Библијанын биринчи беш китабы.
2. Зәбур — Мәзмур.
3. Саһаиф-е-әнбира — пејғәмбәрләрин китаблары.
4. Инҹил — Мүждә, Әһди-Ҹәдид.

Исламда олдуғу кими мәсиһчилик терминолокијасында да, Мусаја верилмиш вәһји адәтән „Тора" адландырырлар. Лакин бу сөз, еләҹә дә, бүтүн јәһуди китаблары үчүн истифадә олунур, мәсиһчиләрә Әһди-Әтиг кими танылыр. Ејни үсул илә „Инҹил" сөзү дә мәсиһчиләрин Әһди-Ҹәдид адландырдыглары Мүгәддәс Јазылардан һәмин һиссәјә истинад едиләрәк тез-тез истифадә олунур.

Гур'ан гејд едир ки, Төврат, Зәбур, Саһаиф вә Инҹил — бунлар Аллаһын китаблары, Онун Сөзү, Онун ишығыдыр, еләҹә дә, „фуркам" — критеријаларыдыр. Башга сөзләрлә, бу китаблар инсанлар үзәриндә Аллаһын һөкмү үчүн әсаслардыр.[1]

Гур'ан Төврат вә Инҹилин универсаллығыны тәсдиг едир вә һәр бир адам үчүн онларын бәләдчи олмасына тә'кидлә ишарә едир, „...инсанлара бир нур, доғру јолу көстәрән рәһбәр вә рәһмәт олараг Мусаја китаб верди ки, бәлкә (онун васитәсилә) өјүд — нәсиһәт гәбул етсинләр".[2]

Инҹил норма кими

Мәсиһчиләрә Инҹилә әсасланараг мүлаһизәләр ирәли сүрмәк мәсләһәт көрүлүр: „Инҹил әһли Аллаһын онда назил етдији (әкрам) илә һөкм етсин. Аллаһын назил етдији илә һөкм етмәјәнләр, әлбәттә, күнаһкарлардыр".[3]

Әкәр Инҹилин һәгигилијинә зәррә гәдәр дә олса, шүбһә мөвҹуд олсајды, онда Гур’ан исрар едәрдими ки, мәсиһчиләр өз дүшүнҹәләриндә Инҹилә әсасланмалыдырлар?

Һеч бир вахт Аллаһын Сөзү дәјишдирилмир

Гур’ан тәсдиг едир ки, һеч кәс Аллаһын Сөзүнү дәјишдирә билмәз: „(Ја Пејғәмбәр!) Аллаһын әввәлдән гојдуғу гајда-ганун, адәт беләдир. Сән Аллаһын гајда-ганунунда, адәтиндә һеч вахт бир дәјишиклик көстәрә билмәзсән! (Һәмишә пејғәмбәрләр вә мө’минләр галиб кәлмиш, кафирләр исә мәғлуб олмушлар).[4]

Гур’андан әввәл Библија да һәмин шеј хәбәр верди: „Отлар гурујур, чичәкләр солур, бизим Рәббимизин сөзү исә әбәди галыр“.[5]

Гур’ан дәјишикләр барәсиндә һеч нә демир

Гур’анын һеч бир јериндә библик мәтнләрин дәјишдирилмәси јахуд да тәһриф олунмасы барәсиндә фикирләр јохдур. „Тәһриф“ сөзү һеч бир вахт Библијанын өзүнә мүнасибәтдә истифадә олунмур. Бә’зи јерләрдә Гур’ан јәһудиләри һәгигәти кизләтмәкдә тәгсирләндирир, лакин бу иттиһам һеч бир вахт мәсиһчиләрә гаршы јөнәлмиш олмур. Гур’ан һеч бир мә’нада күман етмир ки, библик мәтн сахталашдырылмыш олсун.

Мәһәммәдә гәдәр

Бә’зиләри бә’јан едирләр ки, Инҹил вә Төврат Исламын ортаја чыхмасына гәдәр тәһриф олунмушдур. Әкәр бу беләдирсә, онда нә үчүн Гур’ан тәсдиг едир ки, ондан әввәл мөвҹуд олан мүгәддәс јазыларын тәсдигидир.[6] Инҹилин јазылмасындан тәхминән алты јүзилликдән сонра јазылан Гур’ана көрә, Мәһәммәдин дөврләриндә Төврат вә Инҹил илк һалында иди. Әкәр Инҹил Мәһәммәдин дөврүндә һәгиги вә (мүтләг доғру) там доғру олмасајды, онда Гур’ан мәсиһчиләрә өз фикирләрини Аллаһын Инҹилдә ачдыгларына әсасландырмаларыны өјрәтмәзди.

Мәһәммәддән сонра

Башгалары тәсдиг едирләр ки, Төврат вә Инҹил Мәһәммәд тәблиғ етмәјә башлајанда артыг дәјишилмишдир. Лакин бу иттиһам Гур’анда верилән бир мәсәләјә зидд кедир — әввәл назил олан илаһи китаблардан өјрәнин. Даһа доғрусу, ким Төврат вә Инҹил мәтнләринин тәһриф олунмасыны тәсдигләјирсә, бунунла о адам Гур’аны онун өз көзәтчи ролунун өһдәсиндән кәлмәмәсиндә иттиһам едир!

Әкәр ислама гәдәр олан јазылар тәһриф олунубса, онда Гур’ан мүсәлманлара буну габагҹадан јазмазды: „(Еј мө’минләр, јәһуди вә мәсиһчиләрин сизи өз динләринә дә’вәт етмәләринә ҹаваб олараг) белә дејин: Биз Аллаһа, бизә назил олан Гур’ана, Ибраһимә, Исһага, Јагуба

вә онун өвладларына көндәриләнләрә, Мусаја вә Исаја вериләнләрә, Рәббин тәрәфиндән бүтүн пејғәмбәрләрә верилән шејләрә (мө'чүзәләр) инанмышыг. Онларын һеч бирини дикәриндән ајырмырыг. Биз анчаг Аллаһа бојун әјән мүсәлманларыг".[7]

Сәнәдли шаһидләр

Бу күн Мәһәммәдин јашадығы дөврә гәдәр олан бир нечә јүзиллик әрзиндә јазылмыш Библијанын мүхтәлиф һиссәләринин бөјүк сајда әлјазма сурәтләри вардыр. Мәсәлән, бизим ерамыза гәдәр 68-чи илдә јазылмыш Өлү дәнизинин томары Әһдә-Әтигин бүтүн китабларыны, Естер китабындан башга, өзүндә сахлајыр.[8] Өјрәнилмә үчүн асан олан там Әһдә-Чәдидин гәдим јунан әлајазмаларындан бири Искәндәријә Кодекси вә Синај Кодексидир.

Бизим ерамызын 4–5-чи әсринә аид олан бу әлјазмаларыны Лондонун Британија музејинин китабханасында тапмаг олар. Јухарыда ики адлары чәкиләнләр кими, һәмин дөврә аид олан — Ватикан Кодекси — Ватикан китабханасында јерләшир. Бир чох бөјүк китабханаларда бизим ерамызын 2-чи әсринә аид олан Әһди-Чәдидин һиссәләринин әлјазмаларыны тапмаг олар. Мүасир Библијанын доғрулуғуну јухарыда адлары чәкилән сәнәдләрлә мүгајисә етмәклә тәсдиг олуна биләр.

Мүасир, тәмиз вичданла јеринә јетирилән тәрчүмәләр, Мәһәммәдин дөврүндә олдуғу кими, ејни мәзмуну горујуб сахлајараг, мә'наја көрә һеч нәји дәјишдирмирләр. Доктринләрә кәлинчә, дәјишикликләр мәзһәб мәсәләләриндән һеч биринә тохунмамышдыр. Аллаһ һәмишә Өз Сөзүнү горумушдур вә Ону кәләчәкдә дә горумаға Онун күчү вардыр.

Гејдләр

1. Гур'ан 2:101; 3:23; 5:44; 40:53–54; 2:53; 21:48; 2:87; 5:46
2. Гур'ан 28:43; 3:3–4; 6:92 илә мүгајисә ет
3. Гур'ан 5:47
4. Гур'ан 48:23
5. Јешаја 40:8
6. Гур'ан 5:48
7. Гур'ан 2:136
8. Ф.Ф. Брјус. Өлү дәнизинин томарлары үзәриндә фикирләр.
   F. F. Bruce. *Second Thoughts on the Dead Sea Scrolls*, (Grand Rapids: Wm B. Eerdmans Publishing Co., 1964), p. 28.

3

Библијанын руһанилији

Библија кифајәт гәдәр узун бир дөвр әрзиндә јаранмышдыр. Онун јазылмасында гырха гәдәр мүхтәлиф мүәллиф иштирак етмишдир. Онлар үч континентдә ишләмиш вә үч мүхтәлиф дилләрдә јазмышлар. Бүтүн бунларын һамысына бахмајараг, ән дәрин һәјати мәсәләләрдә Библијанын нөгтеји-нәзәри ејнидир.

Артыг дејилдији кими Библија ики һиссәјә, јахуд ики „Әһдләрә“ бөлүнүр. Биринчи һиссә олан Әһди-Әтиг, Аллаһын Исраил халгыјла мүнасибәти барәсиндә хәбәр верир. Икинчи һиссәси олан Әһди-Ҹәдид, Иса Мәсиһин һәјаты вә Онун илк ардычыллары барәсиндә хәбәр верир вә илк иманлылара Исанын тә’лиминин мөһкәм ардычылы олмаға көмәк етмәјә чағырылан һәвариләрин дә мәктубларыны өзүнә дахил едир.

Аллаһын Сөзү

Библија — бу, мүхтәлиф адамларын садәҹә олараг тәсадүфи әмәк топлусу јох, лакин кағыза јазылмыш Аллаһын вәһјидир. Мәһз Аллаһ Өз адамларыны истигамәтләндирмиш вә онлара рәһбәрлик етмишдир.[1] Тарихи хәбәр, поезија, һәдис, вә’зләр вә тә’лимләрин инсан вәрдишинә ујғун әбәди формасында О, Өз Сөзүнү ачмышдыр.

Шәһадәт

„Һәр Мүгәддәс Јазы Аллаһдан илһам алмыш вә тә’лим, тәкзиб,ислаһ салеһлик тәрбијәси үчүн фајдалыдыр ки, Аллаһ бәндәси камил олуб, һәр ҹүр хејирли иш үчүн тәҹһиз едилсин“.[2] Белә бир нәзәријјә мүсәлманлар үчүн дә јени дејилдир, белә ки, Гур’ан тә’лиминин фундаментал һиссәсидир.[3]

Әһди-Әтиг

Әһди-Әтигдә „Аллаһ белә деди“ ифадәсинә 3800 дәфәдән чох тәсадүф олунур. Бундан ајдын көрүнүр ки, јазанлар инанырдылар ки, онлар Аллаһын адындан данышыр вә јазырлар. Биз билирик ки, Муса вә јахуд Давуд кими Аллаһ адамлары Аллаһ тәрәфиндән илһамландырылырдылар. Әһди-Әтигин чох мүхтәлиф мүәллифләр тәрәфиндән узун илләр әрзиндә

јазылмасына бахмајараг, Аллаһын бу адамлара тә'сири даими галырды, она көрә Әһди-Әтиг өзүндә әсәри тәмсил едир.

Бир нечә мүһүм нүмунәләр

Библијада Аллаһын Мусаја нә дедији јазылыб: „Беләликлә кет, вә Мән сәнин додагларында олачағам вә нә демәк лазым олдуғуну сәнә өјрәдәчәјәм“.[4] Бу көстәрир ки, Муса Аллаһ тәрәфиндән руһландырылыб. Еләчә дә, Давуд: „Рәббин Руһу мәндә данышыр вә Онун Сөзү мәним дилимдәдир“[5] дејән заман, Аллаһ Давуд васитәсилә данышырды. Белә шәһадәтләри биз пејғәмбәрләрин китабларанда да тапырыг. Мәслән, Јеремја јазыр ки, Рәбб она деди: „...будур, Мән Өз Сөзләрими сәнин додагларына гојдум“.[6]

Аллаһ Әһди-Әтигдә Өз ирадәсини ифадә етдији башга үсуллар да мөвҹуддур. О, Өз фикрләрини јалныз Онун сөзләрини дејәнләр васитәсилә јох, лакин Рут вә Ејјуб кими нүмунәләри ола билән, Онун әли тохунан адамларын һәјаты васитәсилә дә ачырды. Бүтүн бунларын һамысы мүхтәлиф тәрәфдән Аллаһын хасијјәтини ачыр вә Онун васитәсилә јаранан дүнјаја заман вә мәкан васитәсилә нечә инсана чатан Онун мәһәббәтини көстәрир.

Исанын мүлаһизәләри

Еләчә дә биз көрүрүк ки, Иса Әһди-Әтиги Аллаһын Сөзү һесаб едирди вә бу Онун сөзүнү тәсдиг едир: „Мәним һаггымда Мусанын ганунунда, пејғәмбәрләрин јазыларында вә мәзмурларда јазылмыш бүтүн шејләрин јеринә јетирилмәси лазымдыр дејә, һәлә сизинлә бәрабәр оларкән сөјләдијим сөзләр бунлардыр“.[7] Елә бу үч бөлмә дә Әһди-Әтиги тәшкил едир.

Иса Әһди-Ҹәдид барәсиндә һәлә О кәлмәздән әввәл сөјләмишдир. Чармыха чәкилмәздән әввәл О, шакирдләринә деди ки, Мүгәддәс Руһ кәлән заман сизә һәр һәгигәтә јол көстәрәҹәк.[8] Бах она көрә һәвариләр шәһадәтлик едәрәк дејирләр: „Бунлары, инсани мүдриклијин сөзләри илә дејил, анҹаг руһани шејләри руһани сөзләрлә ифадә едәрәк, Мүгәддәс Руһун өјрәтдији сөзләрлә билдиририк“.[9]

Үсуллар

Мүхтәлиф үсулларла Аллаһ Өз Сөзүнү инсанлара ачырды. Биринә О, бирбаша мүрачиәт едәрәк онлара дејирди, дикәрләринә — јуху јахуд рө'јалар васитәсилә мүрачиәт едирди. Онлар өз шәхси габилијјәтләрини вә өз шәхси үслубларыны истифадә едәрәк данышанда, јахуд јазанда Мүгәддәс Руһ онлары идәрә едирди. Аллаһ онларын шәхси тәҹрүбәләринә вә онларын шәхсијјәтләринә истинад едәрәк, буну етмәјә онлара азадлыг верди. Әкәр мүәллифләр Аллаһын әлиндә мәктублар үчүн садәҹә аләт

олсаjдылар, онда бүтүн Библиjа бир үслубда jазыларды. Лакин бу белә деjилдир: библик мәтнләрдә биз онларын мүәллифләринин фәрдилиjини һисс едирик. Еjни заманда бунун архасында Аллаһ вә Онун Өзү барәсиндәки вәһjи дурур. Бу да Библиjаjа бүтөвлүк верир.

Сәнин Сөзүн — аjагларыма чыраг вә jолларыма ишыгдыр.
(Мәз.118:105)

Мәзмун бирлиjи

Библиjа әввәлдән ахыра гәдәр Аллаһын бәшәриjjәти хилас етмәси планы барәсиндәки әһвалаты өзүндә тәмсил едир. Библиjа ваһид идеjа кими таныныб, чүнки бир Аллаһ вә бир бәшәриjjәт вардыр. Бәшәриjjәтин гаршылашдығы проблемләр дәjишмәдиjи кими, Аллаһ да дәjишмәjиб. Аллаһы нечә дәрк етмәк бәшәриjjәт гаршысында дуран ән бөjүк проблемдир. Аллаһ бизә деjир ки, О, мүгәддәсдир, тамамилә мүгәддәсдир, инсан исә мүгәддәс һәjатла jашаjа билмир вә буна көрә дә мүгәддәс Аллаһы дәрк етмәк имканындан мәһрумдур. Библиjа бу үмуми проблемә тохунур. О деjир ки, Аллаһын Өзү онун һәллини тәклиф етди. Нөвбәти фәсилләрдә бу проблемин һәллини даһа дәгиг нәзәрдән кечирәчәjик.

Геjдләр

1. 2 Пет. 1:20–2
2. 2 Тим. 3:16–17
3. Гур'ан 2:136; 5:47; 10:95; 29:46
4. Чыхыш 4:12
5. 2 Пад. 23:2
6. Jеремjа 1:9
7. Лука 24:44
8. Jәһjа 14:25; 16:13; 1 Jәһjа 2:20, 27
9. 1 Кор. 2:13

4

Библиjанын доғрулуғу

Сиз тәсәввүр едирсинизми, әкәр Аллаһ тәрәфиндән руһландырылан, Онун мәктубларыны jазан пеjғәмбәрләр дөврүндә магнитафон, видеомагнитафон, телевизор вә компjутерләр олсаjды, нә оларды. Бу күн биз онларын орижинал мәтнләрини көрә, онларын өзләрини ешидә биләрдик. Лакин бизим белә көмәкчиләримиз jохдур. Биз бу күн нәjә маликиксә, бу, онларын Библиjада jазылмыш мәтнләридир. Библиjанын мәтнләрини дәфәләрлә көчүрүбләр вә буна көрә дә бә'зи адамлар сорушурлар: „Библиjанын мәтнинин дәjишилмәмәсинә әминсинизми?“

Орикинал әлjазмалары

Бә'зиләри деjирләр ки, Библиjаjа инанырлар, лакин инди бизим малик олдуғумуз Библиjаjа jох. Ән чох о дәлил кәтирилир ки, биздә ән биринчи әлjазмалары jохдур. Ахы Библиjаны өjрәнән теологларын өзләри дә разылашырлар ки, Библиjанын бүтүн орикинал әлjазмалары мәһв олуб.[1]

Бу фактла разылашараг, биз нәзәрә алмалыjыг ки, библик мәтнләр jазылан һәмин дөврләрдә чап машынлары мөвчуд деjилди, она көрә дә һәр нүсхә әлдә jазылырды; вә бу сәбәбдән нүсхәләр нисбәтән аз иди. Гәдим манускрипләрин итмәсинин бә'зи сәбәбләри еләчә дә о дөврүн сиjаси шәртләри иди.

Әһди-Әтиг

Мәһәммәдә гәдәр дөврә аид олан Әһди-Әтигин гәдим әлjазмасы мөвчуддур. 1947-чи илдә Әһди-Әтигин бизә чатан ән гәдим сурәти тәхминән б.е. 900-чү илинин әлjазмасы иди. 1947-чи илдә Әһди-Әтигин бүтүн китабларынын, Естер китабындан башга, һиссә илә вә там сурәтләрини өзүндә сахлаjан Өлү дәнизинин томарлары тапылмышдыр. Инди бу томарларын һамысы б.е. 70-чи илләриндә, чохлары исә jүз илләр әввәл jазылмыш әсл манускриптләрдирләр. Еләчә дә, биздә Әһди-Әтигин китаблары садаланмыш мәнбәләримиз дә вардыр. Мәсәлән, jәһудиләрин вә онларын иманларыны jунан вә ромалыларын гаршысында мүдафиә едән jәһуди тарихшүнасы Иосиф Флавинин шаһидлиjи.

Әһди-Әтигин jунан, латын дилиндә, Мәһәммәдин доғулмасына гәдәр дөврә аид олан чохлу тәрчүмәләри мөвчуддур. Бу тәрчүмәләрдә Әһди-

Әтиг бу күн мөвҹуд олан елә һәмин китаблардан ибарәтдир. Биз билирик ки, Мәһәммәдин доғулмасына гәдәр ермәни, күрҹү, һәбәш, нубиј вә башга тәрҹүмәләр мөвҹуд иди.

Әһди-Ҹәдид

Әһди-Ҹәдидә кәлинҹә, бурада шәһадәтләр даһа чохдур. 4,5 минә јахын манускриптләр (там вә һиссә илә) мөвҹуддурлар. Онларын һамысындан ән там вә чох танынаны — Синај, Ватикан вә Искәндәријјә кодексләридир. Онлара бизим еранын 300–450-ҹи илләринин тарихләрини гојублар.

Бу күн Мәһәммәдин доғулмасына гәдәрки вахта аид олан јунан Әһди-Ҹәдидинин өјрәнилмәси үчүн 192 әлјазмасы, еләҹә дә, ибадәт заманы истифадә олунан вә јазылардан парчалары өзүндә сахлајан беш јунан китабы мөвҹуддур вә әлчатандыр. Бизә Мәһәммәдин доғулмасына гәдәрки дөврә аид олан јунан Әһди-Ҹәдидинин 30-а јахын тәрҹүмәси әлчатандыр.

Бир тәрәфдән Јәһјанын Мүждәсиндән 18:31–33, башга бир тәрәфдән исә Јәһја Мүждәсиндән 18:37–38 парчаларыны өзүндә сахлајан папирус фрагменти б.е.-нын 125-ҹи илинә аиддир. Һал-һазырда бу фрагмент Манчестердә (Инкилтәрәдә) Ҹон Рајленд китабханасындадыр.

Еләҹә дә, чох күман ки, Маркын Мүждәсиндән вә Тимотејә биринҹи мәктубдан парчалары олан Өлү дәнизинин томарларындан ики јунан фрагменти дә мөвҹуддур. Бу фрагметләрин һәр икиси б.е.-нын 70-ҹи илинә гәдәрки дөврә аиддир.

Биз, һәмчинин, Библија барәсиндә јазан вә өз ишләриндә Мүгәддәс Јазылардан ситатлар кәтирән еркән мәсиһчи ҹәмијјәтинин (б.е.69–150-ҹи илләри) аталарынын шаһидликләринә маликик. Бу ситатлар үзәриндә биз бу күн демәк олар ки, Әһди-Ҹәдиди там бәрпа едә биләрик. Бу манускриптләр Әһди-Ҹәдид мәтнинин мүхтәлиф вариантларыны өзүндә тәмсил едирләр.

Лакин фикир верин ки, исламдан фәргли олараг, бу материаллар мәһв едилмәмишләр. Онлар горунублар, системләшдирилибләр, өјрәнилибләр вә објективликлә гијмәтләндирилибләр. Бу вариантлардан һеч бири мәсиһчи иманынын нә әсас, нә дә икинҹи дәрәҹәли доктринләринә тохунмур.

Әһди-Әтиг дөврүндә јәһудиләр Мүгәддәс Јазылара чох бөјүк һөрмәтлә јанашырдылар; ејни шеји мүсәлманларын Гур'ана букүнкү мүнасибәти барәсиндә дә демәк олар. Бу сәбәбдән, һәтта онун ән кичик һиссәҹији белә ҹырылмасы, јахуд зибил кими атылмасына онлар јол вермәздиләр. Гәдим әлјазмаларын көһнәлмиш мәтни әзбәр өјрәнилмишдир, сурәтләри чыхарылмышдыр, сонра исә орикинал һәр ҹүрә һөрмәт вә еһтирамла јох едилирди.

Һал-һазырда биз орикинал вә бир чох башга гәдими китаблара малик дејилик. Мәсәлән, Гур'аны көтүрәк. Бизә онун илк әлјазмалары мә'лум

дејилдир. Мүхтәлиф вариантларла бөјүк мигдарда сурәтләр мөвҹуд олдуғуна көрә, Мәһәммәдин вариси 3-ҹү Осман мүсәлман алимләрини топлады вә бүтүн вариантларыны јығыб, Гур'анын бир рәсми вариантыны тәртиб етмәји онларын гаршысында бир мәсәлә кими гојду. Тапшырыг јеринә јетирилән заман, о, бүтүн илк мәнбәләри јандырмыға әмр етди. Бу о демәк дејилдир ки, Гур'ан өз күчүнү итирмишдир. Лакин Гур'аны гәбул едиб, Библијаны рәдд етмәк мәнтигсиз оларды, чүнки орикинал манускриптләри (гәдим әл јазылары) итирилмишдир.

Мәтнин дәгиглији

Биз һамымыз һеч дә тарихчи вә јахуд археолог дејилик, лакин чох садә бир үсулла — онлары охумагла библик әһвалатларын доғрулуғу хүсусунда биз өз гәрарымызы чыхара биләрик. Мәсәлән, Исанын әһвалатыны охујун вә өзүнүздән сорушун — бу һәгигәтә ујғун сәсләнирми? Кәлин корун шәфа алмасы әһвалатыны нәзәрдән кечирәк. Биз ону Исанын һәјаты барәсиндәки дөрд китабдан үчүндә тапаҹағыг (мүждәләрдә) — Матта 20:29–34, Марк 10:46–52, Лука 18:35–43. Кор диләнирди — бу күнләрдә өз хәстәлик, јахуд әлилликләринә көрә өзләринин јашамасыны тә'мин едә билмәјән јохсул өлкәләрдәки агибәти беләдир. Исанын шакирдләри кора чох да меһрибан јанашмадылар — онлар, садәҹә олараг она сусмағы әмр етдиләр. Бу әһвалаты охујун вә сиз көрәҹәксиниз ки, бу адамын Исаја олан иманы онун һәјатыны неҹә дәјишдирди вә неҹә ону севинҹлә долдурду.

Бизә Төврат вә Инҹил лазымдырмы?

Адәтән мүсәлманлар дејирләр ки, онлар Гур'ана дахил олдуғуна көрә, бизә еркән јазылмыш јазылар лазым дејилдир. Лакин Гур'анын һеч бир јериндә дејилмир ки, она Төврат вә Инҹил дахилдир. Әслиндә Гур'ан тамамилә әкс тәрәфини тәсдиг едир.

Гур'ан дејир ки, әввәл назил олан китаблара бахмаг лазымдыр (сурә 26:196). Сонра тәсдиг олунур ки, Гур'ан әрәбләрә о мәгсәдлә верилиб ки, онлар әввәл назил олан Төврат вә Инҹил китабларынын дилини баша дүшмәмәси бәһанәсилә өз күнаһларына бәраәт верә билмәсинләр (сурә 6:157, 158).

Бундан башга Мәһәммәд Гур'анын нүфузуну мөһкәмләндирмәк истәјәндә о, ону Төврат вә Инҹил илә бир сыраја гојду: „(Ја Мәһәммәд) Де ки: „Әкәр (иддиамызда) һаглысынызса, бу икисиндән (Гур'андан вә Төвратдан), даһа доғру јол көстәрән бир китаб кәтирин она табе олаг!" (сурә 28:49)

Ислам тәләб едир ки, мүсәлманлар гәдим пејғәмбәрләрә иман етмәлидир вә бу принсип бүтүн (әввәл назил олан јазыларын) дәјишилмәси идејасы: „Белә дејин: „Биз Аллаһа, бизә назил олан

Гур’ана, Ибраһимә, Исмаилә, Исһага, Јагуба вә онун өвладларына көндәриләнләрә, Мусаја вә Исаја вериләнләрә, Рәбб тәрәфиндән бүтүн пејғәмбәрләрә верилән шејләрә (мө’чүзәләрә) инанмышыг. Онларын һеч бирини дикәриндән ајырмырыг“ (сурә 2:136), мүсәлманлара әмр олунан бу Гур’ан тә’лиминин там зиддинә кедир.

Һәтта, бу күн китаб чап едилмәсинин мүасир үсулларына бахмајараг, чап олунмуш материалларда чох кобуд сәһвләрә аз тәсадүф едилмир. Она көрә дә Библијада нәзәрә алынмајан мүхтәлиф охунушларын нечә әмәлә кәлмәсини тәсәввүр етмәк чәтин дејилдир. Бүтүн гәдим әлјазмалары (манускриптләр) әлдән һасил олунуб, инсан әли дә о гәдәр камил дејилдир вә хырда бир сәһви дә чыхармаг үчүн, көз дә о гәдәр ити олмаја биләр. Әксәријјәт мүасир тәрчүмәләрдә бу мүхтәлиф охунушлар һашијәләрдә гејд олунур. О факт ән вачибдир ки, бу мүхтәлиф охунушларын сајы аздыр вә онлар Әһди-Чәдид тә’лиминә тохунмурлар.

Адәтән, мүсәлманлар сөһбәтләрдә ики гыса парчанын доғрулуғу барәсиндә мәсәлә галдырырлар. Бу Маркын вә Јәһјанын (8:1–11) Мүждәсиндән олан сонунчу он ики ајәдир. Мәсәлә ондадыр ки, бә’зи гәдим әлјазмаларда бу фрагментләр јохдур.

Бу ики парча Библијанын 1200 сәһифәсиндән јарым сәһифәјә јахын јер тутурлар. Онлар Әһди-Чәдидин башга јерләриндә олмајан һансыса доктринлә шәрһ олунмајыб. Әкәр онлары Библија мәтнинин гејри-мө’тәбәрлијинин сүбуту кими гәбул етсәк, онда ејни стандартларла о дөврүн Аллаһдан руһландырылмыш вә јахуд көјдән назил олан Гур’ана вә јахуд һәр һансы бир башга китаба да јанашмаг лазымдыр.

Гејдләр

1. Әһмәд Деедат. Библија Аллаһын Сөзүдүрмү?
   Ahmad Deedat. *Is the Bible the Word of God?* (Durban: Islamic Propagation Centre, 1982), p. 64.
2. Сахих Букһари. Sahih Bukhari, Vol. 6, p. 479.

5

Библијанын доғрулуғу (2)

Археоложи газынтылар

Археолокија — бу кечмишин горунуб сахланмыш реал хатирәләринә көрә гәдим халгларын мәишәт вә мәдәнијјәтини өјрәнән елмдир. Археологлар газынтылар заманы тапылмыш гәдим шәһәрләрин габлар, әмәк әшјалары вә б. кими мадди (абидәләрини) хатирәләрини өјрәнирләр. Онлар даш, кил, јахуд башга материаллар үзәриндә јазылмыш әлләринә дүшән истәнилән һәр һансы јазылы хатирәләри охумаға чалышырлар. Археологлар Библијанын данышдығы һәмин өлкәләрдә узун мүддәт ишләјирләр. Онларын даими тапынтылары нәтичәсиндә һејранедичи шејләр ашкар олунур.

Мусанын дөврүнә гәдәр јазы

Бир вахтлар Библијанын тәнгидчиләри дејирдиләр ки, орада јазыланларын чоху әслиндә баш вермәмишдир. Һал-һазырда археоложи кәшфләр көстәрдиләр ки, Библијада көстәрилән һадисәләр мәһз онларын тәсвир олундуглары кими баш вемишдир. Мәсәлән, узун заман дүшүнүрдүләр ки, Мусанын дөврүндә һәлә јазы мөвчуд дејилди, лакин археоложи тапынтылар көстәрдиләр ки, бу фикирләр сәһвдир.

Понтиј Пилат

Бу Рома һөкмдары барәсиндә јахын заманлара гәдәр биз Әһди-Чәдиддән вә Иосиф Флавинин вә Таситанын әсәрләриндән билирдик. 1961-чи илдә Сезаријада (Јерусалимдән 65 милә гәдәр) Пилатын вәТиберија императорунун адлары јазылмыш даш плитәләр тапылмышдыр.[1]

Исанын доғулмасына гәдәрки дөврләрдә адәтләр

Археоложи тапынтылар көстәрирләр ки, б.е.-ја гәдәр ики миниллик әрзиндә јашамыш адамларын адәт вә мараглары Ибраһим барәсиндә библик әһвалатларын тәсвиринә ујғундурлар.[2] Јарадылышда верилмиш Фир'онун сарајы нәздиндә Јусифин һәјаты тәмамилә дүзкүн терминләри истифадә едир вә б.е.-ја гәдәр 1800 ил әрзиндә Мисир Фир'ону нәздиндә һәгигәтән риајәт етдикләри адәтләри тәсвир едир.[3]

Сур

592–580 ил бизим ерамыза гәдәр јазан Һизкиел Сурун дағылмасыны габагчадан хәбәр верди.[4] Бу Бабилдә Нәвукәднәссәрин падшаһлығы дөврүндә баш вериб. Сонрадан Бөјүк Искәндәр дағылмыш шәһәрин дашларыны шәһәри ада илә бирләшдирән торпаг бәндләри илә истифадә етди. Һәмин пејғәмбәрлик дејир ки, шәһәр дурдуғу јердә балыгчылар өз торларыны атачаглар.[5] Мүасир Сур гәдим шәһәрин олдуғу јердә салынмајыб. Һәтта бу күн, бу пејғәмбәрликдән 2500 ил сонра, балыгчылар өз торларыны даш саһилдә салырлар.

Ниневијанын дағылмасы

Нәһум пејғәмбәр б.е.-ја гәдәр 640 илә јахын Ниневијанын дағылмасы вә бошалмасы барәсиндә јазырды. О, пејғәмбәрлик едирди ки, Ассурија империјасынын пајтахты гаршысы алынмаз ахынла јох едиләчәк.[6] О, еләчә дә дејирди ки, там дағынты олачагдыр.[7] Тәхминән б.е.-ја гәдәр 612-чи илдә дүшмән мүһасирәјә алды, шәһәр зәбт едилди вә тәмамилә дағыдылды, белә ки, онун харабалыгларыны 2400 ил сонра, јалныз 19-чу әсрдә ашкар етдиләр.

Јенә дә чохлу мисаллар кәтирмәк олар, лакин Библијанын тамлығыны вә долғунлуғуну көстәрмәк үчүн дејиләнләр дә кифајәтдир, бурадан белә чыхыр ки, биз е’тимадла ону охуја биләрик.

Пејғәмбәрликләр һәјата кечибләр

Библик теримнолокијасына көрә — пејғәмбәрлик — бу, кечмиш, бу күн вә кәләчәк хүсусунда Аллаһын вәһјидир. Адәтән пејғәмбәрлик инсани габагкөрмә габилијјәтиндән јүксәкдир, онлар деталларла болдурлар. Пејғәмбәрлијин ичра олунмасы пејғәмбәрләрин Аллаһдан руһландырылдығыны сүбут едир.

Библијада чохлу пејғәмбәрликләр вардыр. Онлардан чоху артыг ичра олунублар, бә’зиләри исә һәлә јеринә јетирилмәлидир. Анчаг бир мисала бахаг!

Јешајанын китабы — Исанын доғулмасындан јүз ил әввәл јазылмыш Әһди-Әтигин пејғәмбәрлик китабдыр. Лакин биз ону охујанда, бизи һејрәтләндирир ки, елә бил Исанын Өзү бу китабын сәһифәләриндә јашајыр. 53-чү фәслин әввәли (1–3 ајәләри) Исанын рәдд едилмәси барәсиндә данышыр, нөвбәти ајәләрдә көстәрилир ки, адамлар Ону баша дүшмәдиләр вә она көрә өлдүрдүләр (ајә 7–9). Аллаһ исә Ону Өз иззәт вә мөһтәшәмлијинә учалтды (ајә 10–12).

Гејри-библик пејғәмбәрләр

Бу күн дә елә адамлар вар ки, онларын кәләчәји билдирмә габилијјәтләринин олдугларыны е’лан едирләр, лакин онларын

габагҹадан хәбәр вермәләринә диггәтлә бахын. Чох вахт онлар елә гаранлыг вә гејри-мүәјјән олурлар ки, үмумијјәтлә онларда мәғзи тапмаг чәтин олур. Башга габагҹадан хәбәр верәнләр доғру да ола биләрләр, лакин чәтин ки, онлары һәгиги пејғәмбәрлик адландырмаг олар! Библик пејғәмбәрликләр бу, нә исә башга бир шејдир. Әкәр Библија нәјинсә баш верәҹәјини дејирсә, бу мүтләг баш вермәлидир. Библијада пејғәмбәрлик едәнин өлүмүндән јүз илләр сонра баш верәҹәк шејләр барәсиндә чох биликләр вардыр. Иҹра олунмуш библик пејғәмбәрликләр — бу, о барәсиндә тәкзибедилмәз сүбутдур ки, Библија Аллаһын китабыдыр, чүнки јалныз Аллаһ кәләҹәји ача биләр.

Гејдләр;

1. Лк. 3:1; Мат. 27:2; Мк. 15:1–5; Лк. 23:1; Јһ. 18:28–29
2. Јарадылыш 12–25
3. Јарад. 39–41
4. Језк. 26:3–21
5. Језк. 26:5, 14
6. Наһум 2:6
7. Наһум 3:15

6

Дәјишилмиш сөз

Бизим чох мүсәлман достларымыз е'тираф едирләр ки, Төврат, Мәзмур, Инчил вә пејғәмбәрләрин китаблары бизә Аллаһ тәрәфиндән верилмишдир. Лакин бә'зиләри һесаб едирләр ки, Библијаја дахил олан бүтүн китаблар һал-һазырда күчүнү итирибләр — „мансуһ“.[1] Онлар е'лан едирләр ки, Мәһәммәдә верилән Гур'ан, Исанын Инчили дахил олмагла, бүтүн бу китаблары әвәз едиб вә Һөкм күнүнә кими Гур'ан һеч бир китабла әвәз олунмајачагдыр. Билмәк чох вачибдир ки, Гур'анын һеч бир ајәси belә бир фикри тәсдиг етмир.

Мәкәр Библија, Ганун, јахуд Төвратын Мәзмурларла әвәз олундуғуну тәсдиг едирми? Әксинә, Давуд дејир: „Рәббин гануну камилдир, чаны гүввәтләндирир, Рәббин вәһји доғрудур, садәләри мүдрикләшдирир“.[2] Беләликлә, Зәбур (Мәзмур) Төвраты ашкарча тәсдиг едир.

Мәкәр Иса әввәл назил олан вәһјләрин дәјишилмәсини тәсдиг едирми? Биз Онун Сөзүнү охујуруг: „Санмајын ки, Мән мүгәддәс Гануну вә пејғәмбәрләрин јазыларыны позмаға кәлдим; Мән позмаг үчүн јох, ичра етмәк үчүн кәлдим“.[3]

Мәкәр Инчилин дәјишилмәси мүмкүндүрмү? Иса дејир: „Көј вә јер кечиб кедәчәк, Мәним Сөзләрим исә әсла кечиб кетмәјәчәкдир“.[4] Тәәччүблү дејилдир ки, Әһди-Чәдид бизә ашкар хатырладыр: „Бүтүн бәшәр битки кимидир. Вә инсанын бүтүн иззәти биткинин чичәји кимидир. Битки гурујур вә чичәји төкүлүр. Рәббин Кәламы исә әбәди галыр“.[5]

Беләликлә, бир Аллаһдан руһланан китаб башгасыны әвәз етмир. Даһа доғрусу, һәр сонра кәлән китаб әввәл назил олана истинад едир, ону дәринләшдирир вә Аллаһын ирадәсини даһа да ајдын едир.

Гур'анын шаһидлији

Гур'анда онун Библијаны әвәз етмәсинә ишарә јохдур. Лакин „насах“ (дәјишмәк, ләғв етмәк) сөзү ишләдилән јалныз ики јер вардыр, лакин орада о, Гур'анын өзүнүн ајры-ајры сурәләринә аиддир, Библијаја аид дејилдир.[6] Биз Гур'анда габагчадан назил олан Јазыларын — Библијанын нүфузуну тәсдиг едән сурәләри тапырыг вә јәһудиләри вә мәсиһчиләри Библијада назил оландан мөһкәм јапышмаларыны өјрәтдикләрини дә көрүрүк.[7]

Нечә дә көзәлдир ки, бизим Библијада охудуғумуза мөһкәм јапышмағымызы Гур'ан бизә бујурур! Исанын сөзләри һеч бир вахт кечиб кетмәјәчәкдир. Иса бәшәријјәтә һәгигәт кәтирди вә нә гәдәр ки, бәшәријјәт әввәлки кими галыр, Онун һәгигәти бу күн дә һәгигидир.

Һејванларын гурбан кәтирилмәси

Биздән соруша биләрләр: „Нә үчүн мәсиһчиләр Төвратда Аллаһын тәләб етдији кими, гурбан кәтирмирләр, шәнбәни көзләмирләр, өз ушагларыны сүннәт етмирләр?"

Әһди-Әтиг дејир ки, Адәм вә Һәвва күнаһ едиб, Аллаһын симасындан говуланда, онлар һәр дәфә Аллаһ тәрәфиндән гәбул олунмаларыны истәјән заман, Аллаһ һәр дәфә гурбан кәтирмәләрини онлара әмр етди. Биз көрүрүк ки, Ибраһим, Муса, Давуд вә башгалары белә гурбанлар кәтирирдиләр. Бу, вә'д едилмиш Хиласкарын, Исанын кәтирмәли олдуғу бир бөјүк гурбанын тимсалы иди. Онун кәлиши Библијанын чох пејғәмбәрлик китабларында хәбәр верилирди. Биз буну сонракы фәсилдә нәзәрдән кечирәчәјик.

Мәзмурларын бириндә Давуд дејир: „...күнаһлара көрә Сән јандырма вә гурбанлар тәләб едирдин...будур, кәлирәм...Мән Сәнин ирадәни јеринә јетирмәк истәјирәм..."[8] Вә Әһди-Ҹәдиддә биз көрүрүк ки, бизә көрә өзүнү гурбан кәтирмәклә, Иса бу пејғәмбәрлији јеринә јетирди.[9]

Бүтүн һесаблар өдәнилмәјинҹә, нәјә көрәсә өдәмә һаггы өдәнилмәлидир. Еjни илә олдуғу кими, бүтүн гурбан кәтирмәләр, Иса Мәсиһ гурбаны кәтириләнә гәдәр зәрури иди. О, бизи Аллаһын гаршысына кәтирмәк үчүн бир дәфә бизим һамымыза көрә әзаб чәкди.[10] Беләликлә, биз Исаја инананда Аллаһ көзләјир ки, бу иман Она һәмдләрлә вә хејирхаһ ишләрлә долу бир һәјата бизи кәтирәҹәк, чүнки мәһз белә гурбанлар Аллаһа мәгбулдур.[11]

Шәнбәләр вә ганун тәрәфиндән гојулмуш башга ән'әнәләр

Шәнбә инсанын истираһәт күнү кими мүәјјән едилмишдир ки, бу да Рәббин јери вә көјү алты күн әрзиндә јарадыб, једдинҹи күндә динҹәлмәсини хатырладырды. Исаја иман едәрәк, мәсиһчи јени хилгәт олур вә инди бунун мүмкүн олмасы сајәсиндә о, һәмин күнә еһтирам етмәлидир.

Бу һәфтәнин илк күнү Исанын дирилдији күндүр. Мәһз бу күндә мәсиһчиләр Аллаһы иззәтләндирмәк вә мәдһ етмәк үчүн бирликдә топлашараг, динҹәлир вә севинирләр.

Сүннәт Аллаһын Ибраһимлә бағладығы әһдин гануну иди. Муса сүннәтин руһани мә'насыны белә изаһ едир: „Аллаһыныз Рәбб сизин үрәјинизи вә өвладларынызын үрәкләрини сүннәт едәҹәк ки, Аллаһыныз Рәбби сидг үрәклә севәсиниз вә јашајасыныз".[12] Бир нечә јүзилликләр

кечәндән сонра, Аллаһ Јеремја пејғәмбәр васитәсилә деди: „Рәб дејир: „Исраил вә Јәһуда халглары илә Јени бир Әһд бағлајачағым күнләр јахынлашыр... О күнләрдән сонра Исраил халгы илә бағлајачағым әһд беләдир: Төвратымы онларын ичинә гојуб үрәкләринә јазачағам...“.[13] Бу јени әһд Әһди-Чәдиддә дә јазылыб. Бу дахили үрәк сүннәтлијини һәр бир һәгиги мәсиһчи јашајыр.

Сәчдә етмәнин харичи формасы дәјишдирилә биләр, лакин әввәлки кими, јалныз Аллаһ сәчдәјә лајигдир. Бир пејғәмбәр өлә биләр, онун јеринә башга пејғәмбәр кәләр, лакин Аллаһ Сөзү дәјишилмәз. Биз көрүрүк ки, Аллаһ һәгигәтинин доғрулуғу бәшәријјәтә бир анда назил олмамышды. Бу барәдә Библија дејир: „Гәдимләрдә, мүхтәлиф вахтларда вә тәрзләрдә пејғәмбәрләр васитәсилә әчдадларымыза хитаб едән Аллаһ, бу сон күнләрдә, һәр шејин вариси тә’јин етдији вә васитәсилә каинаты јаратдығы Өз Оғлунда бизә хитаб етди“.[14] Иса, Аллаһын инсанлара олан бу мүрачиәтини бир дәфә вә һәмишәлик тамамламаг үчүн кәлди. Аллаһын бу хәбәри һеч бир вахт дәјишдирилә билмәз, о әбәдидир.

Кәлин Исанын бизә өјрәтдији һәмин әбәди һәгигәтләрин бә’зиләрини нәзәрдән кечирәк. Өз Библија китабыныздан Әһди-Чәдидин биринчи китабы олан Маттанын Мүждәсини тапын. 5-чи фәслин 1-чи ајәсиндән охумаға башлајаг. Бу ајәләр бизә һәгиги хошбәхтлик вә хејир-дуалара јол көстәрир. Она көрә онлар „бәхтәвәр әһдләр“ адланырлар.

Иса өјрәдир ки, көјләр мәғрур вә ловғалары јох, лакин өз руһани јохсуллуғуну тәвазөкарлыгла играр едән вә Аллаһын рәһбәрлијинә еһтијач дујан (ајә 3) адамлары көзләјир. Аллаһ Өз әлләрини өз билији вә салеһлији илә өјүнәнләрә јох, лакин өз камилсизлији барәсиндә изтираб чәкәнләрә вә өз чатышмамазлыгларыны анлајан (ајә 4) адамлара тәрәф узадыр. Мәғрур вә ловғалар јох, мәһз тәвазөкарлар вә һәлимләр Аллаһын бәрәкәтләринә варис олурлар (ајә 5). Иса дејир ки, үрәји мәрһәмәтли оланлар Аллаһдан мәрһәмәт алачаглар (ајә 7). Тәмизлик инсанын үрәјиндән чыхыр; әкәр инсан үрәји тәмиздирсә, о, Аллаһы көрәчәкдир (ајә 8).

Киндә, гәзәбдә вә нифрәтдә јох, лакин өзүмүзлә, әтрафымыздакыларла вә Аллаһла сүлһдә јашамаға чәһд көстәрмәјимизлә биз өзүмүзү Аллаһын өвладлары кими көстәририк. Сөзсүз ки, Инчилдә бундан башга даһа чохлу башга көзәл һәгигәтләр вардыр. Бу көстәрир ки, о әбәди һәгигәти ашкарладығына көрә о, әбәдидир.

Гејдләр

1. Тәфсир Бәјдәви, Гур'ан 9:29
2. Мәзмур 18:8
3. Матта 5:17
4. Матта 24:35
5. 1 Пет. 1:24–25
6. Гур'ан 2:106; 22:51; сурә 16:101
7. Гур'ан 5:44–48
8. Мәзмур 39:7–9
9. Ибраниләрә 10:6–10
10. 1 Пет. 3:18
11. Ибран. 13:15–16
12. Тәснијә 30:6
13. Јеремја 31:31–33
14. Ибран. 1:1–2

7

Иса барәсиндә пејғәмбәрликләр

Аллаһ һәмишә лап әввәлчәдән сонун нечә олачағыны билир. Һәрдән О, пејғәмбәрләр васитәсилә кәләчәкдә баш верәчәк һадисәни ачыр. Ән һејрәтләндиричи библик пејғәмбәрликләр Иса барәсиндә данышыр. Мәсәлән, артыг бизим бир нечә дәфә истинад етдијимиз Јешајанын 53-чү фәслини јадыныза салын. Бу пејғәмбәрликләр көстәрирләр ки, Иса доғрудан да Мессијадыр, она көрә ки, О, онлары ичра етди.

Исанын доғулмасындан чох әввәл јәһудиләр билирдиләр ки, Јазыларда Мессија барәсиндә чохлу пејғәмбәрликләр вардыр. Иса кәлән заман, О, онлара деди: „Мүгәддәс Јазылары арашдырырсыныз, чүнки әбәди һәјата онларла малик олачағынызы фикирләширсиниз; Мәним һаггымда шәһадәт едән дә онлардыр“.[1]

Әкәр сиз Матта Инҹилини охусаныз, онда ән азы, ичра олунан пејғәмбәрликләрин 21 истинадыны тапарсыныз. Бүтүн Әһди-Ҹәдид ајдын көстәрир ки, бу Әһди-Әтиг пејғәмбәрликләрини мәһз Иса јеринә јетирди. Кәлин онлардан бә'зиләрини нәзәрдән кечирәк.

Иса бакирә гыздан доғулачаг

Иса доғулмаздан чох әввәл Аллаһ Јешаја пејғәмбәр васитәсилә деди: „Беләликлә, Рәбб Өзү бизә әламәт верәчәкдир: будур, бакирә гыз бојлу галачаг, бир Оғул доғачаг вә Онун адыны Иммануел гојачагдыр“.2 Мәләк кәлиб Мәрјәмә дејәндә ки, о, Оғул доғачагдыр, биз бу пејғәмбәрлијин ичра олундуғуну көрүрүк. Бүтүн бунлар һамысы Аллаһын вә'д вермәсилә баш верди.3

Иса Вифлијемдә доғулачаг

Мика пејғәмбәр васитәсилә Аллаһ габагчадан хәбәр верди ки, Иса Вифлијемдә доғулмалыдыр.[4] Бу пејғәмбәрлик һәтта Һирод падшаһа вә онун мәсләһәтчиләринә дә јахшы мә'лум иди. Әһди-Ҹәдид дејир ки, һәгигәтән Иса Јәһудејада, Вифлијемдә доғулду.[5]

Иса мө'чүзәләр көстәрәҹәкдир

Аллаһ Јешаја пејғәмбәр васитәсилә деди: „...будур сизин Аллаһыныз... О, кәләчәк... Онда корларын көзләри ачылачаг вә карларын гулаглары

ачылачагдыр. Онда чолағ марал кими сычрајачаг вә лалын дили охујачагдыр...“[6] Маттанын Инчили бу пејғәмбәрлији тәсдиг едир: „Иса бүтүн шәһәр вә кәндләри долашараг, онларын синагогларында өјрәдир вә Сәмави Сәлтәнәт мүждәсини тәблиғ едиб, һәр нөв хәстәлији вә һәр нөв нахошлуғу сағалдырды“.[7]

Иса чармыха чәкиләчәкдир

Чармыха чәкилмә садәчә дәһшәтли сәһв вә јахуд тәсадүф дејилдир. Иса Өзү Өз һәјатыны гурбан верди. Нә үчүн? Она көрә ки, Аллаһ бәшәријјәти Өзүнә тәрәф кәтирмәк истәди. Габагчадан дејилмишдир ки, Иса „Өз чаныны өлүмә верди вә онда О, Өз үзәринә чохларынын күнаһларыны көтүрдү, гулдурларла бир сајылды вә чинајәткарлара көрә вәсатәт олду“.[8] Иса чармыха чәкиләндә, ромалылар Онунла бирликдә Онун сағ вә сол тәрәфинә ики гулдуру чармыха чәкдиләр.[9]

Исанын габырғалары дешиләчәк

„...вә онлар Она, габырғасыны дешдикләри адама бахачаглар“.[10] Еләчә дә, бир әскәр Онун габырғасыны дешәндә ичра олунду.[11]

Башга бир чох пејғәмбәрликләр

Һәгигәтдә Иса барәсиндә пејғәмбәрлик, бизим бурада садаладығымыздан да чохдур. Габагчадан дејилмишдир ки, Исаны досту әлә верәчәкдир вә бу да дәгигликлә баш верди.[12] Бундан башга, габагчадан дејилмишдир ки, Јәһуда өз сатгынлығына көрә отуз күмүш пул алачагдыр вә бу пуллары Рәббин евиндә туллајачагдыр. Бу пуллар дулусчунун торпағынын һаггында кетди ки, бу да дәгигликлә хәбәр верилмишдир.[13] Әввәлчә Јәһуда дүзкүн һәрәкәт етдијинә әмин иди, лакин өз һәрәкәтләринин нәтичәсини көрәрәк, о бу барәдә чох пешман олду.[14]

Бүтүн бунларын һамысындан биз көрүрүк ки, Библија — бу, садәчә топланмыш китаблар дејилдир. Бүтүн Библија бојунча бир мөвзу кечир — Аллаһын инсанлара мүнасибәти вә инсанларын Аллаһа чавабы. Бу хүсусән, Иса илә олан һадисәдән көрүнүр. Онун барәсиндә нәзәрдән кечирдијимиз пејғәмбәрлик кәләчәк Мәсиһин (Мессијанын) јолуну гејд едән ишарәләрә бәнзәјир. Иса кәләндә, О тәсдиг етди ки, бүтүн бу ишарәләр һәгиги идиләр.[15]

Лакин бу ишарәләри јанлыш да изаһ етмәк оларды. Иса ашкар етди ки, Онун дөврүнүн јәһудиләри бу пејғәмбәрлији сәһв баша дүшүбләр: онлар Галилејанын шимал әјаләтиндән тәвазөкар ваиз јох, мүзәффәр сәркәрдә, јахуд да дөвләт хадимини көзләјирдиләр.

Бәс сиз нечә фикирләширсиниз?

Бә’зиләри дејә биләрләр ки, бу гәдәр дәгиг пејғәмбәрликләри тәгдим етмәк үчүн, Әһди-Чәдид әмәлә кәләндән сонра Әһди-Әтиг әлавә иди. Лакин бу гәтијјән мүмкүн дејилдир. Јәһудиләр 4-чү әсрдән бизим әсрә гәдәр бөјүк сә’јлә өз Јазыларыны горујублар. Онлар өз Мүгәддәс китабларынын тәһриф олунмасына һеч бир вахт јол вермирдиләр, чүнки бу онларын инам вә ән’әнәләринин әсасыны дағыдырды.

Һәгигәт ондадыр ки, һәлә Исанын доғулмасына гәдәр Әһди-Әтиг чох кениш јајылмышды вә һәтта јунан дилинә тәрчүмә едилмишди. Јунан тәрчүмәси бизим әсримизә гәдәр 2-чи әсрдә артыг мөвчуд иди. Бу тәрчүмәләрин сурәтләрини, Септуакентләри, бу күн музејләрдә көрмәк олар. Белә вәзијјәтләрдә Әһди-Әтигин мәтнинә һәр һансы бир дәјишиклији кәтирмәк мүмкүн олмазды. Бу јахынларда өзүндә јени пејғәмбәрлији сахлајан, Әһди-Әтигин мәсиһчилијә гәдәрки китабларынын сурәтләри тапылмышдыр. Бу, дөрдүнчү фәсилдә хатырланан Өлү дәнизинин томарларыдар. Библија охујан һәр бир адам, һеч бир јанлыш фикирдә олмадан өзү онун доғрулуғуна әмин олар.

Гејдләр

1. Јн. 5:39
2. Јешаја 7:14
3. Мат. 1:18, 22–23
4. Мих. 5:2
5. Мат. 2:1; Лк. 2:4–7; Јн. 7:42
6. Јеш. 35:4–6
7. Мат. 9:35 мүгајисә ет Мат. 11:4–6
8. Јеш. 53:12
9. Мат. 27:38
10. Зәк. 12:10
11. Јн. 19:34
12. Мәз. 40:10 мүгајисә ет Јн. 13:18; Мат. 10:4
13. Зәк. 11:12
14. Мат. 26:15; Мат. 27:5, 7
15. 5-чи әсрин мәсиһчи хадими Августин белә демишдир: „Тәзә Көһнәдә кизләнмишди, Көһнә исә Тәзәдә ачылыр“.

8

Иса Мессијадыр (Мәсиһдир)

Иса, тамамилә мүстәсна бир шәхсијјәтдир. Биз көрүрүк ки, Библија бүтөвлүкдә Иса барәсиндә јазыб. О, Јарадылыш Китабында Онун кәлиши вә'диндән башлајараг, Вәһј Китабында Онун тәкрар кәлишинин габагҹадан хәбәр верилмәсиндән бүтүн Јазылар васитәсилә әмәлә кәлән гырмызы хәтдир.[1] Мүсәлманлар Мусанын доғулмасы вә онлара Аллаһ Сәлтәнәтинин тәблиғи барәсиндә артыг гадаған билирләр.[2] Онларын арасында О, Аллаһын Сөзү вә Ондан олан Руһ кими таныныр. Гур'анда Иса барәсиндә хатырланан заман, адәтән Онун јердә доғулан ады верилир — Мәрјәм оғлу, јахуд Әл-Мәсиһ-у-Мәрјәм оғлу Иса — Иса Мәсиһ, Мәрјәм оғлу. Библија кими, Гур'ан да шәһадәт едир ки, Аллаһ Ону јердәки халглара хејир-дуа нишаны кими көндәриб. (Имран вә Мәрјәм сурәләри) Аллаһ Ону халглара Өз мәрһәмәтинин сүбут вә әламәти кими көндәриб. Гур'ан шаһидлик едир ки, Иса рәһмәт (мәрһәмәт) вә ајаһдыр (әламәт), лакин онда Аллаһын нә үчүн белә һәрәкәт етдији дәгигләшдирилмир вә „Мәним нечә оғлум ола биләр ки, мәнә индијәдәк бир инсан әли тохунмамышдыр. Мән зинакар да дејиләм!" — дејән Гур'анын ајәси әслиндә нә демәкдир? О деди: „Еләдир, лакин Рәббин бујурду ки, бу Мәним үчүн асандыр. Биз ону инсанлар үчүн гүдрәтимизә дәлаләт едән бир мө'ҹүзә, сәнә вә мө'минләрә исә дәркаһымыздан олан бир мәрһәмәт кими едәҹәјик. Бу әзәлдән олмуш бир һөкмдүр!" (сурә 19:20–21). Бүтүн бунлары тәфсилаты илә биз Библијада тапырыг.

Онун јерә кәлиши

Иса чохларынын вә'д олунмуш Мессијанын кәлишини көзләдикләри вахт доғулуб. Јерусәлимдә Һирод падшаһ һөкмдарлыг едирди; о, Јәһуди Падшаһынын доғулмасы барәсиндә ешидән заман, Вифлијемдә үч јашынадәк бүтүн ушаглары өлдүрмәји әмр етди. Аллаһ тәрәфиндән истигамәтләндирилмиш Јусиф вә Мәрјәм Иса илә бирликдә Мисирә гачдылар. Һиродун өлүмүндән сонра онлар Мисирдән гајытдылар вә Назаретә көчдүләр. Иса барәсиндә нөвбәти хатирә Онун 12 јашы олан дөврә аиддир. О, Јерусәлим мә'бәдинә кәлди вә орада руһани шејләр барәсиндә охумуш раввинләрлә сөһбәт етди.[3]

Онун миссијасы

Иса отуз јашында Аллаһын бөјүк ән'амлары барәсиндә инсанлара тәблиғ едәрәк Өз хидмәтини башлады. О, тезликлә Аллаһын пејғәмбәри вәфтизчи Јәһја илә (Һәзрәти Јәһја) растлашды. Исаны көрәрәк, Јәһја Она ишарә етди вә әтрафдакылара деди: „...будур, дүнјанын күнаһыны Өз үзәринә көтүрән Аллаһын Гузусу.“[4]

О, нәзәрдә тутурду ки, Иса Аллаһ тәрәфиндән габагчадан мүәјјән олунмуш Ибраһим вә онун оғлу һадисәсиндәки гојун, јахуд, адәтән күнаһа көрә кәтирилән һәмин гузу кими гурбан олмалыјды.[5]

Иса Мәсиһ кими

„Иса“ ады өз-өзлүјүндә вачибдир, белә ки, „Рәбб хилас едир“[6] демәкдир. Бу ад Она аиләси тәрәфиндән јох, лакин Аллаһын Өзү тәрәфиндән верилмишдир. Аллаһ бизә көстәрир ки, бизи Иса васитәсилә хилас етмәјә сә'ј едир.

Иса, еләчә дә „Мәсиһ“ кими таныныр. Бу јәһуди сөзү олан „Мессија“нын јунан еквивалентидир, әрәб дилиндә „Әл-Мәсиһ“ демәкдир, бу да „мәсһ олунмуш“ мә'насыны верир. Јәһуди ән'әнәләринә көрә, инсан һансыса хүсуси мәгсәд үчүн чағырыланда, онун башына јағ чәкәрдиләр. Јәһудиләр өз падшаһларыны вә каһинләрини мәсһ едирдиләр (башына јағ сүртәрдиләр).

Онун мүәллим симасындакы хидмәти

Исанын пејда олмасы дөврләриндә јәһудиләрин дини хидмәти механики вә сәтһи бир характер дашыды. Иса исә өјрәдирди ки, Аллаһы инсанын гәлби, онун гәлбинин кизли нијјәтләри даһа чох марагландырыр.[7] Иса үчүн истәр үз-үзә, јахуд күтлә ичәрисиндә растлашдығы бүтүн инсанлар вачиб иди. Инсанлар һисс едирдиләр ки, О, о бири (раввинләр) мүәллимләр кими дејилдир. Онун ардычыллары тезликлә баша дүшдүләр ки, О, садәчә мүәллим јох, лакин Рәбдир. Иса онлара деди: „Сиз Мәни Мүәллим вә Рәб адландырырсыныз вә доғру сөјләјирсиниз, она көрә ки, Мән Ојам“.[8]

Лакин тез-тез О Өзүнү „Инсан Оғлу“ адландырырды. Бу чох вачиб аддыр. Әһди-Әтигдә бу анлајыш ики тамамилә мүхтәлиф мә'наларда истифадә олунур. Әһди-Әтиг пејғәмбәри Језекили Аллаһ инсан оғлу адландырыр.[9] Мәтиндә көрүнүр ки, бунунла елә бил ки, онун инсани маһијјәти гејд олунур. Даниел пејғәмбәрин китадында исә һәмин бу сөз бирләшмәси тамамилә башга мә'на верир.[10] Бурада бу сөзләрлә бөјүк бир руһани јахуд һәтта илаһи тәбиәтә малик олан кимсә адландырылыб. Өз тәбиәтинин ики тәрәфини инсанлара көстәрмәк үчүн Иса Өзүнү белә адландырырды.

Адамлар баша дүшүрдүләр ки, Исаны башга ганун мүәллимләриндән фәргләндирән нәсә вардыр. О бириләри адәтән гајда-ганунларыны

мөһкәмләндирмәк үчүн гәдим пејғәмбәрләрин нүфузуна истинад едирдиләр, Иса исә Өзүнү башга чүрә апарырды. „Иса онлара дин алимләри вә фәрисејләр кими дејил, һакимијјәт саһиби кими тә’лим едирди“.[11] Башга пејғәмбәрләр адәтән: „Рәбб белә дејир“ — дејирдиләр, Иса исә „Сизә дејирәм“, јахуд „Доғрусуну сизә дејирәм“— дејирди.

Исанын ән вачиб тә’сирләриндән бири — Аллаһын Сәлтәнәти барәсиндәки тә’лими иди. „Вахт тамам олду, Аллаһ Сәлтәнәти јахынлашды. Төвбә един вә Мүждәјә иман кәтирин“ — дејә О, е’лан едирди.[12] Иса истәјир ки, биз Аллаһын һәр шеји Өз нәзарәти алтында сахлдығы вә бүтүн инсанларын Онун гаршысына кәлмәси вахтына гәдәр Онун көзләдијини баша дүшәк. Бу тамамилә о демәк дејилдир ки, инсан азад сечимдән мәһрумдур.[13] Исанын тә’лими ондан ибарәтдир ки, Она иман едән һәр бир кәс әбәди һәјата малик ола биләр.

Онун мө’чүзәләри

Иса инсанларын конкрет еһтијачларына чаваб олараг, мө’чүзәләр јарадырды. О, хәстәләрә шәфа верирди.[14] Тәәччүблү дејилди ки,[15] Иса ифличә шәфа верәндә,[16] садәчә олараг она: „...дур, јатағыны көтүр вә евинә кет!“ дејәндә, инсанлар һејрәт ичиндә „...бу күн гәрибә ишләр көрдүк!“[17]. Онун ардынча кәләнләр тәәччүбләнәрәк: „Бу Кимдир ки, күләкләр дә, көл дә Она итаәт едир?“[18] дејирдиләр. Онун ардычыллары тәдричән баша дүшүрдүләр ки, Иса — нә исә гејри-ади адамдыр.

Онун тә’сири

Садә адамлар Исаја чох исти јанашырдылар. Әксәријјәт дини лидерләри, онларын тәсвирләринә көрә, һәр чүр төр-төкүнтү илә Онун үнсијјәтинә һирсләнирдиләр.[19] Бу төр-төкүнтүләрин чоху өзләринин төвбәјә еһтијачларыны дәрк едирдиләр вә Исанын ардынча кедирдиләр.[20] Онларын һамысынын Аллаһда еһтијачларыны өдәмәјә вә Онунла шәхси үнсијјәтә кәлмәләринә онлары дә’вәт едирди. Исанын һәјатынын тәмизлији инди дә бизим һамымыз үчүн нүмунәдир. О: „Сиздән ким сүбут едә биләр ки, Мән күнаһкарам?“[21] — дејәрәк Өз дүшмәнләрини тәркисилаһ едә билирди. Сүбут едәнләр тапылмырды. Мәһз Исанын күнаһсызлығы онун наминә кәлдији һәмин бөјүк мәгсәди һәјата кечирмәсинә Она изин верди. Бу барәдә 18-чи фәсилдә даһа әтрафлы данышарыг.

Гејдләр

1. Јарад. 3:15; Вәһј 22:20
2. Мат. 1:18; Гур’ан 19:16–35
3. Лк. 2:41–50
4. Јн. 1–29

5. Јарад. 22:13; Лев. 6:24–30
6. Мат. 1:21
7. Мат. 5:21–30
8. Јһ. 13:3
9. Језек. 3:3
10. Дан. 7:13–14
11. Мат. 7:28–29
12. Мк. 1:14–15
13. Мат. 13:1–23; Јоел 2:32
14. Мк. 5:35–42; Лк. 17:11–19
15. Мк. 6:30–46; 8:1–10
16. Мат. 8:23–27; Мк. 4:35–39
17. Лк. 5:24, 26
18. Мат. 8:27
19. Мат. 9:9–13
20. Лк. 19:1–10
21. Јһ. 8:46

9

Чармыха чәкилмә

Јәгин ки, кимәсә белә сәлаһијјәт вә мүдрикликлә өјрәдән бу гәдәр мө’мин пејғәмбәрин дәһшәтли бир өлүмлә чармыхда өлмәсини баша дүшмәк чәтиндир. Ахы чармыха чәкилмәк кими белә бир ҹәза нөвү ән ади ҹинајәткарлара тәтбиг олунурду. Бу бә’зиләриндә о гәдәр күчлү е’тираз ојадырды ки, онлар һәгигәти гәбул етмәк истәмирдиләр. Лакин Библија дејир ки, Иса тәкҹә өјрәтмәјә вә шәфа вермәјә кәлмәмишди. Онун әсас мәгсәди Өз һәјатыны чармыхда верәрәк, бүтүн инсанларын бағышланмасы үчүн гапы ачмаг иди.

Һәвариләрдән бири олан Петер Исанын Өз өлүмү барәсиндә габагҹадан хәбәр вермәсини ешидәрәк һәддиндән чох кәдәрләнди. Лакин сонра Петер баша дүшдү ки, бу Аллаһын сечими иди. Бүтүн бунларын һамысыны Исанын доғулмасына гәдәр бир нечә јүз ил бундан әввәл Јешаја пејғәмбәр габагҹадан хәбәр вермишди ки, бу барәдә 4-ҹү фәсилдә данышылыр.[1] Мүждәнин үчдә бир һиссәсинин Исанын чармыхда өлмәси вә Онун дирилмәсинә һәср олмунмасы факты бу һадисәнин нә дәрәҹәдә ваҹиб олдуғуну көстәрир.

Суи-гәсд

Бә’зи јәһудиләр Исаја иман етдиләр, башгалары исә Она гаршы дурурдулар. Өз вәзијјәт вә һөкмранлығындан Исада тәһлүкә көрән дин башчылары өз хүсуси дүшмәнчиликләри илә фәргләнирдиләр. Она көрә һәр ил гејд олунан Пасха бајрамынын әрәфәсиндә Ону Аллаһа күфр етмәкдә күнаһландырараг онлар Исаны һәбс етдиләр. Сонра онлар сезара гаршы үсјан галдырмасы тәгсирини дә әлавә едәрәк, Ону Рома һөкумәтинин әлинә тәслим етдиләр.

Иса үзәриндә һөкм, Онун өлүмү вә дирилмәси

Рома һакими Пилат Исанын күнаһсыз олдуғуну үч дәфә там тәсдиг етсә дә, Ону өлүмә тәслим етди.[2] О, чармыха чәкилди вә алты саат чармыхда асылараг, өлдү. Әкәр Иса чармыхда өләрәк, гәбирдә олсајды, онда бу о демәк оларды ки, О, вә’д едилмиш Мәсиһ дејилдир. Биз билирик ки, һәмин күнләрдә чох адамлар чармыха чәкилирдиләр. Лакин өләндән вә дәфн олунандан сонра Иса дирилди.[3] Гырх күн әрзиндә О, чох

инсанлара дири көрүндү, сонра исә О, онларын көзләри гаршысында көјләрә галхды.[4]

Мәркәзи суал

Мәсиһчиләр тәсдиг едирләр ки, „...Мәсиһ Јазылар үзрә бизим күнаһымыза көрә өлдү“.[5] Лакин елә məһз бу мүддәа фикир мүхтәлифлији јарадыр. Јәһудиләр тәсдиг етмирләр ки, Иса вә’д олунмуш Мессијадыр. Онлар дејирләр ки, ола билсин ки, Иса чармыхда өлдү, лакин Онун өлүләрдән дирилмәсини дүшүнмәк чох чәсарәтли оларды. Дикәр тәрәфдән ортодоксал ислам даһа да ирәли кедәрәк, һәтта Исанын чармыха чәкилмә фактыны да инкар едир.[6] Онунла бәрабәр, ислам Исанын Мессија олдуғуну тәсдиг едир, Онун бәдәндә көјә галхмасыны гәбул едир вә Онун икинчи кәлишини хәбәр верир.

Әһмәдијјәләрин ислам сектасынын алимләри дејирләр ки, Иса чармыха чәкилмишдир, лакин чармыхдан һушуну итирмиш һалда көтүрүлмүшдүр вә гәбирдә өзүнә кәлмишдир. Куја ки, бундан сонра О, Кәшмирдә јашамышдыр вә 120 јашында өлмүшдүр.[7] Чох јүксәк дәрәчәдә әдаләтсиз вә Аллаһ үчүн характерик олмазды ки, буна һеч бир әсас олмадан Иса бу чүр өлсүн. Лакин Исанын өлүмүнү нәинки анлашылан, лакин һәм дә зәрури едән чох вачиб бир сәбәб вардыр!

Аллаһ мүгәддәс, инсан исә күнаһкардыр. Онларын арасында учурум вардыр. Ахы Исанын өлүмү бу факта нечә тә’сир едир? Јешаја 53:4 вә Әһди-Чәдиддән чох ајәләр Исанын нә үчүн өлдүјүнү изаһ едирләр.[8] Онун өлүмү Онун күнаһларына көрә чәзаланмасы дејилдир; О, сәнин вә мәним күнһларыма көрә өлдү. О, бизим чинајәтләримизи өз үзәринә көтүрдү вә бизим чәзамызы өзү дашыды. Бизим бүтүн пис ишләримиз Онун үзәринә јүкләнмишди.

Әвәз едилмә чармыхда баш верди. Сиздән вә мәндән көтүрүлүб Исанын үзәринә гојулмуш бүтүн о тагсырлары вә бүтүн јаманлыглары тәсәввүр етмәјә чалышын. Бу барәдә дүшүнәрәк, Јешаја 53:4–6 сөзләрини охујун вә Аллаһдан хаһиш един ки, һәгигәти үрәклә көрмәјиниз үчүн сизә көмәк етсин.

Инди сиз Исанын өлүмүнүн бәшәријјәтин ән бөјүк проблеминин һәлл етдијини баша дүшүрсүнүзмү? Мүмкүн олмајан ән’әнәләри вә һансыса јахшыја бәнзәр һәрәкәтләри јеринә јетирәрәк, Она јахынлашмаға чалышмағыныз проблеминизин һәлл олунмасы демәк дејилдир. Хејр! Аллаһын тәрәзисиндә бизим јахшы ишләримиз пис ишләримиздән чәтин ки, ағыр кәлә биләр! О, бизим етдијимиз бүтүн писликләри Өз үзәринә көтүрүр. Иса бизим газандығымыз о шеји — күнаһа көрә чәзаны алды.[9]

Инди биз Исанын нә үчүн өлмәли олмасыны баша дүшмәјә башлајырыг. Исанын өлүмү о демәкдир ки, инсанын һәлл едә билмәдији о проблемин һәллини Аллаһ Өз үзәринә көтүрдү. „Зира Аллаһ дүнјаны

елә севди ки, Өз Ваһид Оғлуну гурбан верди...“[10] Әкәр биз чармыха чәкилмәни инкар едириксә, онда биз Исаны јаланчы етмиш олуруг, она көрә ки, Өз өлүмү барәсиндә О, габагчадан дејирди. О, Өз шакирдләринә дејирди ки, О, Јерусәлимә кетмәлидир вә ағсаггаллар, баш каһинләр вә ганунишүнаслар тәрәфиндән чох әзаб чәкмәлидир, өлдүрүлмәли вә үчүнчү күндә дирилмәлидир.[11] Һәтта О, дејирди ки, бир чохларынын бағышланмасы үчүн һәјатыны вермәјә кәлмишди.[12]

Гур'анда Исанын чармыха чәкилмәси һаггында јалныз бир хатырлама вардыр вә о да чох думанлыдыр.[13] Лакин Әһди-Чәдиддә Исанын һәгигәтән чармыхда өлмәси барәсиндә чохлу көстәришләр вардыр. Иса Өзү: „Вә дири олан Мәнәм. Өлү идим вә будур, әбәди олараг дирријәм. Амин“,[14] дејәрәк бу һәгигәт барәсиндә шәһадәт едир.

Биз көрүрүк ки, Јазыларын пејғәмбәрлијинә көрә, Иса јеканә Хиласкардыр. Библија хәбәр верир: „Вә башга һеч кимдә хилас јохдур; чүнки сәма алтында инсанлара верилмиш башга ад јохдур ки, онунла хилас ола биләк.“[15]

Дәјишмә фәрзијјәси

Бә'зиләри тәсдиг едирләр ки, пејғәмбәрләр үчүн өлдүрүлмәк бөјүк шәрәфсизлик демәкдир, буна көрә дә Исанын чармыха чәкилмәси тамамилә мүмкүн дејилдир. Лакин Гур'анда да, Библијада да јазылыб ки, јәһудиләр бир нечә күнаһсыз пејғәмбәрләри өлдүрүбләр.[16]

Бә'зи мүсәлманлар күман едирләр ки, Иса јох, лакин Онун әвәзинә кимсә бир башгасы чәзаландырылыб.[17] Бә'зиләри тәсдиг едирләр ки, бу Јәһуда Искарјот олуб, башгалары исә дејирләр ки, бу Киринејли Шимон олуб.

Гур'ан һеч бир ад чәкмир. Әкәр биз буну Јәһуда Искарјотун сифәтинин Аллаһ тәрәфиндән дәјишдирилиб Исаја охшадылмасы кими гәбул етсәк, онда бу о демәк олачагдыр ки, Аллаһ сахтакарлыг едиб, лакин бу фикир тамамилә јол верилмәздир. Белә фәрзијјәјә тәрәфдар олмаг Аллаһы учуз бир һоггабазлыгда күнаһландырмаг демәкдир.

Киринејли Шимона мүрачиәт едәк. Дејирләр ки, о, Исанын чармыхыны дашыдығына көрә, адамлар ону Иса илә дәјишик салдылар вә сәһвән ону чармыха чәкдиләр! Лакин биз јенә дә өзүмүзә ејни суалы вермәлијик: Аллаһын һәгиги пејғәмбәри олан Иса белә бир дәһшәтли јалана нечә јол верә биләрди? Бу, ағыла сығмаз бир шејдир. Белә фәрзијјә күман едир ки, Аллаһ јалан мүәллифидир.

Һушуну итирмәк фәрзијјәси

Әһмәдијјәләрин тә'лими дејир ки, Иса һәгигәтән чармыха чәкилмишдир, лакин һушу итирилмиш һалда чармыхдан көтүрүлмүшдүр, белә ки, О, өлмүш һесаб едилмишдир. О, гәбирдә Өзүнә кәлмиш вә бир мүддәтдән сонра Һиндистанда пејда олмушдур ки, лап өмрүнүн сонуна гәдәр,

јә’ни 120 јашына гәдәр орада тәблиғ етмишдир. Бу фәрзиііә Әһмәдиііә тә’лиминин бир һиссәси олмасына бахмајараг, о, бу сексијаја мәнсуб олмајан бир мүсәлман тәрәфиндән ирәли сүрүлмүшдүр.[18]

Иса Јерусәлимдә, Јәһудејада вә Самаријада чәми үч ил јарым тәблиғ етмишдир вә бу дөвр әрзиндә орада чохлу мө’чүзәләр көстәрмишдир. Биз бу барәдә тарихи китаблардан кифајәт гәдәр мә’лумата вә еләчә дә, орада Онун хидмәти вә һәјаты барәсиндә күлли мигдарда шәһадәтә маликик. Әһмәдиііәләрин фәрзиііәсинә көрә, Онун Һиндистанда 80 илдән чох бир вахт әрзиндә тәблиғ етмәсинә бахмајараг, Она иман етмиш һеч олмаса, бир нәфәрин дә шәһадәтинә малик дејилик, гәрибә дејилми? Һәм дә тәдгигатчылар көстәрирләр ки, Исанын күман едилән гәбри — шаһзадә Јуз Асефин гәбридир.

Әкәр биз бу пејғәмбәрлијә инансаг, онда нәтичәјә кәлмәк олар ки, Иса һаггында пејғәмбәрлик едән Әһди-Әтиг пејғәмбәрләри јаланчы имишләр. Иса Өз чармыхдакы өлүмүнү вә өлүләрдән дирилмәсини Өзү габагчадан хәбәр верирди. Һушуну итирмәк фәрзиііәсини арашдырмаг о демәкдир ки, Иса еләчә дә, јаланчы имиш вә јахуд Өз миссијасыны баша дүшмәјән бир адам имиш.

Гејдләр

1. Јешаја 52:13–53:12
2. Јн. 18:28–19:25
3. Мат. 27, 28
4. Һәв. Иш. 1:1–9
5. 1 Кор. 15:3–4
6. Гур’ан 4:157–158
7. Мирзә Гулам Әһмәд. Иса Һиндистанда.
   Mirza Ghulam Ahmad. *Jesus in India (Rabwah: The Ahmadiyya Foreign Missions, n.d.), pp. 59–60.*
8. *Мк. 10:45; 2 Кор. 5:21; 1 Пет. 2:21–25; мүгајисә ет. Ром. 3:21–31*
9. *Һизкиел. 18:20*
10. *Јн. 3:16*
11. *Мат. 16:21*
12. *Мат. 20:28*
13. *Гур’ан 4:157*
14. *Вәһј 1:18*
15. *Һәв. Иш. 4:11–12*
16. *Гур’ан 4:155*
17. *Мөвлана Әбдул Мәчид Дариабади. Мүгәддәс Гур’ан.*
    Maulana Abdul Majid Daryabadi. Holy Qur’an, (Karachi: Taj Co. Ltd., 1970), Vol. I, p. 96-A.
18. *Әһмәд Деедат. Чармыха чәкилмә, јахуд...?*
    Ahmad Deedat. Crucifixion or Crucifiction, Birmingham: Islamic Propagation, 1986).

10

Дирилмиш Иса

Иса, Онун габагчадан хәбәр вердији кими дә, пејғәмбәрлијин јеринә јетирилмәси наминә өлүләрдән дирилди. Онун шакирдләри һејрәт ичиндә идиләр. О, башгаларыны дирилдирди; инди исә бирдәфәлик өлүмә галиб кәлди. Һәфтәнин илк күнү ахшам О, Јерусәлимдә һәвариләрә көрүндү. Һансы сәбәбә көрәсә, һәвариләрдән бири олан Тома орада јох иди. Дирилмиш Исаны көрдүкләрини она дејәндә, о: „Әкәр Онун әлләриндә мисмарлардан галан јаралары көрмәсәм вә мисмарларын јеринә бармағымы гојмасам, инанмарам“[1] — дејәрәк, инанмады.

Бир һәфтә сонра, Тома да дахил олмагла, јенә дә бүтүн һәвариләр бир јерә топлашан заман, Иса кәлди вә деди: „Сизә салам!“ Сонра Томаја деди: „Бармағыны бураја кәтир вә әлләримә бах; әлини дә кәтир, бөјрүмә гој; вә имансыз олма, иманлы ол!“[2] Тома даһа шүбһә етмәди. Тома Она: „Рәббим мәним вә Аллаһым мәним!“ — деди. Иса она деди: „Мәни көрдүјүн үчүн иман етдин, көрмәдән иман едәнләр бәхтијардырлар!“[3]

Иса Өз шакирдләринә өлдүрүлмәсини, лакин сонрадан дирилмәсини вә’д верди.[4] Дириләндән сонра о, онларын јадына салды: „Мәним һаггымда Мусанын Ганунунда, пејғәмбәрләрин јазыларында вә мәзмурларда јазылмыш бүтүн шејләрин јеринә јетирилмәси лазымдыр дејә, һәлә сизинлә бәрабәр оларкән сөјләдијим сөзләр бунлардыр“.[5]

Исанын көјә галдырылмасындан бир нечә күн сонра Петер Онун барәсиндә: „Аллаһ исә өлүм ачыларына сон вериб Ону дирилтди; чүнки Онун өлүм тәрәфиндән тутулмасы мүмкүн дејилди.“[6] — дејәрәк халга шәһадәт едирди.

Һүчумлар

Әһди-Чәдиддән көрүнүр ки, әкәр Иса Мәсиһ дирилмәсәјди, бизим иманымыз бош оларды. Биз һамымыз мәһв олардыг, хиласа һеч бир үмидимиз олмазды (1 Кор. 15:14–19). Исанын дирилмәсиндән бу күнә кими дүшмәнләр бу һадисәнин вачиб олдуғуну баша дүшүрләр вә она көрә дә һәр чүрә һөрмәтдән салмаға чалышырлар.

Јунусун әламәти

Күнләрин бир күнү Исанын јердәки һәјатынын бир вахтында фәрисејләр Ондан онлара бир әламәт вермәсини хаһиш етдиләр. Иса онлара чаваб верди: „Чүнки Јунус үч күн, үч кечә нәһәнк балығын гарнында нечә галмышдыса, Инсан Оғлу да үч күн, үч кечә јерин бағрында елә галачагдыр“.[7] Бу сөзләрдән бә’зиләри нәтичә чыхарырлар ки, Јунус нәһәк балығын гарнында дири галдығына көрә, Иса да гәбирдә дири галмышды.[8] Даһа сонра Библијанын мәтниндә дејилир ки, „Јунусдан даһа бөјүјү бурададыр“ (Мат. 12:41) вә „Сүлејмандан даһа бөјүјү бурададыр“ (Мат. 12:42). Бу ики вәзијјәт арасында олан фәрги ајырд етмәк асандыр:

1. Јунус өз миссијасыны көнүлсүз јеринә јетирдији һалда, Иса Өз Атасынын ирадәсини көнүллү олараг јеринә јетирирди.
2. Јунус јәһудиләрә мүрачиәт етмирди, Иса исә, Исраил еви дә дахил олмагла, һамы наминә кәлди.
3. Јунусун дәниздә өлүм тәһлүкәси вар иди, амма Иса дүнјада танынан һансыса күчлү вә амансыз вәтәндаш вә һәрби һакимијјәтиндән биринин әлинә верилмишдир.
4. Јунусун тәблиғиндән падшаһ да, халг да төвбә етди; Исанын исә мүрачиәти һакимијјәт тәрәфиндән ешидилмәди — әксинә, онлар Ону тә’гиб едирдиләр.

Иса Ӯзүнүн гәбирдә вә Јунусун балығын гарнында кечирдији јалныз вахт мүддәтини мүгајисә едирди. Бу ики һадисә арасындакы охшарлыг елә бунунла да битир. Бундан башга, Иса сонра дејир ки, О, Јунусдан да бөјүкдүр вә беләликлә Онун дирилмәси — бу мө’чүзә Јунусун балығын гарнында галмасы илә мүгајисә олунмаз. Әкәр О, садәчә һушуну итирмиш олсајды, үмумијјәтлә һеч бир мө’чүзә олмазды.

Тәфсилатлар

Исаны чармыха чәкмәмишдән габаг, Ону амансызча дөјдүләр. Өлүмүн нә олдуғуну јахшы билән әскәрләр дә дахил олмагла, чоху Онун өлмүш олдуғуну көрдүләр. Онлардан бири Исанын өлүб-өлмәмәсинә шаһид олмаг үчүн низә илә Онун бөјрүнү дешмишди. Она чармыхдан дүшүрдүләр, кәфәнә бүкдүләр, өлү олдуғуну биләрәк, дашдан јонулмуш мағараја — гәбирә гојдулар. Мағаранын киришини гејри-ади дашла өртдүләр. Даша мөһүр вуруб, кешијини чәкмәк үчүн кешикчиләр дә гојдулар.

Нә үчүн Исаны өлдүрән адамлар гапыја көзәтчи гојдулар? Өлү бир бәдәни горумаг үчүн елә дә чох әскәр көндәрмирләр. Библијада

чаваб верилир. Иса деди ки, О, өлдүрүләчәк, дәфн олуначаг вә үчүнчү күн һәјата гајыдачаг. Әскәрләрә гәбри горумаг әмр олунмушду, чүнки һаким даирәләр горхурдулар ки, Исанын шакирдләри Онун бәдәнини оғурлајарлар. Өзүнүз охујун:

Мат. 12:38–40; 16:21; 17:22–23; 20:18–19; 26:32; 27:63; Мк.9:9–10, 31; 10:33–34; 14:28, 58; Лк. 9:22–23; Јн. 2:19–22; 12:32–33.

Һаким даирәләринин бүтүн еһтијат тәдбирләринә бахмајараг, үчүнчү күн гәбир бош иди. Ири даш кәнара чәкилмиш, горујучулар исә өлү кими јерә сәрилмишдиләр. Кәфән гәбирдә галмыш, Исанын бәдәни исә орада јох иди. Нә Рома, нә јәһуди һөкумәти Онун өлү олдуғуну сүбут етмәк үчүн Исанын бәдәнини халга тәгдим едә билмәдиләр. Шаһидләр дирилмә барәсиндә данышанда, һакимијјәтдә оланлар онлара бир сөз дејә билмирдиләр.

Шаһидләр

Чохлары Исаны дири көрдүләр. Бу адамларын сијаһысы будур:

Ики Мәрјәмләр	(Мат. 28:10)
Шимон Петер	(Лк. 24:34)
Ики ады чәкилмәјән шакирд	(Лк. 24:13–35)
Мәчдәлли Мәрјәм	(Јн. 20:10–17)
Он һәвари	(Јн. 20:19–24)
Он һәвари вә Тома	(Јн. 20:26–29)
Көјә галхма заманы һәвариләр	(Һәв. Иш. 1:9–10)
Бир вахтда 500-дән чох адам	(1 Кор. 15:6)

Бу адамларын һамысы Исаны јахшы таныјырдылар вә сәһв едә билмәздиләр. Биздән соруша биләрләр, нә үчүн биз әминик ки, бу шаһидләр доғрудурлар? Белә әминлијин сәбәбләриндән бири о иди ки, Исанын көјләрә галхмасындан сонра шакирдләрин һәјаты радикал олараг дәјишдирилди. Горхмуш вә һәтта Исанын һәбс олунмасы заманы гачан шакирдләр бирдән-бирә гејри-ади шәкилдә чәсарәтли олдулар! Библија Петер, Јәһја вә башга һәвариләрин Исаны өлүмә тәслим едән адамларла гаршылашмаларындан вә онлара табеликдән нечә имтина етмәләриндән данышыр.

Онлар тәкчә халгын гаршысында јох, лакин суи-гәсдләри Исанын өлүмүнү кәтирән һәмин һаким даирәләри гаршысында да тәблиғ едирдиләр.[9]

Ричa

Әзиз достлар! Бәли, биз һәгигәтән дә инанырыг ки, Иса өлүләрдән дирилиб. О деди: „Дири олан Мәнәм. Өлү идим вә будур, әбәди олараг диријәм.“[10] Һәгигәтән о, бизи бизим күнаһларымыздан хлас едә биләр.

Биз сизинлә бирликдә өз талеләри барәсиндә дүшүнмәјән чохлу инсанлара малик бир чәмијјәтдә јашајырыг. Кәлин биз өзүмүзә онда там бир һесабат верәк ки, һәјат өлүмлә битмир. Вә инди өз кәләчәјин барәсиндә дүшүнмәк чох вачибдир. Библија вә'д едир ки, әкәр биз Исаја е'тибар етсәк вә Она гулаг ассаг, онда Иса кими дириләчәјик вә көјләрдә Гадир, Севән вә Мәрһәмәтли Аллаһла бирликдә әбәди севинч долу һәјат алачағыг.

Гејдләр

1. Јн. 20:25
2. Јн. 20:27
3. Јн. 20:28–29
4. Мк. 9:31
5. Лк. 24:44
6. Һәв. Иш. 2:24
7. Мат. 12:40
8. Әһмәд Деедат. Јунусун әламәти нә демәкдир?
   Ahmad Deedat. *What was the sign of Jonah? (Birmingham: Islamic Propagation, 1985), p. 6.*
9. *Һәв. Иш. 4:9–12*
10. *Вәһј 1:18*

11

Исанын шәхсијјәти

Јә'гин сиз Иса барәсиндә кифајәт гәдәр чох шеј өјрәндиниз. Сиз, еләчә дә, көрдүнүз ки, мүсәлманлар да, мәсиһчиләр дә иман едирләр ки, Иса — Аллаһын пејғәмбәридир; О — Аллаһын Сөзү вә Руһудур. Инди исә Исанын шәхсијјәтинә дәриндән нәзәр салаг.

Исаја гәдәр, адәтән мө'чүзәләр пејғәмбәрләрлә әлагәләндирилирди. Гур'ан да Библија кими ејни мө'чүзәләри Мусаја да аид едир. Башга пејғәмбәрләр кими, Муса да мө'чүзәләр едирди. Инсанлар көрәндә ки, Иса да мө'чүзәләр едир, тәбии ки, онлар Онун пејғәмбәр олдуғуну нәзәрә алдылар. Вахт олуб ки, халг Ону бөјүк пејғәмбәр адландырыб.[1]

Библија дејир ки, 5000 нәфәрдән чох адамы беш чөрәк вә ики балача балыгла једиздириб дојдуранда, адамлар дедиләр: „Доғрудан да дүнјаја кәлмәли олан Пејғәмбәр Будур".[2]

Онлар Мусанын габагчадан хәбәр вердији кәлмәли олан пејғәмбәр барәсиндә данышырдылар. Сөзсүз ки, Иса тәсдиг едирди ки, О, „Пејғәмбәрдир". О, Ону гәбул етмәјән јәһудиләрә дејирди: „Чүнки әкәр сиз Мусаја иман етмиш олсајдыныз, Мәнә дә иман едәрдиниз; она көрә ки, о, Мәним һаггымда јазмышды."3 Ортаја суал чыхыр: О, пејғәмбәрдән дә бөјүк идими?

Исанын күнаһсыз һәјаты

Лап Өз доғулмасы анындан Иса тәмиз вә күнаһсыз галды. Библијада да, Гур'анда да көрүрк ки, Ибраһим, Муса вә Давуд кими пејғәмбәрләр Аллаһдан бағышланмаларыны рича едирдиләр; лакин биз һеч бир јердә Исанын бағышланмасы барәсиндә хаһиш етмәсини көрмүрүк. О, дүшмәнләринә ачыг чағырышла: „Сиздән ким сүбут едә биләр ки, Мән күнаһкарам?" — дејирди.4 Һеч ким Онда күнаһ, јахуд тәгсир көрмәди. Һәтта Рома һакими Пилат да е'тираф етмәјә мәчбур олду: „Мән Онда һеч бир күнаһ тапмырам".5 Бир кимсәнин күнаһсыз олдуғуну е'лан етмәк асандыр, лакин буну сүбут етмәк үчүн башгаларынын шәһадәти лазымдыр. Бу барәдә ән јахшы шәһадәти, бир мүддәт Онунла биркә јашајан вә Ону јахшы танытан Исанын достлары вә шакирдләри верә биләрләр. Петер Әһди-Әтигдән Исаја аид олан ајәни мисал кәтирир: „О,

һеч бир күнаһ ишлəтмəди вə Онун ағзындан һиjлəкəр бир сөз чыхмады“.6 Башга jердə деjилир: „...күнаһдан харич, һəр шеjдə бизə бəнзəjəн...“7

Иса башгаларына өjрəтдиjи һəр шеjи Өз һəjатында һəjата кечирирди. Онун Дағдакы Вə’зи (Мат. 5–7) — бу, Онун jашадығы һəмин тəмиз һəjатын əксидир. О, Өзү деjирди ки, Əһди-Əтиг Ганунуну jеринə jетирмəjə ҝəлиб.

Гур’ан Исаны нечə адландырыр

Гур’анда Исанын шəхсиjjəти 15-чи сурəлəрдə хатырланыр. Иса адына 25 дəфə тəсадүф едилир (инкилис тəрчүмəсиндəн чох вахт Иисус кими верилир). 11 дəфə О, Əл-Мəсиһ (Мəсиһ, Мессиjа) адландырылыб. Бир дə Онун барəсиндə 23 дəфə Ибн-Мəрjəм (Мəрjəм Оғлу) деjилир. Бундан башга Ону Аллаһын гулу вə нөкəри кими адландырырлар.

Сурə	**Иса**	**Əл-Мəсиһ**	**Ибн-Мəрjəм**
2:87, 136, 253	3	0	2
3:45, 52, 55, 59, 84	5	1	1
4:157, 163, 171, 172	3	3	2
5:17, 46, 72, 75, 78, 110–116	6	5	10
6:85	1	0	0
9:30, 31	0	2	1
19:34	1	0	1
25:50	0	0	1
33:7	1	0	1
42:13	1	0	0
43:57, 63	1	0	1
57:27	1	0	1
61:6, 14	2	0	2

Онун күнаһ үзəриндə һакимиjjəти

Биз инанырыг ки, анчаг Аллаһ күнаһлары бағышлаjа билəр. Иса еjни һакимиjjəтə малик иди. Белə бир əһвалаты көтүрəк: күнлəрин бир күнүндə Иса бир евдə өjрəдəн заман, бир нечə нəфəр jатагда ифлич олмуш бир адамы Онун jанына ҝəтирдилəр. Онлар ону евин ичəрисинə салмаға чалышдылар, лакин бачармадылар, чүнки орада чохлу адамлар топлашмышдылар. Онда онлар евин дамына чыхдылар, дамын өртүjүнү сөкдүлəр вə хəстəни Исанын jанына ендирдилəр. Иса онларын иманыны ҝөрəрəк, ифлич олмуш адама деди: „Сəнин күнаһларын сəнə бағышланыр“. Адам, ола билсин ки, белə бир шеjи ешидəн заман һеjрəтлəнди. Бурада олан фəрисеjлəр вə гануншүнаслар өз-өзүнə дүшүндүлəр: „Бу күфр едəн кимдир? Бир Аллаһдан башга ким күнаһлары бағышлаjа билəр?“

Иса онларын нә барәсиндә фикирләшдикләрини баша дүшдү вә онлардан сорушду: „Һансы даһа асандыр: күнаһларын бағышланды демәкми, јохса, дур, јери! — демәкми? Күнаһлары бағышламаг сәлаһијјәти олдуғуну онлара көстәрмәк үчүн О, ифлич олмуш адама деди: „Сәнә дејирәм, дур, јатағыны көтүр вә евинә кет!“ Һәмин адам да һамынын гаршысында ајаға галхды, јатағыны көтүрдү вә Аллаһа һәмд едәрәк евинә кетди.[8]

Башга бир вахт Иса гадына деди: „Күнаһларын бағышланды...Сүлһ илә кет.“[9] О, еләчә дә, күнаһларын бағышланмасынын тәсдиги кими шәфа да алды. Иса тәкчә күнаһлары бағышламаг сәлаһијјәтинә малик дејилди. О, еләчә дә, тәбии тәбиәт просесләрини дә идарә етмәји бачарырды. Адамлар Ондакы һакимијјәтә тәәччүбләнир вә учадан: „...бу Кимдир ки, күләкләр дә, көл дә Она итаәт едир?“ — дејирдиләр.[10]

Исанын ишләриндән көрүнүр ки, О, һүдудсуз һакимијјәтә малик иди: О, хәстәләри сөзлә, јахуд тохунмагла сағалдырды. О, бу сәлаһијјәти һәвариләрә дә верди: онлар да ејни илә, Онун Исми наминә мө’чүзәләр едирдиләр. Бир дәфә Иса деди: „Әкәр Мәним адымла Мәндән бир шеј диләјәрсинизсә, ону едәчәјәм.“[11]

Иса, дирилмәнин Рәббидир

Лазар адлы бир адам өлдү вә онун дәфниндән дөрд күн кечди. Иса онун гәбринә јахынлашды вә учадан гышгырды: „Лазар, чөлә чых!“ — Лазар да дири вә сағ-саламат орадан чыхды![12]

Иса е’лан едирди: „Дирилмә вә һәјат Мәнәм; Мәнә иман едән өлсә дә, јашајар. Вә ким јашајыб, Мәнә иман едәрсә, әсла өлмәз“.[13] Библијанын башга јериндә биз чох көзәл бир мүддәа тапырыг ки, јалныз биз Иса васитәсилә бағышланма вә хиласы ала биләрик.[14] Биз көрдүк ки, Онун сөзләри әмәлләр илә тәсдиг олунурду. О, пејғәмбәрләрдән дә бөјүк иди. Бәс сиз бу барәдә нә фикирләширсиниз?

Гејдләр

1. Лк. 7:11–17
2. Јн. 6:14
3. Јн. 5:46 (Тәснијә 18:15–22 илә мүгајисә ет.)
4. Јн. 8:46; Гур’ан 38:23–24; 28:15–16; 26:82
5. Јн. 18:38; 19:4, 6
6. 1 Пет. 2:22 (Јешаја 53:9 илә мүгајисә ет)
7. Ибр. 4:15
8. Лк. 5:17–26
9. Лк. 7:48, 50
10. Мат. 8:27
11. Јн. 14:14
12. Јн. 11:43
13. Јн. 11:25
14. Јн. 14:6; Һәв. Иш. 4:12; Ибр. 7:25

12

Иса — Инсан Оғлудур

Иса чох вахт Өзүнү „Инсан Оғлу“ адландырырды вә бу термини башгаларындан чох истифадә едирди. Өз хидмәтинин әввәлиндә, Нафанаил адлы тәзә шакирдинә мүрачиәт едәрәк, О, Өзүнү белә адландырды: „Доғрусуну, доғрусуну сизә дејирәм: артыг көјүн ачылдығыны вә Аллаһын мәләкләринин Инсан Оғлу үзәринә ениб галхдыгларыны көрәчәксиниз.“[1]

Сонунчу дәфә О, бу сөзү чармыха чәкилмәздән габагкы кечә баш каһининин гаршысында: „...бундан сонра Инсан Оғлунун Гадирин сағында отурдуғуну вә көјүн булудлары үзәриндә кәлдијини көрәчәксиниз“ — дејәрәк бу термини истифадә етмишдир.[2]

Иса, көрүнүр ки, биләрәкдән истифадә едир. Бир дәфә, Онун ардычылы олмаг истәјән адамларла сөһбәт едәрәк, О деди: „...түлкүләрин һини вә көј гушларынын јувасы вардыр; Инсан Оғлу исә башыны сөјкәмәјә јер тапмыр.“[3] О, Өзүнү бу адла адландырараг нә демәк истәјир? Садәчә олараг, Иса бунунла Өз бәшәри тәбиәтини көстәрмәк истәјир? „Инсан Оғлу“ јалныз бәшәри варлыгмы олуб?

Әкәр биз Әһди-Чәдиддә „Инсан Оғлу“ термининин мүхтәлиф чүр истифадә олунмасыны мүшаһидә етсәк, онда ашкар едәрик ки, (әввәлки фәсилдә олдуғу кими) Иса Атасындан алдығы һакимијјәтә чох бөјүк әһәмијјәт верирди. Савадлы јәһудиләрин чоху баша дүшүрдүләр ки, нә үчүн О, Өзүнү белә адландырыр. Мәсәлән, Иса дүнјанын сонуну хәбәр верәрәк, деди: „...о заман Инсан Оғлунун әламәти көјдә көрүнәчәк; о вахт јер үзүнүн бүтүн халглары шивән галдырачаглар вә Инсан Оғлунун көјүн булудлары үзәриндә бөјүк гүдрәт вә иззәтлә кәлдијини көрәчәкләр“.[4] Мәһкәмәдә буна бәнзәр тәсдигләмәсини ешидән јәһуди баш каһини өз палтарларыны чырды вә деди: „О, күфр едир!“[5] Онун бу реаксијасы онунла әлагәдардыр ки, јәһуди тә’риминә көрә, белә сөзләр анчаг Аллаһа аид ола биләрди. Мәсәлән, 103:5 Мәзмуруну охујун.

Бөјүк пејғәмбәр

Јәһуди олан динләјичиләр баша дүшүрдүләр ки, Иса рө’јада Даниел пејғәмбәрә верилән, Әһди-Әтигдән јахшы танынан пејғәмбәрлији бирбаша шәрһ едир.

„Кечә кәлән көрүнтүләрдә көрдүм ки, будур, инсан оғлуна бәнзәр Бириси булудларла кәлир. О, Әзәлдән Вар Олана јахынлашды вә Онун һүзуруна кәтирилди. Она һакимијјәт, иззәт вә падшаһлыг верилмишдир ки, бүтүн халглара, милләтләрә вә дилләрә мәнсуб адамлар Она хидмәт етсинләр. Онун һакимијјәти сона јетмәјәчәк, әбәди һакимијјәтдир. Онун падшаһлығы әсла јох олмајачаг“.[6]

Бу пејғәмбәрликдәки „Инсан Оғлу“ сөзү сәма булудлары илә Кәләчәк Иса илә бирбаша бағлыдыр. Бүтүн халглар вә гәбиләләр үзәриндә һакимијјәт Она вериләчәкдир. Тамамилә ајдындыр ки, Инсан Оғлу — бу, нә исә иззәтә малик олан, инсан камиллијинин вә аличәнаблығынын тәчәссүмүдүр.

Библијада „Инсан Оғлу“ ифадәси „инсан“, „инсан тәбиәти“ мә’насында да ишләдилир.[7] Лакин Иса ону Өзүнә мүнасибәтдә ишләдәндә, бу ифадә ону билдирир ки, О, Даниел пејғәмбәрин өз рө’јасында көрдүјү өз нәслиндә јеканә олан Һәмин Одур.

Мәгсәд

Иса Инсан Оғлу кими, бүтүн инсанлара көрә Өз һәјатыны верди вә бундан сонра бүтүн инсан оғуллары үзәриндә падшаһлыг етмәк үчүн, Аллаһ тәрәфиндән көјләрдәки иззәтинә галдырылды. Иса Өз шакирдләринә Өзүнүн чармыхда өлүмү, дәфни вә дирилмәси барәсиндә данышырды: „...Инсан Оғлу, Өзү һаггында јазылдығы үзрә кедир“.[8] О, 21вә 68 Мәзмурларына вә еләчә дә Јешаја 53 китабына истинад едир.

Иса, һәмчинин, Өзүнү тәвазөкар адам кими көстәрән, Өз достларына көмәк етмәјә чалышан вә ән нәһајәт, Өз һәјатыны онлара көрә гојан, Инсан Оғлунун башга бир симасыны да бизә ачыр. „Сөз“ (Кәлмә, јахуд Кәлам) — јалныз Аллаһ үчүн јох, лакин еләчә дә, өз достларыны да хидмәт етмәк үчүн, О, көнүллү олараг Өзүнә гул ролуну да гәбул етди. О, дејирди: „...Инсан Оғлу хидмәт едилмәк үчүн дејил, хидмәт етмәјә вә бир чохлары үчүн чаныны фидијә олараг вермәјә кәлмишдир“.[9]

Мәсиһин хош хәбәрини гәбул етмәјән адамлар Онун чармыха чәкилмәсини рүсвајчылыг һесаб едирдиләр, лакин Исанын Өзү билирди ки, чармыха чәкилмәкдән сонра иззәт кәлир вә чармыха чәкилмәнин нәтичәси үчүн инсанларын анламамаларына чох дөзмәјә дәјәр. Чармыха чәкилмәсинә аз галмыш О, Өз шакирдләринә деди: „...Инсан Оғлунун иззәтләнмәк вахты кәлди. Сизә доғрусуну, доғрусуну дејирәм: буғданын тохуму јерә дүшүб өлмәзсә, о тәк галар, лакин өләрсә, чох мәһсул верәр“.[10]

Чармыхда өләндән үч күн сонра Аллаһ Исаны өлүләрдән дирилтди, гырх күндән сонра исә, Ону көјләрдәки иззәтинә апарды. Вахт кәләчәк ки, Она мәхсус оланларын һамысыны көтүрмәк үчүн Иса гајыдачагдыр.[11]

„...Инсан Оғлу Она хидмәт едилмәк үчүн дејил, хидмәт етмәјә вә бир чохлары үчүн ҹаныны фидијә оларағ вермәјә ҝәлмишдир“.

(Мат. 20:28)

Беләликлә, биз ҝөрүрүк ки, Инсан Оғлу, Иса, Өз нәслиндә инсанлар арасында иззәт вә һакимијјәт верилмиш Һәмин јеканә Шәхсдир вә бүтүн јер үзүндә инсанлар тәрәфиндән мәдһ олунан да Одур.

Гејдләр

1. Јһ. 1:51
2. Мат. 26:64
3. Мат. 8:20
4. Мат. 24:30
5. Мат. 26:64–65
6. Даниел 7:13–14
7. Ејјуб 25:6; Мәз. 7:5; Јеш. 51:12
8. Мат. 26:24; муг.ет. Јһ. 12:32–34
9. Мат. 20:28
10. Јһ. 12:23–24
11. 1 Салонк. 4:16–17

Иса вә'д олунмуш Мессијадыр (Мәсиһдир)

Иса мүсәлманлар арасында вә тәкҹә мүсәлманлар јох, Мессија ады илә танынңр. Гур'анда јалныз Иса Мессија — Әл-Мәсиһ кими танынңр. Бу ада Иса хүсусунда, һәтта Онун ады һәрдән чәкилмәдән, 11 дәфә истифадә олунуб. Лакин Гур'ан һеч бир јердә Исанын нә үчүн Мессија адландырылмасы барәсиндә изаһат вермәјиб.

„Мессија“ сөзү мәсиһчиләр вә јәһудиләр үчүн хүсусән чох ваҹибдир; дүшүнүрәм ки, Гур'анда јад едилмәдијинә көрә, о, мүсәлманлар үчүн дә әһәмијјәтә маликдир. Инкилис сөзү „Cһrist“ јунан сөзү олан „Christos“ сөзүндән әмәлә кәлиб. „Мессија“ јәһуди сөзүдүр. Һәр ики сөз „Мәсһ олунмуш“ јахуд, „Хүсуси мәгсәд үчүн көндәрилән“ мә'насыны дашыјыр.

Әһди-Әтигдә бу сөз һәрдән табелилијин тәсвири үчүн истифадә олунурду вә каһин јахуд падшаһын мәсһ едилмәсинә аид олунурду.[1] Еләҹә дә һәр икиси Аллаһ пејғәмбәрләри демәк иди.[2] Бундан башга, белә бир ад Нәвәкуднәссер тәрәфиндән дағыдылмыш Јерусәлим вә Јерусәлим мә'бәдинин бәрпа олунмасына јол һазырламаг үчүн, Аллаһ тәрәфиндән мәсһ олунмуш фарс падшаһы Кирә верилмишдир.[3] Аллаһ Даниелә Јерусәлимин бәрпа едилмәсиндән сонра Мәсиһин кәлмәсини ачан кими, бу ада даһа чох әһәмијјәт вермәјә башладылар.[4] Ајдындыр ки, Аллаһ Падшаһлығында гадир гуртарычы вә һөкүмдар олан адам үчүн бу ад јарашан ад иди. Јалныз Даниел јох, лакин Јешаја, Мика, Зәкәријјә вә башга пејғәмбәрләр дә Онун кәлмәсини габагҹадан хәбәр вермишдиләр.[5]

Иса, вә'д олунмуш Мәсиһдир (Мессијадыр)

Мәсиһчиләр инанырлар ки, анҹаг Иса Мәсиһдир. Иса Өзү бу барәдә шәһадәт едирди. Јәһудиләр онларын торпагларыны ишғалчылардан азад едән вә Исраилин падшаһлығыны гуран гүдрәтли сәркәрдәни көзләјирдиләр, Иса исә онлара дејирди ки, О, Она хидмәт олунмаг үчүн көндәрилмәмишди, лакин хидмәт етмәк үчүн вә бир чохлары үчүн ҹаныны фәда олараг вермәјә кәлмишдир.[6]

Мәләjин шәһадәти

Мәләк Мәрjәмә онун Оғул доғмасы барәсиндә хәбәр вермәjә пеjда олан заман, о деди: „Бир Оғул доғачагсан вә Онун адыны Иса гоjачагсан. О, Өз халгыны күнаһларындан хилас едәчәкдир“.[7] Иса мә’насы „Рәбб хилас едир“ олан ады әбәс jерә алмады. Исанын доғулмасындан сонра мәләкләр Вифлиjем jахынлығында гоjун сүрүсүнү отаран чобанлара көрүнүрләр. Чобанлар горхуjа дүшдүләр, лакин мәләк онлара деди: „Горхмаjын! Мән сизә бүтүн халгы севиндирәчәк бир мүждә кәтирмишәм; чүнки бу күн Давудун шәһәриндә сизә Хиласкар доғулду. О, Рәбб Мәсиһдир“.[8]

Шакирдин шәһадәти

Бир дәфә Иса шакирдләриндән сорушду: „Бәс сиз Мәни ким һесаб едирсиниз?“ Шакирдләриндән бири Шимон чаваб вериб деди: „Сән Дири Аллаһын Оғлу Мәсиһсән“. Иса деди ки, бу онлара Аллаһ тәрәфиндән ачылыб, лакин бу барәдә бир кимсәjә данышмамагларыны әмр етди.[9] О, билирди ки, адамларын чоху Мессиjанын вәзифә вә ролуну дүзкүн баша дүшмүрләр. Петерин чавабындан дәрһал сонра Иса Онун әзаб чәкмәси вә Өз һәjатыны вермәси барәсиндә данышды. О, геjд едир ки, Мессиjа — бу, әлиндә гылынчы олан jер падшаһлығынын һакими деjилдир[10], лакин инсанлара көрә изтираблары гәбул Едәндир.

Исанын шәһадәти

Бир дәфә Иса, jәһудиләрин көзүндә анчаг мәхлуг саjылан, балача бир шәһәр кәнарындакы гуjунун jанында раст кәлдиjи самариjалы гадына О, Мессиjа олдуғуну ачды. Иса она, Аллаһ Өзүнә Она руһән вә һәгигәтән сәчдә едән адамлары ахтарыр деjәндә, гадын чаваб верди: „Билирәм ки, Христос адланан Мәсиһ кәләчәкдир вә О кәлдикдә бизә һәр шеjи билдирәчәкдир.“ Иса она деди: „Сәнинлә данышан Мән, Оjам“.[11]

Иса Өз миссиjасыны jеринә jетириб көjә галхандан сонра, шакирдләр Аллаһ планыны баша дүшдүләр вә артыг тәрәддүд етмәдән, Ону Мәсиһ адландырараг, Иса барәсиндә башгаларына шаһидлик едирдиләр. Мәсәлән, Пентикост күнүндә Петер jәһудиләрә деди: „...чармыха чәкдиjиниз бу Исаны Аллаһ һәм Рәбб, һәм дә Мәсиһ етмишдир“.[12]

Мессиjа вә Аллаһын Оғлу

Чох әламәтдардыр ки, мәсиһчи Jазыларында „Мәсиһ“ вә „Мессиjа“ сөзләри „Аллаһ Оғлу“ анлаjышы илә паралел истифадә олунур. Онлара чох вахт еjни заманда раст кәлмәк олар.

Иманлы jәһудиләр Исаны һәм Мәсиһ, һәм дә Аллаһын Оғлу адландырырлар. Петер бу адлары бир вахтда истифадә едир. О, Исаjа деjир: „Сән Дири Аллаһын Оғлу Мәсиһсән“.[13] Лазарын бачысы Марта (Исанын дирилтдиjи Лазар), өзүнүн Она олан иманыны сүбут едәрәк

Исаја дејир: „Бәли, Ја Рәбб, иман етдим ки, дүнјаја кәлән Аллаһын Оғлу Мәсиһ Сәнсән“.[14]

Маркын Инҹилиндә биз охујуруг: „Аллаһын Оғлу Иса Мәсиһин Мүждәсинин башланғычы“.[15] Јәһјанын Инҹилиндә дејилир: „Амма Исанын, Аллаһын Оғлу Мәсиһ олдуғуна иман едәсиниз вә иман етмәклә Онун ады илә сиздә һәјат олсун дејә, бунлар јазылмышдыр“[16].

Биз еләҹә дә, көрүрүк ки, Иса үзәриндә һөкм заманы баш каһин Онун Мәсиһ олуб-олмадығыны Исадан сорушараг бу адын һәр икисини ишләтди: „...Сәнә анд верирәм Јашајан Аллаһа, бизә де көрәк, Аллаһын Оғлу Мәсиһ Сәнмисән?“ Буну тәсдиг едәрәк Иса дејир: „...Бундан сонра Инсан Оғлунун Гадирин сағында отурдуғуну вә көјүн булудлары үзәриндә кәлдијини көрәҹәксиниз“.[17]

Буну дејәрәк, Иса Өз икинҹи кәлишини хәбәр верир. Јәһудиләр Мәсиһин көјдән кәлиб, Аллаһын Падшаһлығыны гурмасына иман етмәләриндә һаглы идиләр, лакин онлар бунун икинҹи кәлиши заманы јох, еlә о дәгигә олмасыны фикирләшән заман сәһв едирдиләр. Иса биринҹи дәфә кәләрәк әзаб чәкән Мәсиһ (Мессија) олмалы иди; Өзүнүн икинҹи кәлишиндә О, Гадир Һөкүмдар вә Һаким кими кәләҹәкдир.

Гејдләр

1. Лев. 4:3; 2 Пад. 1:14
2. Мәз. 104:15
3. Јеш. 45:1
4. Дан. 9:25
5. Јеш. 11:1–5; 42:1; Мика 5:2; Зәк. 6:12–13
6. Јһ. 4:26; Мк. 10:42–45; Мат. 20:28; Јһ. 13:15–16
7. Мат. 1:21
8. Лк. 2:10–11
9. Мат. 16:15–16; Мк. 8:27–30
10. Мат. 16:21–28
11. Јһ. 4:25–26
12. Һәв. Иш. 2:36; 1 Кор. 1:1–3; Ибр. 3:6; 1 Пет. 4:1
13. Мат. 16:16
14. Јһ. 11:27
15. Мк. 1:1
16. Јһ. 20:31
17. Мат. 26:63–64

14

Иса, Аллаһын Оғлудур

Бә’зи инсанлар фикирләширләр ки, Аллаһын Оғлу кими, Исаја мәсиһчи иманы она әсасланыр ки, Аллаһын арвады вардыр. Суал белә гојулур: „Әкәр Онун арвады јохдурса, Аллаһ нечә Оғула малик ола биләр?“

Ата вә Оғул

Библија һеч бир јердә демир ки, о мә’нада Иса Аллаһын Оғлудур ки, Аллаһын арвады вардыр. Библијанын Аллаһын Ата, Исанын исә Оғул олмасы мүддәасыны руһани мә’нада дәрк етмәк лазымдыр. Мәсиһчиләрин өзләри бу адлары кәшф етмәјибләр. Мәһз Иса Аллаһы онлара Ата кими тәгдим етди. О, Өз шакирдләринә белә дуа етмәји өјрәдирди: „Еј көјләрдә олан Атамыз. Исмин мүгәддәс тутулсун, Падшаһлығын кәлсин. Көјдә олдуғу кими јердә дә Сәнин ирадән олсун. Күндәлик чөрәјимизи бизә бу күн вер вә бизә борчлу оланлары бағышладығымыз кими, бизим дә борчларымызы бизә бағышла; вә бизи имтаһана чәкмә, фәгәт бизи һијләкәрдән хилас ет. Чүнки падшаһлыг, гүдрәт вә иззәт әбәди олараг Сәниндир. Амин“.[1]

„Сәмави Ата“ ифадәси Аллаһын Өз јаратдыглары илә мүнасибәтини әкс етдирир. Бу Аллаһын ән парлаг вә ифадәли адларындан биридир. Аллаһ Исаны Оғлу адландырыр: „Бу Мәним севимли Оғлумдур. Ондан чох мәмнунам.“[2] Беләликлә, Инчил тәсдиг едир ки, Иса — Аллаһын Оғлудур. Ону шакирдләри дә белә адландырырдылар: „Сән Дири Аллаһын Оғлу Мәсиһсән.“[3] Иса Өзү бу ады тәсдиг едирди. Баш каһин Ондан: „Аллаһ Тәаланын Оғлу Мәсиһ Сәнмисән?“ сорушанда, Иса деди: „Мәнәм.“[4]

Е’тиразлар

Бизә дејә биләрләр ки, „Аллаһын Оғлу“ вә „Ата“ ифадәсиндә физики гоһумлуг идејалары вардыр вә она көрә дә онлары ишләтмәк лазым дејилдир. Лакин мәсиһчиләр тәрәфиндән онлардан имтина етмәк ағылсызлыг оларды, чүнки онлар Иса тәрәфиндән там бәјәнилмишләр. Биз һамымыз билирик ки, инсанлар „ата“ вә „оғул“ сөзләрини мүхтәлиф мә’наларда ишләдирләр. Мәсәлән, Мәһәммәд Әли Чиннаһыны пакистан

милләтинин атасы адландырырлар, Маһатма Гандини исә һинд милләтинин атасы адландырырлар. Гур'анда јолчу „ибнисабил" — „јол оғлу" адландырылыб.[5] Лакин бу тамамилә о демәк дејилдир ки, јолун арвады вардыр јахуд, Чиннад вә Ганди өз милләтинин физики мә'нада атасыдыр.

Јенә дә чохлу мигдарда мисаллар кәтирмәк олар. Мәккә „Ом-ул-Кура" — шәһәрләр анасы адландырылыр. Мәһәммәд Әлинин гардашы „Абу Тураб" — „торпаг оғлу" адланыб. Һәтта бу күн дә чох тез-тез јашлы киши вә гадынлар чаванлары „оғлум" јахуд „гызым" дејә чағырырлар, бахмајараг ки, бу чаванлар онларын оғул вә гызлары дејилләр. Ејни илә бу чүр јухарыда верилән нүмунәләрдәки кими јарашмајан изаһларла биз Исанын Аллаһын Оғлу олмасы барәсиндәки Библијанын мүддәасына јарашмајан изаһат вермәмәлијик.

Проблемин мәғзи

Гур'ан вә Библијанын ишығында биз көрүрүк ки, әкәр Аллаһ бизимки кими, көзләрә вә гулаглара малик олмадан көрмәјә вә ешитмәјә маликдирсә, әкәр Онун үзү вә әлләри бизимкиндән фәргләнә билирсә, әкәр О, бизимкинә охшамајан тахтда отурурса, онда О, хүсуси јолла Оғула малик ола биләр.

Иса Аллаһын Оғлу кими

Мәрјәмә хош хәбәри кәтирән мәләк деди: „...доғулачаг мүгәддәсә Аллаһын Оғлу дејиләчәкдир"[6] Библија демир ки, Ону јалныз Мәрјәм доғдуғуна көрә Иса Аллаһын Оғлу адланачагдыр. Еләчә дә, Библија садә адамы Аллаһа чевирмәјә вә јахуд бир һәгиги Аллаһдан башга, дикәр аллаһлар јаратмаға чалышмыр. Аллаһ бирдир.

Биринчи вә ахырынчы

Библија тәсдиг едир ки, Иса Аллаһын Оғлудур. „Башланғычда Кәлам вар иди; Кәлам Аллаһ нәздиндә иди вә Кәлам Аллаһ иди. О, әзәлдән Аллаһда олуб."[7] Бу парча бизә дејир ки, Иса Аллаһын әбәди Сөзүдүр. Исадан башга һеч кәс Аллаһын Сөзү адландырылмајыб. Вә бу Аллаһын әбәди Сөзү, демәк олар ки, 2000 ил бундан әввәл, Мәрјәмдән доғулуб, инсан олараг, көјдән дүнјаја кәлди.

Мүсәлманлар јол верирләр ки, Аллаһын Әбәди Сөзү китаб олсун. Онда нә үчүн белә олан һалда, јол верилә билмәз ки, Аллаһын Сөзү, инсан, Иса олсун? Ахы, Гур'анда Библијанын јазылмасындан 600 ил сонра е'тираф едилиб ки, Иса Аллаһын Сөзүдүр.[8]

Аллаһын Оғлу кими Исанын уникаллығы

Тез-тез дејирләр ки, „Аллаһ Оғлу" ифадәсинә Библијада о мә'нада тәсадүф едилир ки, бүтүн бәшәри мәхлуглар Аллаһ өвладларыдырлар

вә буна көрә дә Исанын Өзүнү Аллаһын Оғлу адландырмасы, садәҹә олараг мә’ҹази мә’нададыр.[9]

Лакин Исанын Өзүнүн Өзү барәсиндә дедијинин әсасында белә нәтиҹә чыхармаг олмаз. Иса Өзү барәсиндә данышараг, өзләрини „Аллаһын өвладлары“ адландыран инсанлардан фәргли олараг, бу ифадәјә тамамилә башга ад верирди. Бу мүддәадан: „Һәр шеј Атам тәрәфиндән Мәнә верилди. Оғлун ким олдуғуну Атадан башга һеч ким билмәз; вә Атанын ким олдуғуну Оғулдан вә Оғлун ачмаг истәдији шәхсдән башга һеч ким билмәз“[10] даһа да бир башга гәти мүддәа кәтирмәк олармы?

Һеч бир пејғәмбәр, һеч бир һәвари өзү барәсиндә һеч бир вахт белә бир дил илә данышмајыб. Тәәҹҹүблү дејилдир ки, јәһудиләр шәһадәт едирдиләр: „Инсанлар арасында бу Адам кими данышан әсла олмамышдыр“.[11]

Мәни көрән адам

Иса тәсдиг едирди ки, јерә көјләрдән кәлиб вә һәмишә мөвҹуд олуб.[12] О деди: „...Ибраһим олмаздан әввәл Мән варам“.[13] Онун әтрафында оланлар Онун нәји нәзәрдә тутдуғуну баша дүшдүләр. Онлардан бә’зиләри күфр етдијинә көрә Ону даш-галаг етмәк үчүн даш јығмаға башладылар. Бу јәһудиләрә Исанын Ибраһимдән әввәл мөвҹуд олдуғуну нечә е’лан етмәсини вә Онун Мусаја: „Мән мөвҹуд Оланам“ (Чых. 3:14-ә бах) ачдығы шәхсин адыны (Иегова) ишләтлијини вә бунунла да Өзүнү Аллаһа тај етдијини ешитдирди.

Иса Аллаһа јалварырды: „Еј Ата, дүнја јаранмаздан әввәл, Мән Сәнинлә бәрабәр икән Мәндә олан һәмин иззәти инди Мәнә Өз јанында вер“.[14] О, шакирдләринә дејирди: „Мәни көрән Атаны көрмүш олур“.[15]

Бу Аллаһын екиз тајы олмасы демәкдирми? Иса нәји нәзәрдә тутур? Ашкар ҹаваб беләдир: Иса демәк истәјир ки, Иса да Ата кими ејни маһијјәтә маликдир. Аллаһ Онда ән көзәл сурәтдә тәгдим едилмишдир. Бундан башга Иса дејирди: „Чүнки Ата һеч кимә һөкм етмәз, лакин бүтүн һөкмү Оғула вермишдир ки, Оғула да һөрмәт етсинләр. Оғула һөрмәт етмәјән Атаја да һөрмәт етмәз“.[16]

Онун ҹәлалыны көрәнин шәһадәти

Дағда Исанын көркәми дәјишәндә Аллаһ шакирдләрә деди: „Бу Мәним севимли Оғлумдур, Ондан чох мәмнунам, Она гулаг асын“.[17] Бу һадисәни јада салараг, һәвариләрдән бири јазырды: „Чүнки биз һијләкәрҹәсинә ујдурулмуш нағыллара ујмадыг, анҹаг Рәббимиз Иса Мәсиһин еһтишамынын шаһидләри олараг, сизә Онун гүдрәтини вә зүһуруну билдирдик... Көјләрдән кәлән бу сәси биз, Онунла бәрабәр мүгәддәс дағда икән ешитдик“.[18]

Әсас суал

Аллаһ Өз әбәди Сөзүнү нә үчүн јерә көндәрди? Она көрә О, Өз хәлг етдикләрини севир вә онлары керијә — Өзүнә тәрәф гајтармаг истәјир. Бах буна көрә Библија дејир: „Јол, һәгигәт вә һәјат Мәнәм; Мәним васитәчилијим олмазса, Атамын јанына кимсә кәлә билмәз“.[19] Бизә дејилиб: „Вә башга һеч кимдә хилас јохдур; чүнки сәма алтында инсанлара верилмиш башга ад јохдур ки, онунла хилас ола биләк“.[20]

Гејдләр

1. Мат. 6:9–13
2. Мат. 3:17
3. Мат. 16:16
4. Мк. 14:61–62
5. Гур'ан 2:177; 4:171
6. Лк. 1:35
7. Јн. 1:1–2
8. Гур'ан 3:45
9. Әһмәд Деедат. Исламда Мәсиһ.
   Ahmad Deedat. *Christ in Islam*, pp. 28–29.
10. Лк. 10:22
11. Јн. 7:46
12. Јн. 6:51
13. Јн. 8:58
14. Јн. 17:5, 24
15. Јн. 14:9
16. Јн. 5:22–23
17. Мат. 17:5
18. 2 Пет. 1:16, 18
19. Јн. 14:6
20. Һәв. Иш. 4:11–12

15

Иса, заһир Мүәллимдир (мисаллар)

Исанын хидмәтинин үч ил јарым апарылмасына бахмајараг, бу вахт әрзиндә О, Өзүнү дүнјанын ән бөјүк мүәллими кими көстәрди. О, бөјүк мө'чүзәләр көстәрирди вә јени һәјат тәрзини өјрәдирди. Онун тә'лими мүрәккәб дејилди. Онун сөзләрини садә адамлар баша дүшүрдүләр. О, дејиләнләри онларын һәјатындакы мисалларла тәсвир едирди. Иса Өз принсипләринин чохуну һәдисләрдә шәһр едирди. Һәдис — һәјатдан көтүрүлмүш хүсуси мә'налы әһвалатдыр. Биз бу фәсилдә Исанын һәдисләриндән бир нечәсини нәзәрдән кечирәчәјик.

Исанын тә'лиминин мәғзи, Онун истифадә етдији үсуллардан даһа вачибдир. Јени һәјат тәрзи барәсиндә Өзүнүн бүтүн тә'лимини О, бир чүмлә илә чәмләшдирирди: „Буна көрә инсанларын сизинлә нечә рәфтар етмәсини истәјирсинизсә, сиз дә онларла елә рәфтар един, чүнки мүгәддәс ганун вә пејғәмбәрләр белә хүласә едилир“.[1]

Аллаһын Падшаһлығы

Онун тә'лиминин мүһүм мөвзуларындан бири Сәмави Падшаһлыг һаггында тә'лим иди. О, хәбәр верирди: „Вахт тамам олду, Аллаһын Падшаһлығы јахынлашды. Төвбә един вә Мүждәјә иман кәтирин“.[2]

Бу бизә о барәдә хатырлама кими сәсләнир ки, нәзарәтсиз галмамышдыр. Аллаһ һәр шеји көрүр, лакин О, бизә азад ирадә верир. Биз Аллаһ тәрәфиндән идарә олунан машынлар дејилик. Даһа доғрусу биз азад мәхлугларыг, анчаг јенә дә Аллаһ бизә рәһбәрлик едир. Аллаһын Сәлтәнәти барәсиндә данышараг, Иса инсанлара Аллаһа итаәт етмәји өјрәдир. Аллаһ Сәлтәнәтинин нә демәк олдуғуну көстәрмәк үчүн Иса әһвалат (һәдис) данышыр.

Әкинчи барәсиндә әһвалат

„Будур, бир әкинчи тохум сәпмәјә чыхды. Сәпәркән тохумлардн бә'зиси јол кәнарына дүшдү вә гушлар кәлиб ону димдикләдиләр. Бә'зиси торпағы чох олмајан дашлаг јерә дүшдү вә тез битди, чүнки торпағын

дәринлији јох иди; күнәш чыхандан сонра солду вә көкү олмадығына көрә гуруду. Бә'зиси тиканлар арасына дүшдү. Тиканлар чыхыб ону боғдулар. Башгалары исә бәрәкәтли торпаға дүшдү; бә'зиси јүз, бә'зиси алтмыш, бә'зиси отуз гат сәмәрә верди".[3]

Ајдындыр ки, мәһсул тохумун дүшдүјү торпағын нөвүндән асылыдыр. Иса демәк истәјир ки, әкәр бизим үрәкләримиз сәртләшибсә, мәғрурлуг вә өзүндән разылыгла долудурса, онда, һәтта бизә јахшы тохумлар дүшсә дә, даһа доғрусу, әкәр биз Онун Падшаһлығы барәсиндә ешитсәк вә билсәк дә, биз Ону гәбул етмәрик. Ејни заманда, әкәр биз Аллаһын ирадәсини гәбул едир вә ону өз һәјатымызда һәјата кечиририксә, Аллаһын Падшаһлығы бизим дахилимиздә олачагдыр.

Кизли хәзинә

Башга вахт Иса тарлада кизләдилмиш хәзинә барәсиндә әһвалат данышды. Ону бир адам тапыр „...вә севинчлә кедиб бүтүн варыны сатыб, о тарланы сатын алды".[4] Бәли, һәгигәтән, биз Аллаһын Падшаһлығыны тапанда чох бөјүк севинч алырыг, лакин бунун һаггыны вермәк лазымдыр. Аллаһ Пдшаһлығынын үзвләри олдуғумуза вә Исанын ардынча кетмәјә башладығымыза көрә, бу, чох адама тохуначагдыр. Бизим дүзкүнлүјүмүз әтрафымыздакылара нараһатчылыг кәтирәчәкдир. Биз достларымызы, гардаш вә бачыларымызы итирә биләрик. Бизим аиләләримиз биздән үз дөндәрә биләр. Аллаһын Падшаһлығына дахил олмаг ишимизи итирмәјимиз, өлмәјимиз дә демәк олар. Иса баша дүшүр ки, Аллаһ Падшаһлығына кирмәјин һаггыны бөјүк гијмәтлә өдәмәк лазымдыр, лакин о буна лајигдир.

Бир дәфә фәрисејләр Исадан Аллаһ Падшаһлығынын нә заман кәләчәјини сорушдулар. Иса чаваб верди: „...Аллаһ Падшаһлығы көзлә көрүләрәк кәлмәз вә демәјәчәкләр ки, будур о бурададыр, јахуд, орададыр. Чүнки будур, Аллаһын Падшаһлығы сизин дахилиниздәдир".[5] Исаны динләјәнләр арасында сијаси инглабы көзләјән адамлар да вар иди. Онлар истәјирдиләр ки, Иса Рома һөкумәтини говмаға чан атан вә Фәләстини истиладан азад едән сијаси мә'нада Мессија олсун. Иса еләчә дә, иддиалары рәдд едирди, она көрә ки, әсл проблем бунда дејилди.[6] Бәшәријјәтин әсас проблеми — бу вә ја дикәр сијаси гурулуш јох, лакин күнаһдыр. Иса күнаһа галиб кәлмәјә кәлди. Онун тә'лиминә көрә, Аллаһын Падшаһлығы универсалдыр, о јалныз сечилмишләр үчүн тә'јин олунмамышдыр. Иса наһаг јерә демәди ки, бу Падшаһлыг инсан гәлбләринин дахилиндәдир. Ону гурмаг үчүн, кәләчәји көзләмәк лазым дејилдир, о инди вә бурада гурулур. Инсан Исанын ардынча кедәрәк вә Онун әмрләринә риајәт едәрәк, бу Падшаһлығын үзвү олур.

Ағылсыз варлы адам

„Варлы бир адамын торпағы бол мәһсул верди. О, өз-өзлүјүндә дүшүндү: нә едим? Мәһсулумун бәһрәсини јығмаға јерим јохдур. Вә деди: белә едәрәм: анбаларымы сөкүб даһа ириләрини тикәрәм вә бүтүн мәһсулуму вә дөвләтими ораја топларам. Вә чаныма дејәрәм: Еј чаным, узун илләр үчүн топланмыш чохлу дөвләтин вар: раһат ол! Је, ич, кеф чәк! Амма Аллаһ она деди: ағылсыз! Сәнин чаныны елә бу ахшам алачаглар: сәнин һазырладығын шејләр бәс кимә галачаг? Аллаһ гаршысында зәнкин олмаг әвәзинә, өзү үчүн дөвләт топлајан һәр бир адамын агибәти белә олур... Аллаһын Падшаһлығыны ахтарын вә бунларын һамысы сизә әлавә олараг вериләчәкдир“. (Лк. 12:16–21, 31)

Итмиш оғул барәсиндә әһвалат

„Бир нәфәрин ики оғлу вар иди. Оғуллардан кичији атаја деди: Ата! Маликанәдән мәнә дүшән пајы вер. Вә атасы маликанәни онларын арасында бөлдү. Бир нечә күн сонра балача оғул нәји вардыса, јығыб узаг бир мәмләкәтә кетди. Орада сәфаһәтлә јашајараг, бүтүн варыны пуч етди. Вә һамысыны хәрчләдикдән сонра, о өлкәдә бөјүк бир ачлыг олду вә о, еһтијач дујмаға башлады. Кедиб о өлкәнин сакинләриндән биринин хидмәтинә кирди, о исә ону өз тарласында донуз отармаға көндәрди. Донузларын једији кечи бујнузу ағачы габыглары илә гарныны дојдурмаға шад оларды, амма кимсә она бир шеј вермирди. Вә өзүнә кәлдикдә о, деди: атамын нә гәдәр муздлу ишчиси вардыр, һамысынын да боллуча чөрәји вар, мән исә бурада ачындан өлүрәм! Дуруб атамын јанына кедиб дејәчәјәм: Ата! Мән Аллаһа вә сәнә гаршы күнаһ ишләтдим вә артыг сәнин оғлун адланмаға лајиг дејиләм; мәни өз муздлу ишчиләринин сырасына ал. Дуруб өз атасынын јанына кетди. Һәлә узагда икән атасы ону көрүб она рәһми кәлди вә гачыб онун бојнуна сарылды вә өпдү. Оғул исә: Ата! Мән көјә вә сәнә гаршы күнаһ ишләтдим вә артыг сәнин оғлун адланмаға лајиг дејиләм. Атасы исә өз гулларына деди: ән көзәл халат кәтириб ону кејиндирин. Бармагларына үзүк вә ајагларына чарыг тахын. Көкәлдилмиш дананы кәтирин, кәсин: јејиб шадланаг! Чүнки оғлум өлмүшдү — дирилди; гејб олмушду — тапылды. Вә шәнлик етмәјә башладылар.

Онун бөјүк оғлу исә тарлада иди; вә гајыдаркән, евә јахынлашдығы заман мусиги вә рәгс сәсләри ешитди. Нөкәрләрдән бирини чағырыб сорушду: бу нәдир? О, она деди: сәнин гардашын гајыдыб, атан исә көкәлдилмиш дананы кәсиб, чүнки ону сағ-саламат тапыб.

Бөјүк оғул исә һирсләнди вә ичәри кирмәк истәмәди. Атасы да чыхыб она јалварды. Амма о, атасына чаваб вериб деди: будур, мән нечә илләрдир ки, сәнә хидмәт едирәм вә һеч бир вахт сәнин әмрини позмамышам; лакин сән бир дәфә дә олсун мәнә оғлаг вермәдин ки, мән өз достларымла шәнлик едим. Бу оғлун исә сәнин бүтүн малыны әхлагсыз гадынла пуч едиб кәлдији заман, сән онун үчүн көкәлдилмиш дананы кәсдин.

Атасы исә она деди: Оғлум! Сән һәмишә мәнимләсән вә мәним бүтүн әмлакым сәниндир. Лакин севинмәк вә шадланмаг лазымдыр ки, сәнин бу гардашын өлмүшдү — дирилди; гејб олмушду — тапылды“. (Лк. 15:11–32)

Иса бу әһвалаты әтрафдакылары әјләндирмәк үчүн сөјләмәди. О, көстәрмәк истәди ки, Аллаһ һәтта ән ахырынчы күнаһкары да, әкәр о, пешман олуб Аллаһа тәрәф дөнәрсә, гәбул едәр. О, истәјир ки, инсанлар һамысы хилас олсунлар вә Онун јанына Иса васитәсилә кәлсинләр. Бу әһвалатда биз, өз шәхси јолумузун ахтарышында олараг, Аллаһдан үз дөндәрән адамын әһвалатыны көрүрүк. Лакин Аллаһ Өз бөјүк мәрһәмәт вә хејирхаһлығында, бәлкә күнләрин бир күнүндә бу Адәм өвладыны ишығын нуруну көрәр вә Она тәрәф дөнәр дејә көзләјәрәк, гапыны ачыг гојур.

Нә үчүн Иса?

Ахы нә үчүн Исаја итаәт етмәк Аллаһын Падшаһлығыны мирас алмағын јеканә јолудур? Елә она көрә ки, О, бу Падшаһлығын Падшаһыдыр. О, јердәки һөкмдарлар кими һәрәкәт етмир. О, лидерлијин бирбаша әкс конпенсијасыны тәклиф едир. Иса шакирдләринә мәсләһәт көрүр: „... аранызда бөјүк олмаг истәјән, дикәрләринин нөкәри олсун вә аранызда биринчи олмаг истәјән, дикәрләринин гулу олсун. Она көрә ки, Инсан Оғлу да Она хидмәт едилмәк үчүн дејил, хидмәт етмәјә вә бир чохлары үчүн чаныны фидијә олараг вермәјә кәлмишди“.[7] О, Өз шакирдләринин ајагларыны јујан заман бу конпенсијаны нүмајиш етдирди.[8] Сонра О, һәјатыны онлара вә бизә көрә верди. Дикәр тәрәфдән, чохлу әламәтләр вә Онун тәрәфиндән јеринә јетирилмиш чохлу пејғәмбәрликләрлә, ән бөјүјү исә Онун дирилмәсидир, О, сүбут етди ки, Она инанмаг олар. (Ром. 1:4; Ром. 10:9-ла мүг. един).

Иса Өз ардычылларына кәләчәјә әминлик верди. Онун ардынча кетмәји гәрара аланлара һөкм күнү О, дејәчәкдир: „Еј сизләр, Атамын мүбарәкләри, кәлин, дүнја јаранандан бәри сизин үчүн һазырланмыш олан Сәлтәнәти мирас алын“.[9]

Гејдләр

1. Мат. 7:12
2. Мк. 1:15
3. Мат. 13:3–8
4. Мат. 13:44
5. Лк. 17:20–21
6. Јһ. 6:15
7. Мк. 10:43–45
8. Јһ. 13:4–17
9. Мат. 25:34

16

Иса, зағи Мүәллимдир (мө’чүзәләр)

Әввәл өјрәндијимиз кими, Иса садәчә пејғәмбәр дејилди. О, пејғәмбәрдән даһа бөјүкдүр. Библија Ону Падшаһларын Падшаһы вә Рәбләрин Рәби кими е’лан едир.1 Онун әмәлләри Онун һакимијјәтинә вә гүдрәтинә шәһадәт едир. Иса иман етмәјән јәһудиләрә деди: „Әкәр Атамын ишләрини көрмүрәмсә, Мәнә иман етмәјин, о ишләрә иман един ки, Атамын Мәндә вә Мәним Атада олдуғуму билиб инанасыныз“.2

Гур’ан Библија илә онда разыдыр ки, Иса мө’чүзәләр јарадырды. О, корларын көзләрини ачырды, О, өлүләри дирилдирди. Инчилдән биз өјрәнәчәјик ки, һәм тә’лими, һәм дә мө’чүзәләри илә Иса көстәрмәк истәјирди ки, Онун Атадан чыхыб кәлмәсинин нечә дә бөјүк әһәмијјәти вардыр. О, инсанларын еһтијачларына чаваб верәрәк, мө’чүзәләр јарадырды вә бунлары садәчә олараг, Өзүнүн мө’чүзәләр јаратмаг габилијјәтини көстәрмәк үчүн етмирди: О, истәјирди ки, инсанлар нә исә, даһа да бөјүјү дәрк етсинләр.

Биринчи мө’чүзә

Тој мәчлисиндә Иса сују шәраба дөндәрди. Бу шәрабын чох көзәл дады вар иди, гонаглардан һеч ким әввәлләр белә шәраб дадмамышлар.[3] Иса бунунла нә көстәрди? О, көстәрди ки, бу вахта гәдәр олан шејдән дә јахшысыны, (Онун Падшаһлығыны) О, кәтириб. Бу мө’чүзәдән биз өјрәнирик ки, Иса — камиллијин Рәббидир. Өз Хиласкарымызы дәрк едәнә гәдәр, биз һәр ким идиксә, О, бизи мүтләг дәјишдирәчәк, әридәчәк, нә исә даһа да камил бир шејә дөндәрәчәкдир.

Ушаға һәјат

Бир дәфә Исанын јанына оғлу өлүм ајағында олан дәрдли бир ата кәлмишди вә Ондан кәлиб ушағыны сағалтмасыны хаһиш етмишдир. Иса она деди: „Кет, оғлун јашајыр“.[4] Ата кери гајытды вә ону оғлунун јашамасы хәбәрини верән гулу гаршылады. О, оғлунун һансы саатда јахшылашмасыны сорушду вә баша дүшдү ки, Исанын она: „Сәнин

оғлун јашајыр“ дејән саатда бу баш верди. О вә онун евиндәкиләрин һамысы Исаја иман етдиләр.

Бу һадисәни охујараг, биз өјрәнирик ки, Иса мәканы кечә билирди. Аллаһ һеч бир вахт биздән узагда олмур. Иса деди: „Мән дөврүн сонуна гәдәр һәр күн сизинләјәм“.[5] О, наһаг јерә „Иса“, јә'ни „Аллаһ хилас едир“ дејә адландырылмамышдыр. Вә бизә дә һәдсиз һакимијјәтә малик Олана тәрәф үз чевирмәјимиз лазымдыр.

Һовуз јанындакы адам

Б.е.-нын 1-чи әсриндә Јерусәлимдә Бејтсајда дејилән һовуз чох јахшы танынмышды. Бу һовузун әтрафына һәр күн чохлу адам топлашармыш. Һесаб едилирди ки, Рәббин бир мәләји ара-сыра һовуза кириб, сују далғаландырыр; вә су далғаланан заман ким ора биринчи кирирмишсә, о адам сағалырмыш.[6]

Бир дәфә Иса һовузун јанына кәлди вә өз јатағында узанан хәстәни көрдү. Бу адам 38 ил иди ки, ифлич олмушду. Иса ондан сорушду: „Сағалмаг истәјирсәнми?“ разылыг чавабы аларараг, Иса она деди: „Дур дөшәјини көтүр вә јери“. Адам о анда сағалды вә дөшәјини көтүрүб јериди.

Бу һадисә бизә нәји өјрәдир? Һәтта биз әкәр ән мискин күнаһкарыгса, јенә дә төвбә гапылары бизим үчүн ачыгдыр. Иса бизи бағышлајыб, бизә шәфа верә биләр, инди иш јалныз өзүмүзә галыб. Аллаһ һеч кәси зор илә хилас етмир. Аллаһа там ачылмаг вә бизи камил адам етмәсинә изн вермәк лазымдыр. Аллаһ һәмишә вәзијјәтә нәзарәт едир, лакин биз Исаны Өз Хиласкарымыз кими һәлә гәбул етмәк истәмәсәк, О, һеч бир вахт бизим һәјатымыза кирмәз.

Беш мин адамын дојуздурулмасы

Бир дәфә Иса беш чөрәк вә ики балыглы 5000-дән чох адамы једиздирәрәк, онлары һејрәтә кәтирди. Бу белә олмушду: Онун әтрафында чохлу адамлар топлашмышдылар. Сәһралыг иди, ахшам дүшүрдү. Һәвариләр адамлары өзләринә гида алмаг үчүн онлары јахын кәндә көндәрмәк истәдиләр. Лакин Иса Өзү онлары једиздирмәк истәди. Һәвариләрдән бири беш чөрәји вә ики балығы олан бир оғланы тапды. О, Исаја деди: „...лакин бу, бу гәдәр адам үчүн нәдир ки?“ Иса чаваб вермәди. О, адамлара јерә отурмағы әмр етди. Чөрәкләри көтүрүб шүкран дуасы охудугдан сонра, О, чөрәкләри шакирдләринә пајлады, онлар исә адамлара пајладылар. Һамы јејиб дојандан сонра, шакирдләр артыг галан тикәләрдән даһа он ики сәбәт долдурдулар.[7]

Бу бизә нәји өјрәдир?

Инсанлар онларын гајғысына галан Мәсиһи көзләјирдиләр. Онлар өзләринин чисмани еһтијачлары барәсиндә нараһат идиләр. Онлар

Исаны Падшаһ етмәк арзусу илә Онун ардынча кедирдиләр, лакин Иса онлара ајдын деди ки, Онун дүнјаја кәлишинин әсас мәгсәди — инсанлары хилас етмәкдир.[8] Исанын сөзләринә көрә, Аллаһ онларын әҹдадларына сәһрада гида верди вә онларын еһтијаҹларында онлара көмәклик едирди, лакин онларын јердәки һәјатлары гыса иди. Исанын кәтирдији гида исә әбәдидир, чүнки Исанын Өзү һәјат чөрәјидир.

Исаја иман едәнләр үчүн бу һадисәјә башга бир дәрс дә дахилдир. Һәмин јәһуди ушағында ҹәми бир нечә чөрәји вә балыг олуб, лакин Аллаһ онлары чохалтмаға гадирдир. Бу бизи руһландырмалыдыр: биз Аллаһа нәји веририксә — вахтымызы, енержимизи, пул вәсаитимизи — О, онлары чохалдыр. О — мигдарлар Рәббидир.

Иса сујун үзәри илә јеријир

Чохлу адамы једиздирәрәк, Иса гајыға миниб о бири саһилә кечмәји шакирдләринә әмр етди. Онлар јола дүшдүләр, лакин гаршыда әсән күчлү күләјә көрә, онлар чох јаваш үзүрдүләр. Һава гаралырды, Иса исә һәлә онларла дејилди. Үч мил үзәрәк, дүз сујун үзәриндә јеријәрәк, онлар Исанын гајыға јахынлашдығыны көрдүләр. Ону көрәрәк, шакирдләри елә билдиләр ки, онлар хәјал көрүрләр вә онлар горхдулар вә гышгырдылар. О, о анда онлара деди: „Ҹәсур олун! Мәнәм, горхмајын.“

Петер су үзәриндә јеријән Исаны көрәрәк, о да белә едәрми дејә сорушду, Иса: „Кәл“ — деди. Петер гајыгдан чыхды вә сујун үстү илә Исаја тәрәф кетди, лакин күчлү күләји көрәрәк, горхду вә батмаға башлады. Иса о анда Өз әлини узатды вә ону хилас етди.[9]

Бизим үчүн дәрс

Иса — тәбиәтин Саһибидир. Биз Онун ардынча кетмәји гәрара аланда О, дејир: „Ардымҹа кәл“. Әкәр биз бу јолда чәтинликләрлә растлашырыгса вә бизи хилас етмәсини Ондан диләјириксә, О, көмәјә кәлир. О, фыртынаны јатыртды вә Петерә сујун үзәри илә јеримәјә имкан верди. Јәгин бу күн бу бизим үчүн чох да актуал дејилдир. Лакин бу бизә ону өјрәдир ки, истәнилән һәјати һадисәдә Иса бизимләдир. Әкәр биз Она инанырыгса, Онун әминлији вә сакитлији һәмишә бизим көмәјимизә кәлир. Бу күн Иса әввәлки кими инсанларын гәлбләриндәки фыртынаны јатырдыр. Иманлынын үзәринә һансы проблемләр төкүләрсә дә, онун һәјатына һансы кәдәр дахил олса да, Иса һәмишә сүлһ кәтирир.

Иса — һәјат Рәббидир

Иса корларын көзләрини ачыр, карлара ешитмәни, өлүләрә дә һәјаты гајтарырды. Лазар артыг дөрд күн иди ки, өлүб дәфн олунмушду, лакин Иса онун гәбринин јанында уча сәслә гышгырды: „Лазар, чөлә чых!“ — вә о, гәбирдән дири чыхды.[10]

Беләликлә, Иса өлүләри дирилтмә һакимиjjәтинә маликдир. Тәәччүблү деjил ки, О: „Дирилмә вә Һәjат Мәнәм; Мәнә иман едән өлсә дә jашаjачаг“ — демишдир.[11] Иса jенә дә дүнjаjа һөкм етмәк үчүн кәләчәкдир. О, Өз ардычылларыны әбәди һәjата дирилтмәjи вә’д етмишдир.[12]

Нәтичә

Исанын тә’лими вә Онун мө’чүзәләри Библиjада она көрә jазылмышдыр ки, „сиз Аллаһын Оғлу Мәсиһ олдуғуна иман едәсининз вә иман етмәклә Онун ады илә сиздә һәjат олсун“.[13]

Гејдләр

1. Вәһj 19:11–16
2. Jн. 10:37–38
3. Jн. 2:1–11
4. Jн. 4:46–54
5. Мат. 28:20; 1:22–24-лә муг. ет
6. Jн. 5:1–9
7. Jн. 6:1–14
8. Jн. 6:22–71
9. Jн. 6:16–21; Мк. 6:47–50; Мат. 14:22–32
10. Jн. 11:1–45
11. Jн. 11:25
12. Jн. 6:40
13. Jн. 20:31

17

Иса, заһи Мүәллимдир (иман вә әмәлләр)

Иса Өз хидмәтинин лап әввәлиндә диндар нүфузлар үчүн тәһлүкә иди, лакин хејли садә адамлар Онун ардынҹа кетдиләр. Онларын руһани мүәллимләри Төвраты һәр бири өзүнә көрә изаһ едирди вә харичи ән’әнәләрин вә формаллығынын гајғысына галырдылар. Иса исә тамамилә башга тә’лимә кәлди.

Шәнбә

Шәнбә һәфтәнин једдинҹи күнүдүр; бу күнү јәһудиләр хүсусилә мүгәддәс сајырлар. Күнүн мәишәт гајғыларындан азад олмасы принсипи тамамилә доғрудур, лакин јәһудиләр онун һәгиги мә’насыны корлајан чохлу гадағалар гојмушдулар.

Иса дејирди ки, Шәнбә күнү јахшы ишләри көрмәји давам етдирмәк лазымдыр. Мәсәлән, биләрәкдән мәһз шәнбә күнү инсанлара шәфа верирди. Бу шәнбәләрин бириндә О, бирбаша фәрисејләрә чағырыш атды: „Шәнбә күнүндә нә етмәк ҹаиздир, јахшылыгмы, писликми? Ҹан гуртармагмы, јохса өлдүрмәкми?“[1] Вә О, дүз онларын гаршысында хәстәјә шәфа верди. Фәрисејләр бунунла о дәрәҹәдә һиддәтләндиләр ки, Ону неҹә өлдүрмәјин планыны гурмаға башладылар.[2] Лакин Иса Өз хејирхаһ ишләрини дајандырмырды. Әввәлки фәсилдән билиндији кими, Бејтсајда һовузундакы ифлиҹ адам Онун васитәсилә шәнбә күнү шәфа алмышдыр.[3] Бу һадисәдән сонра фәрисејләр Исанын һәјатыны даһа чох һәдәләмәјә башладылар.[4]

Иса истәјирди ки, инсанлар ики шеји мәнимсәсинләр: биринҹиси, Аллаһ һәфтәнин истәнилән күнү онлара рәһм едәр; икинҹиси, инсанлар Аллаһдан кәлмәјән, лакин инсанлар тәрәфиндән гојулмуш һеч бир дини әлавәләри гәбул етмәмәлидирләр. Биз инсанлар тәрәфиндән ујдурулмуш адәт вә гајдалара риајәт едән һәмин күнләрин јәһудиләринә күлә биләрик, лакин бизим өзүмүздән сорушмаг лазымдыр: бизим етдикләримиздән һамысы Аллаһа мәгбулдур?

Дуа

Исанын тә’лиминдә дуа бөјүк јер тутур. О, дејирди ки, әкәр биз инсанларын гаршысында онлар бизим диндарлығымызы көрсүнләр дејә дуа едириксә, бу икиүзлүлүкдүр. Аллаһа белә дуалар лазым дејилдир. О, дејир: „Дуа етдијин заман да икиүзлүләр кими олма; чүнки инсанлар онлары көрсүнләр дејә, синагогларда вә күчә тинләриндә дуруб дуа етмәји севирләр.“[5].

Биз кәрәк Аллаһа руһда вә һәгигәтдә сәчдә едәк.[6] Әкәр бизим гәлбимиз вә үрәјимиз Аллаһ гаршысында дејилдирсә, онда бизим бүтүн дуаларымыз бошдур. Иса дејир ки, биз өз дуаларымызда чохлу сөз сөјләмәјәк.[7] Јәһудиләрин, демәк олар ки, механики дедикләри дуалар вар иди. Иса өјрәдир ки, белә дуалар Аллаһа лазым дејилдир. Әкәр биз дуаларымызда чохлу сөзләр сөјләсәк, јахуд ејни сөзләри дәфәләрлә тәкрар етсәк, буна көрә Аллаһ бизи даһа да пис ешидәчәк. О, деди: „... Мәндән өјрәнин.“[8]

Нечә дуа етмәли

Иса чохунун Рәббин дуасы[9] адландырдыглары дуаны бизә верди, Јәһјанын Инчили (17:1–26) — да верилән дуа „Рәббин дуасы“ адландырылырса, даһа дүзкүн олар.

Иса бу дуаны сөзбәсөз тәкрар етмәји Өз шакирдләринин ајағына јазмыр. Даһа доғрусу, һәгиги дуанын нечә олмасы барәсиндә бизим тәсәввүрә малик олмағымыз үчүн о дуа бизә верилмишдир. Дуа едәрәк, биз Аллаһдан хаһиш етмәлијик ки, јер үзәринә Аллаһын ағалығы кәлсин, бизим руһани вә физики еһтијачларымыз јеринә јетирилсин: биз бағышланма барәсиндә јалвармалы вә Онун учалығыны бә’јан етмәлијик:

Еј көјләрдә олан Атамыз!
Исмин мүгәддәс тутулсун;
Падшаһлығын кәлсин;
Көјдә олдуғу кими јердә дә Сәнин ирадән олсун;
Күндәлик чөрәјимизи бизә бу күн вер;
Вә бизә борчлу оланлары бағышладығымыз кими,
бизим дә борчларымызы бизә бағышла;
Вә бизи имтаһана чәкмә,
Лакин бизи һијләкәрдән хилас ет;
Чүнки, Падшаһлыг, гүдрәт вә иззәт әбәди олараг Сәниндир.
Амин.

Иса үзүмүзү Јерусәлимә јахуд да һансыса бир сәмтә тутуб дуа етмәјимизи бизә өјрәтмәјиб. Еләчә дә, дуа заманы бәдәнләримизин һәрәкәтләри хүсусунда да бизә һеч бир нәсиһәт вермәјиб. Аллаһы ән чох үрәкләримизин дуасы марагландырыр.

Биздән соруша биләрләр: бәс дуада нә гәдәр вахт кечирмәк лазымдыр? Иса вахташыры еләчә дә, Өз һәјатында һансыса мүһүм бир һадисә габағы дуаја чох вахт верәрәк, дуа едирди. Һәвариләр дә беләә һәрәкәт едирдиләр вә башга мәсиһчиләр дә онларын нүмунәсинә әмәл етмәји мәсләһәт көрүрдүләр.

Дуа чох вачибдир. Анчаг Библија реал иманымызы әмәлләримизә чевирмәјимизи бизә өјрәдир. Дуаја иши әвәз едән бир шеј кими бахылмамлыдыр; бизим өзүмүз едәчәјимиз шеји Аллаһ бизим әвәзимизә етмәјәчәкдир. О, бизим дуаларымызы гәбул едәр вә бизим чәтинлијимиздә көмәк едәр. О, бизим ән вачиб шеј барәсиндәки дуамызы гәбул едәр.

Мәсиһчиләр дуада Аллаһа Исанын исми наминә мүрачиәт едирләр, она көрә ки, Исанын әмри беләдир. Биз Исада Аллаһа јахынлашырыг. Иса Өзү деди: „...Атадан Мәним адымла һәр нә истәјәрсинизсә, ону сизә верәчәкдир. Индијәдәк Мәним адымла һеч нә истәмәмисиниз; истәјин вә аларсыныз ки, севинчиниз камил олсун“.[10]

Оруч

Чох вахт суал верирләр ки, нә үчүн мәсиһчиләр оруч тутмурлар? Мәсиһчиләр оруч тутурлар,[11] лакин онлар буну Рамазан ајында етмирләр. Иса деди: „Вә оруч тутдуғунуз заман, икиүзлүләр кими гашагбаглы кәзмәјин; она көрә ки, онлар оруч тутдугларыны инсанлара көстәрмәк үчүн өзләрини гәмкин тутурлар. Доғрусуну сизә дејирәм: онлар мүкафатларыны алдылар. Анчаг сән оруч тутдуғун заман, башына јағ сүрт вә үзүнү ју; та ки, инсанлар јох, кизлиндә олан Атана оручлу көрүнәсән; вә кизлини көрән Атан сәнә ачыгчасына әвәзини верәчәкдир“.[12]

Исанын тә’риминә көрә дуа кими оруч да иманлы илә Танры арасындакы гаршылыглы мүнасибәтә тохунан чох вачиб бир шејдир. Иса харичи көрүнүшүн тәзаһүрү гаршысында дахили мәсһин вачиблијини даима гејд едирди. Инсан дуа едиб, оруч тута биләр, лакин бағышланмаға малик олмаз. Библијада Корнелиус адлы адам хатырланыр. Бу Аллаһдан горхан адам һәм достлары, һәм дә дүшмәнләри арасында јахшы һөрмәтә малик иди. О, гануна көрә салеһ иди; чох дуа едир вә мүтәмади оалраг, оруч тутурду. Аллаһ онун диндарлығыны көрәрәк, Корнелиусун бағышланманы алмаг үчүн, Мәсиһин һәвариси олан Петери онун јанына көндәрди. Петер онун евинә кәлди вә Мәсиһ барәсиндә, Онун һәјаты барәсиндә, изтираблары вә чармыхда өлүмү барәсиндә данышды. О, Исанын дирилмәси вә Һаким сифәтиндә Онун кәләчәкдәки кәлиши барәсиндә данышды. Корнелиус Исаја иман едәндә, о, бағышланмаја наил олду.[13]

„Һагсызлыгын буховларыны гырмаг, бојундуруға бағлананлары ачмаг, сыхынты ичиндә оланлары азад етмәк, һәр ҹүр бојундуруғу мәһв етмәк мәним истәдијим оруҹ дејилми? Једијиниз чөрәји аҹла бөлүшдүрүн, јурдсуз касыблары евинизә кәтирин, чылпаг көрәндә кејиндирин, јахынларыныздан көмәјинизи әсиркәмәјин.“

(Јешаја 58:6–7)

Ондабир

Исанын дөврүндә фәрисејләр ҹәфәнкијјата чатараг, һәр һансы бир кәлирләринин ондабир һиссәсини Аллаһа вермәк үчүн чох гајғылы идиләр. Онлар бир-бирләриндә вә башгаларында тәәссүрат јаратмагла мәшғул идиләр, әслиндә исә мүһүм олан шејә лагејдлик көстәрирдиләр. Иса дејирди: „Еһтијатлы олун, инсанлара өзүнүзү көстәрмәк үчүн јахшылыг етмәјин, јохса, Сәмави Атаныздан мүкафат алмазсыныз. Беләликлә, сәдәгә вердијин заман, икиүзлү адамларын халг гаршысында шөһрәт газанмаг үчүн синагогларда вә күчәләрдә етдикләри кими, өз өнүндә ҹар чәкмә. Доғрусуну сизә дејирәм: онлар мүкафатларыны алдылыр. Сәдәгә вердијин заман исә, гој сол әлин сағ әлин нә етдијини билмәсин. Сәдәгән кизлин олсун; кизлини көрән Атан да сәнә ачыгҹасына әвәзини верәҹәкдир.“[14]

Инсан адамлардан мүкафат көзләмәдән көмәјә кәлмәјә һазыр олдуғуну бизә көстәрмәк истәјәрәк, Иса хејирхаһ самаријалы барәсиндә әһвалаты данышды. Бу әһвалат — гоншуја һәгиги мәһәббәтин ән јахшы нүмунәсидир.

Хејирхаһ самаријалы

„...бир нәфәр Јерусәлимдән Јериһоја кедәркән гулдурларын әлинә кечди. Гулдурлар онун палтарыны чыхартдылар, өзүнү јараладылар вә јарымҹан һалда гојуб, кетдиләр. Тәсадүфән бир каһин һәмин јол илә кедирди; адамы көрдүкдә јолун о тајындан кечди. Бир нәфәр самаријалы исә о јолдан кечәркән она раст кәлди вә ону көрдүкдә јазығы кәлди. Јахынлашыб онун јараларына зејтун јағы вә шәраб төкәрәк сарыды; вә ону өз ешшәјинә миндириб бир меһманханаја кәтирди вә онун гајғысына галды. Ертәси күн исә, ораны тәрк едәркән, ики динар чыхарыб меһманхана саһибинә верди вә деди: „Онун гајғысына гал; вә әкәр артыг хәрҹин чыхарса, кери гајыданда мән сәнә өдәјәрәм.“

Сәнҹә, бу үч нәфәрдән һансы гулдурлар әлинә дүшән адамын гоншусу олду? О деди: она мәрһәмәт көстәрән адам. Иса да она деди: кет, сән дә елә һәрәкәт ет.“

(Лк. 10:30–37)

Инди мүхтәлиф тәбәгәли ичмалар вә етник груплардакы адамлар арасында меһрибан мүнасибәтләрин вачиблиjи барәсиндә чох данышылыр. Чох ил әввәл Иса ашағыдакы принсипи тәклиф етди: „... гоншуну өзүн кими сев.“[15] Сәнин гоншун, jалныз сәнинлә гоншулугда jашаjан jох, лакин һәм гатарда, jахуд автобусда гыса мүддәтдә растлашдығын намә’лум адамдыр. Бу, аличәнаб мәһәббәт, бәшәриjjәтин хиласы наминә верилмиш Исанын һәjатында даһа jахшы көрүнүр.[16] Кәлин мәһәббәт вә һәгигәтдә Онун ардынча кедәк.

Геjдләр

1. Мк. 3:4
2. Мк. 3:5–6
3. Jн. 5:1–15
4. Jн. 5:16–18
5. Мат. 6:5–6
6. Jн. 4:24
7. Мат. 6:7
8. Мат. 11:29
9. Мат. 6:9–13
10. Jн. 16:23–24
11. Мат. 17:21; 1 Кор. 7:5; Һәв. Иш. 13:3
12. Мат. 6:16–18
13. Һәв. Иш. 10:1–48
14. Мат. 6:1–4
15. Лк. 10:27
16. 2 Кор. 8:9

18

Иса, бөјүк гурбандыр

Мүсәлманларын һәр ил гејд етдикләри гурбан бајрамы Ејд-әл-Әдһа иди. Мән онун атасынын гурбанлыг гузуну нечә кәсдијинә бахараг, Әһмәдин јанында дурмушдум. Мәни мүсәлманларын һәр ил бу гәдәр чох һејваны гурбан кәтирмәкләри тәәччүбләндирирди. Бу чохдан олмушду вә онда мән һәлә бу гурбан кәтирмәнин мә'насы барәсиндә чох аз билирдим. Тезликлә, башгалары кими өјрәндим ки, Аллаһ Ибраһимә оғлуну гурбан кәтирмәсини әмр едәрәк, имтаһан чәкилмәсинин хәтринә бу едилир. Ибраһим табечилик көстәрди, лакин сон анда Аллаһ Ибраһимин оғлуну гојунла әвәз етди.

Адәм вә Һәвва

Библија дејир ки, гурбанлары Ибраһимә гәдәр кәтирирдиләр. Адәми јарадандан сонра Аллаһ она хејир вә шәри дәрк етмә ағачындан јемәсини гадаған етди вә деди ки, әкс һалда о, өләчәк.[1] Адәм вә Һәвва сөзә бахмадылар. Онлар көрдүләр ки, чылпагдырлар, утандылар вә өз чылпаглыгларыны јарпагларла өртмәјә чалышдылар.[2] Бу әһвалат Гур'анда да јада салыныр.[3]

Габил вә Һабил

Адәм вә Һәвванын илк өвладлары Габил вә Һабил иди.[4] Библија дејир ки, онлара Аллаһа гурбан кәтирмәји өјрәтмишдиләр. Һабилин гурбаны Аллаһ тәрәфиндән гәбул едилмишдир, Габилин гурбаны исә рәдд едилмишдир. Гур'ан тәсдиг едир ки, Габилин гурбаны гәбул едилмәмишдир.[5] Бүтүн Библијанын контекстиндә буну охујараг, биз көрүрүк ки, Адәмин аиләси Аллаһа нечә јахынлашмағы билирди. Бунун үчүн гурбан кәтирмәк лазым иди. Сонрадан Аллаһ ачды ки, биз күнаһымыза көрә өлүм газанмышыг, она көрә дә әвәзедичи гурбан, фидијә зәруридир.

Ибраһим вә онун оғлу

Белә әвәз Ибраһим вә онун оғлу мисалында көстәрилиб. Аллаһ Ибраһимә оғлуну гурбан кәтирмәји әмр етди вә Ибраһим Аллаһа табе олду. О, өз оғлунун үзәринә бычаг галдыран заман, Аллаһ ону дајандырды вә Ибраһимин оғлунун әвәзинә гурбанлыг гојун верди.[6]

Пасха гузусу

Башга көзәл мисал — пасха гузусудур. Исраиллиләри Мисирдә гәддарлыгла инчидирдиләр. Мисирин һакими фир'он онларын өз Аллаһларына азад иман етмәләринә имкан вермәк истәмирди. Онда Аллаһ исраиллиләри Мисирдән чыхартмаг үчүн Мусаны көндәрди. Мисирә чохлу бәлалар көндәрәрәк, Аллаһ нәһајәт деди ки, бу торпагда доғулан бүтүн оғланлары өлдүрәчәкдир. Исраилли илк өвладлары исә Аллаһ сағ сахлады. Муса әмр етди ки, һәр бир исраилли аиләси гузу кәссин вә онун ганыны гапы вә пәнчәрәләрин чәрчивәләринә чәксинләр. Гузунун ганы чәкилмиш гапыларын јанындан Аллаһын мәләји дүз кечди вә онларын евләриндәки илк өвладлары сағ галдылар. Аллаһ Өз вә'дини јеринә јетирди — Исраилин илк өвладлары хилас олдулар.[7]

Мусанын гануну

Мусанын ганунунда, Левилиләр китабында Аллаһ инсана Она јахынлашмағын јеганә јолуну ачды — гурбан васитәсилә.[8] Сонрадан Аллаһ (һәвари Павел васитәсилә) деди: „...ган төкүлмәдән бағышланма олмур.“[9] Муса нечә гурбан кәтирмәји исраиллиләрә өјрәтди. Күнаһ едән адам гүсурсуз һејваны (дананы) мә'бәдин гапысы јанына кәтирмәли иди. О, орада күнаһларыны онун үзәринә гојулмасынын символу олараг өз әлләрини һејванын башы үзәринә гојмалы, сонра исә һејваны кәсмәли иди. Каһин һејванын ганыны ајаг алтына чиләјәрди, галанлары исә гурбанкаһда јандырыларды. Аллаһ һејванын өлүмүнү әвәз кими гәбул едирди.[10]

Суал

Әкәр инсанын дәјәри һәр һансы һејвандан үстүндүрсә,онда һејван инсанын әвәзинә нечә өлә биләр? Һејван инсанын күнаһыны өз үзәринә көтүрмүрдү, бу, сонра баш верәчәк һадисәјә ишарә олараг, садәчә символдур. Аллаһ јеганә камил гурбан кәтириләчәк мүддәтә гәдәр буну етмәјә ичазә верирди. Бу гурбан јер үзүндә јашамыш вә бундан сонра јашајачаг бүтүн инсанларын күнаһларына көрә кәтирилмишдир.

Бөјүк гурбан

Мусадан сонра Аллаһын чох бөјүк пејғәмбәрләри бөјүк гурбан барәсиндә пејғәмбәрлик едирдиләр. Онлардан бири Јешаја иди. О, Аллаһын хилас планыны һәјата кечирән, бир нечә јүзиллик сонра Иса Мәсиһдә ичра олунан һејрәтләндиричи пејғәмбәрлији сөјләди. (Јеш.52:13–15; 53:1–12).

Вәфтизчи Јәһјанын шәһадәти

Мүсәлманлара Һәзрәти Јәһја кими таныш олан, сонунчу пејғәмбәр вәфтизчи Јәһјаны Аллаһ көндәрди. Јәһја Исанын сәләфи иди. О,

инсанлары төвбә үчүн Јордан чајына чағырырды. Јәһја нида етди: „... будур, дүнјанын күнаһыны арадан галдыран Аллаһ Гузусу! Мәндән сонра бир Адам кәлир ки, мәндән даһа јүксәк мәртәбәдәдир, чүнки мәндән әввәл мөвҹуд иди.“[11]

Исанын шәһадәти

Иса Өзү дејирди ки, О, бир чохлары үчүн ҹаныны фидијә олараг вермәјә кәлмишдир[12] вә Она иман едән һәр бир кәс әбәди һәјата малик олаҹагдыр.[13] О, чармыха кедәрәк, бу тапшырығы јеринә јетирди. Чармыхда О, нида етди: „Тамам олду!“ О, бунунла бәшәријјәтә демәк истәди ки, Аллаһын мәгсәдинә наил олунду.[14] Ибраһимә верилмиш вә'д, нәһајәт, јеринә јетирилди. Бир дәфә Иса деди: „Атамыз Ибраһим Мәним күнүмү көрәҹәји үчүн шад олду; көрдү вә севинди“.[15] Гур'ан дејир ки, Аллаһ Ибраһими бөјүк гурбанла сатын алды.[16] Исанын кәтирдији гурбандан даһа бөјүк гурбан ола биләрми?

Бу Аллаһын јолудур вә бу, јеканә јолдур. Биз көрүрүк ки, Иса Она һәр иман едәнин Аллаһла әбәди һәјатда һәзз алаҹағыны көстәрәрәк, үчүнҹү күн өлүләрдән дирилди. Өз дирилмәсиндән сонра Иса деди: „...Мәним һаггымда Мусанын ганунунда, пејғәмбәрләрин јазыларында вә Мәзмурларда јазылмыш бүтүн шејләрин јеринә јетирилмәси лазымдыр дејә, һәлә сизинлә бәрабәр оларкән сөјләдијим сөзләр бунлардыр... белә јазылмышдыр ки, Мәсиһ бу ҹүр әзаб чәкиб, үчүнҹү күн өлүләрдән дирилмәлидир вә Јерусәлимдән башлајараг, бүтүн халглара күнаһларын бағышланмасы үчүн Онун наминә төвбә тәблиғ едиләҹәкдир“.[17]

Аллаһ бизимләдир

Әзиз достлар, Аллаһ Адәм вә Һәвваны онлара нифрәт етдијинә көрә јох, лакин онларын итаәтсизлијинә көрә говду. Онлар күнаһ ишләтдиләр. Лакин онлары Аллаһын һүзуруна гајтармаг үчүн Аллаһ онлары вә бүтүн бәшәријјәти хилас етмәк гәрарына кәлди.

Хош-Хәбәр Јешаја пејғәмбәрә хәбәр верилән заман, о деди: „...вә Она Еммануел адыны гојаҹаглар.“[18], бу да „Аллаһ бизимләдир“[19] демәкдир. Иса јердә ҹәми 30–35 ил јашады, лакин көјләрә галхмаздан әввәл О деди: „...вә будур, Мән дөврүн сонуна гәдәр һәр күн сизинләјәм“.[20]

Бизә Исадан башга һеч кимин верә билмәјәҹәји зәманәти верән Хиласкары ким рәдд едә биләр? Кәлин Онун тә'лиминә риајәт едәк.

Гејдләр

1. Јар. 2:17
2. Јар. 3:7–8
3. Гур'ан 20:115–123

4. Јар. 4:1–16
5. Гур’ан 5:27–32
6. Јар. 22:1–18; Гур’ан 37:102–109
7. Чых. 12
8. Леви. 17:1–12
9. Ибр. 9:22
10. Леви. 4
11. Јһ. 1:29–30
12. Мат. 20:28
13. Јһ. 3:14–16
14. Јһ. 19:30
15. Јһ. 8:56
16. Гур’ан 37:102–109
17. Лк. 24:44, 46, 47
18. Јеш. 7:14
19. Мат. 1:23
20. Мат. 28:20

19

Исанын икинчи кәлиши

Ислам да, мәсиһчилик дә она иман едирләр ки, јердә јашамыш вә көјләрә дири галдырылмыш Иса дөврүн сонунда дүнјаја гајыдачаг.

Ислама көрә Исанын гајытмасы

Мәшһур ислам тә'лими тәсдиг едир ки, Иса гајыдан кими, бәшәријјәти ислама дөндәрәчәк, Мәсиһин әлејһидарына (антихрист) галиб кәләчәк, евләнәчәк вә ушаглара малик олачаг, сонра өләчәк вә Мәдинәдә Мәһәммәдин јанында дәфн олуначагдыр.[1]

Бу доктринаны әсасландырараг, мүсәлманлар Гур'андан нөвбәти ајәјә әсасланырлар.

„Вә о (Иса), һәгигәтән — саатын (һөкмүн) әламәтидир (икинчи кәлишин). Шүбһә етмәјин вә Мәним ардымча кәлин! Бу дүз јолдур“. (А. Јузуф Әли. Сурә 43:61).

Әксәријјәт мүсәлман алимләри бу сурәни Исанын икинчи кәлиши барәсиндә пејғәмбәрлик һесаб едирләр. Бу һадисә „Нузул-и-Иса“, јахуд „Нузул-и-Мәсиһ“, даһа доғрусу, Исанын кәлмәси кими танынып.

Бир мүсәлман доктринасында тәсдиг едилир: „Әбу Һүлјә шәһадәт едир ки, Аллаһын елчиси (она сүлһ олсун) деди: „О Кәсин исми наминә, Һансынын ки, әлиндәдир мәним һәјатым, Мәрјәм Оғлу (она сүлһ олсун) тезликлә сизин јаныныза әдаләтли һаким кими кәләчәк. О, чармыхлары сындырачаг, донузлары мәһв едәчәк вә веркиләри дәјишдирәчәк, вар-дөвләти дә артырачаг ки, о өзүнүн индики дәјәрини итирәчәкдир.“[2]

Исанын икинчи кәлишинә исламын мүнасибәти беләдир. Онун бу һадисәјә бахышы мәсиһчи нөгтеји-нәзәриндән чох фәргләнир.

Библијаја көрә Исанын гајытмасы

Исанын гајытмасы — Библијанын ән вачиб мөвзуларындан биридир. Лакин орада Онун јерә гајытмсындан сонра ади бир инсан кими јашамасы, өлмәси вә дәфн олунмасы барәсиндә бәһс едилмир. Исанын көјдән икинчи кәлиши барәсиндә данышараг, сөзсүз ки, мәсиһчиләр инанырлар ки, Иса биринчи дәфә дә көјдән кәлмишдир. Бу ики фикир мәсиһчиләрин дүшүнчәләриндә бир-бириндән ајрылмаздыр.

Иса дәфәләрлә дејирди ки, О, көјдән кәлмишдир вә јенә дә кәләчәкдир.[3] Лакин Онун икинчи кәлиши биринчи кәлишиндән фәргләнәчәкдир: Падшаһ — Бөјүк Һаким кими Галиб кәләчәкдир.

Иса көјә галхандан сонра ики мәләк буну көрән шакирдләрә деди ки, онлар Онун көјә галхдыгларыны көрдүкләри кими, ејни илә Онун көјдән дә гајытмасыны көрәчәкләр.[4]

Иса тәсдиг едирди ки, Онун икинчи кәлиши чох әламәтдар һадисә олачагдыр: шимшәк шәргдән чыхыб гәрбдә көрүндүјү кими, Инсан Оғлунун кәлиши дә белә олачагдыр.[5] О бизи хәбәрдар етди ки, јаланчы пејғәмбәрләр, өзләри һаггында: „Мән Мәсиһәм“ дејән јаланчы мәсиһләр пејда олачаглар. Лакин Онун кәлишини һамы биләчәк вә һамы бунун шаһиди олачагдыр.

Онун гајытмасындан сонра нә баш верәчәкдир?

Иса бүтүн Она иман едәнләри топламаг вә көјләрә көтүрмәк үчүн Өз мәләкләрини көндәрәчәкдир.[6] Бундан сонра бүтүн өләнләрин дирилмәси баш верәчәкдир. Иса дедији кими: „...чүнки елә саат кәлир ки, гәбирләрдә оланларын һамысы Онун сәсини ешидәчәкләр вә гәбирләрдән чыхачаглар. Јахшылыг едәнләр дирилиб һәјата говушачаглар, пислик едәнләр исә дирилиб һөкмә дүчар галачаглар.“[7]

Беләликлә, Иса өјрәдир ки, Онун гајытмасы ән әламәтдар күн олачагдыр. О, Ону севәнләри вә Она итаәт едәнләри јени һәјатла мүкафатландыраираг вә галанлары да һәмишәлик гаранлыға говараг, өлүләри вә дириләри мүһакимә едәчәкдир.

Мәсиһчиләр әминдирләр ки, бу күндә онлар әбәди һәјат үчүн дириләчәкләр, лакин онлар ону әмәлләри илә газандыгларына көрә јох, Мәсиһә иман етдикләринә көрә она әминдирләр. Иса деди ки, бу күндә „салеһләр күнәш кими парлајачаглар“.[8]

Әкәр һәмин күндә Аллаһ бизим һамымыза әмәлләримизи е’лан етсәјди, биз һамымымыз тагсыркарлар кими танынардыг. Биз нә гәдәр хејирхаһ ишләр көрсәк дә, бизи Аллаһдан ајыран учуруму рәф етмәк үчүн онлар һеч вахт кифајәт етмәзләр. Лакин артыг бунларын һамысы Иса тәрәфиндән бизә көрә едилмишдир. Исанын әфвини тә’мин едән гурбанына иман едәнләр чәннәтдә јер газанмаг үчүн јахшылыг етмирләр. О, Исаны севдији үчүн хејирхаһ ишләр көрүр. Иса деди: „Әкәр Мәни севирсинизсә, әмрләрими јеринә јетирин... Чүнки Мәним сизә етдијим кими сиз дә едәсиниз дејә, сизә бир нүмунә көстәрдим.“[9] Биз бөјүк хилас ән’әмына көрә Аллаһы јүксәлдирик, Аллаһын Падшаһлығына кирмәјәнләр исә әбәди мүһакимәдә олачаглар — Иса Өзү бу барәдә тез-тез гејд едир.[10]

Заман фактору

Иса деди ки, инсанлар көзләмәдији бир вахтда гајыдачагдыр. О, Өз кәлишини кечә кәлән оғруја бәнзәдир: „...әкәр ев саһиби оғрунун нә вахт кәләчәјини билсәјди, ојаг галыб өз евини оғурланмаға гојмазды. Бунун үчүн сиз дә һазыр олун; чүнки Инсан Оғлу зәнн етмәдијиниз саатда кәләчәкдир“.[11]

Еләчә дә, Иса деди ки, Онун кәлиши Нуһун күнләриндә олан сел кими олачагдыр. Инсанлар јејирдиләр, ичирдиләр, о күнә кими өз күндәлик ишләрини көрүрдүләр ки, нечә Нуһ кәмијә кирди вә туфан башлады.[12]

Бизә дејә биләрләр ки, артыг 2000 ил кечмишдир, Иса исә һәлә кәлмәјиб. Библија өјрәдир ки, Аллаһ Өз јаратдыгларыны севир, О, бир кимсәнин һәлак олмасыны истәмир, она көрә О, сәбр едир. Аллаһ истәјир ки, һәр бир инсан төвбә етсин вә хилас олсун.[13] Лакин биз әмин ола биләрик ки, Аллаһ Өз вә’дини јеринә јетирәчәкдир. Онун Өзү тәрәфиндән тә’јин олунан күн кәләчәкдир вә О, бура кәләчәкдир. Һәр јашадығымыз күн бизи буна јахынлашдырыр. Әслиндә вахт чох тез кечир. Сабаһ ола билсин ки, артыг кеч олсун.

Исанын гајытмасынын мәгсәди

Өлүләрин дирилмәси

„Буна тәәччүбләнмәјин, чүнки елә бир саат кәлир ки, гәбирләрдә оланларын һамысы Онун сәсини ешидәчәкләр вә гәбирләрдән чыхачаглар. Јахшылыг едәнләр дирилиб һәјата говушачаглар пислик едәнләр исә дирилб һөкмә дүчар олачаглар.“[14]

Бүтүн инсанлар үзәриндә һөкм

„...будур, Рәбб он минләрлә мүгәддәсләри илә кәлди ки, бүтүн инсанлара һөкм етсин вә араларындакы аллаһсызларын һамысыны Аллаһа һөрмәт етмәдән көрдүкләри бүтүн аллаһсыз ишләр вә аллаһсыз күнаһкарларын Она гаршы сөјләдикләрини бүтүн сәрт сөзләр үчүн ифша етсин“.[15]

Салеһләрин гејри-салеһләрдән ајрылмасы

„Инсан Оғлу исә бүтүн мүгәддәс мәләкләри илә бәрабәр иззәти илә кәлдикдә, о заман иззәтли тахтында отурачагдыр. Бүтүн халглар Онун өнүндә топлашачаглар. О да чобан гојунлары кечиләрдән ајырдығы кими, онлары бир-бириндән ајырачагдыр. О заман Һөкүмдар сағындакылара дејәчәкдир: еј сизләр, Атамын мүбарәкләри, кәлин, дүнја јаранандан бәри сизин үчүн һазырланмыш олан Сәлтәнәти мирас алын... О заман солундакылара дејәчәк: еј лә’нәтә кәлмишләр, Мәним јанымдан иблис илә онун мәләкләринә һазырланмыш олан әбәди ода јолланын“.[16]

Падшаһлығын Атаја верилмәси

„Чүнки өлүм бир инсан васитәсилә олдуғуна көрә, дирилмә дә бир инсан васитәсиләдир. Нечә ки, Адәмдә һамы өлүр, Мәсиһдә исә һамы һәјата говушур. Амма һәр кәс өз нөвбәси илә дириләчәк: әввәл Мәсиһ, сонра да Онун кәлишиндә Мәсиһинкиләр. Бундан сонра О, һәр рәјасәт вә гүдрәти ләғв едиб, Сәлтәнәти Ата Аллаһа тәслим етдији заман, сон кәлиши олачагдыр. Чүнки Аллаһ Онун бүтүн дүшмәнләрини ајагларынын алтына салынчаја кими О, Сәлтәнәт сүрмәлидир. Јох едиләчәк ахырынчы дүшмән өлүмдүр... Һәр шеј Она табе едилдикдән сонра, Оғулун Өзү дә, Она һәр шеји табе Етдирәнә табе олачаг ки, Аллаһ һәр шејдә һәр шеј олсун.“[17]

Гејдләр

1. Вәлиәддин. Мишһат Әл-Мәсабит.
   Wali ad Din. *Mishkat Al Masabih, tr. James Robson, (Lahor, 1980). Vol II. pp. 1159–1160.*
2. *Сәһиһ Мүслим. Sahih Muslim. Vol. 1, p. 92.*
3. *Јн. 3:13; 8:23; 14:23; 16:28; Мат. 25:31–32; 26:64*
4. *Һәв. Иш. 1:10–11*
5. *Мат. 24:27; Вәһј 1:7*
6. *Мат. 24:31*
7. *Јн. 5:28–29*
8. *Мат. 13:43*
9. *Јн. 14:15; 13:15*
10. *Јн. 3:18, 36*
11. *Мат. 24:43–44*
12. *Мат. 24:37–39*
13. *2 Пет. 3:9*
14. *Јн. 5:28, 29*
15. *Јәһуда 14–15*
16. *Мат. 25:31–34, 41*
17. *1 Кор. 15:21–26, 28*

20

Мәсиһ, бизим һәјатымыздыр

Мәсиһин доғулмасына гәдәр Онун јолуну һазырламаға кәлән чохлу пејғәмбәр вә мүгәддәсләр вар иди. Библија бу барәдә белә бејир: „Гәдимләрдә, мүхтәлиф вахтларда вә тәрзләрдә пејғәмбәрләр васитәсилә әҹдадларымыза хитаб едән Аллаһ, бу сон күнләрдә, һәр шејин вариси тә'јин етдији вә васитәсилә каинаты јаратдығы Өз Оғлунда бизә хитаб етди“.[1]

Иса деди: „Мәним јаныма кәлин... вә Мән сизә раһатлыг верәрәм.“[2] Артыг бизим көрдүјүмүз кими, Јазыларын башга јериндә О е'лан едир: „Јол, һәјат вә һәгигәт Мәнәм; Мәним васитәчилијим олмаса, Атанын јанына һеч ким кәлә билмәз“.[3] Бу ајәјә дахил олан һәгигәти чохлары дәрк етдиләр: Иса һәгигәтән Аллаһын јанына кедән јеканә јолдур вә јалныз Онда әбәди һәјаты тапмаг олар. Биз Онсуз әбәди гаранлыгда итмиш, Аллаһдан ајрылмыш галырыг.

Иса бир дәфә јәһудиләрә деди: „Мүгәддәс Јазылары араштырырсыныз, чүнки әбәди һәјата онларла малик олачағынызы фикирләширсиниз; Мәним һаггымда шәһадәт едәнләр дә онлардыр“.[4] Садәҹә охумаг вә билик әлдә етмәк кифајәт дејилдир. Онлары конкрет әмәлләрдә һәјата кечирмәк ваҹибдир.

Ахы мән нә етмәлијәм?

Мән Исаја инанырам. Мән инанырам ки, О, бәшәријјәтин Хиласкарыдыр. Онун ардынча кетмәк вә Аллаһын Падшаһлығына кирмәк үчүн ахы мән нә етмәлијәм?

Бир дәфә фәрисејләрдән бири Исаја деди: „Рабби, Сәнин Аллаһ тәрәфиндән кәлмиш бир Мүәллиим олдуғуну билирик, она көрә ки, Аллаһ онунла олмадыгда кимсә Сәнин көстәрдијин әламәтләри ичра едә билмәз.“[5] Ҹавабында Иса она деди: „...бир кимсә јенидән доғулмаса, Аллаһын Падшаһлығына кирә билмәз.“[6] Вә Өз изаһатына давам едәрәк деди: „...бир кимсә судан вә руһдан доғулмаса, Аллаһын Падшаһлығына кирә билмәз“.[7]

Көјә галхмаздан әввәл Иса шакирдләринә бөјүк тапшырыг верди: „... Бүтүн дүнјаја кедин, Мүждәни бүтүн хилгәтә тәблиғ един! Иман едиб вәфтиз олан, ниҹат тапаҹагдыр; иман етмәјән исә мәһкум едиләҹәкдир“.[8]

Бу чох ајдын тапшырыгдыр вә о, Исанын көјә галхмасындан сонра, Пентикост бајрамында Петерин јәһудиләрә һансы мәгсәдлә тәблиғ етмәсинә изаһат верир. О онлара Јазыларда габагчадан хәбәр верилдији кими, Исанын кәлиши барәсиндә вә Исанын чармыха чәкилмәси вә өлүләрдән дирилмәси барәсиндә данышды. Чоху бу һәгигәти гәбул етди вә өз Хиласкарлары кими Исанын ардынча кетмәк истәдиләр. Онлар инди нә етмәләри барәсиндә һәвариләрдән сорушурдулар. Петер чаваб верди: „...күнаһларынызын бағышланмасы үчүн төвбә един вә һәр бириниз Исанын ады илә вәфтиз олун. Вә Мүгәддәс Руһун әнамыны алачагсыныз“.[9] Библија дејир ки, Онун сөзүнү гәбул едәнләр вә вәфтиз олунанлар о күн 3000 нәфәрә јахын иди.

Петерин сөзләрини баша дүшмәк үчүн ики суала чаваб вермәк лазымдыр:

1. Мүгәддәс Руһ кимдир?
2. Вәфтиз олмаг нәдир?

Мүгәддәс Руһ кимдир?

Бизә бүтүн Библија үзрә Јарадылышын 1-чи фәслиндән тутмуш, сонунчу Вәһј фәслинә гәдәр Мүгәддәс Руһ барәсиндә хатырламалара тәсадүф едирик.[10] Бу көстәрир ки, Аллаһын Руһу һәр јердәдир. Библијада О, мүхтәлиф адларла адландырылыр.

Аллаһын Руһу	(Јарадылыш 1:2; Еф. 4:30)
Мүгәддәс Руһ	(Һәв. Иш. 1:5, 8; 2:1–4)
Тәсәлливеричи	(Јн. 14:16)
Һәгигәт Руһу	(Јн. 14:17; 15:26)
Мәсиһин Руһу	(Ром. 8:9)
Онун Оғлунун Руһу	(Галат. 4:6)
Гүдсијјәт Руһу	(Ром. 1:4)
Һикмәт Руһу	(Еф. 1:17)

Мүгәддәс Руһун енмәси

Библија дејир ки, Мүгәддәс Руһ Өз ишләрини һәр јердә јаратдығына бахмајараг, онларын һансыса вачиб тапшырыглары јеринә јетирә билмәләри үчүн, бә’зи адамларын үзәринә хүсуси шәкилдә енирди. Ашағыдакы мисаллары охујун: Чыхыш 31:3; 1 Пад. 10:6; 1 Сәлнамә 28:12; Јешаја 42:1; Һизкиел 11:5.

Әһди-Чәдиддә биз Исанын вә’диндән көрүрүк ки, Мүгәддәс Руһ енәчәк вә һәр бир иманлыда јашајачагдыр. Бу, Мүгәддәс Руһ Исанын шакирдләрини тамамилә дәјишдирән заман — Пентикост күнүндә башлады. Руһла доларaг, онлар чәсарәтлә тәблиғ етмәјә вә Өз Хиласкарлары барәсиндә өјрәтмәјә башладылар.

Мүгәддәс Руһун индики ишләри

Мүгәддәс Руһ Библијанын сөзү васитәсилә инсанлары онларын күнаһларындан ифша едир.[11] Мүгәддәс Руһ бизим өз јахынларымызы хилас едә билмәјимиз үчүн бизә күч вә мүдриклик верир. Биз нә гәдәр чох Мүгәддәс Руһун рәһбәрлијинә вә нәзарәтинә табечилик көстәририксә, бир о гәдәр бизим һәјатымыз Мәсиһин һәјатына охшар олур. Бу она көрәдир ки, Мүгәддәс Руһ биздә „мәһәббәт, севинч, сүлһ, сәбирлилик, лүтфкарлыг, јахшылыг, иман, һәлимлик, өзүнә һаким олмаг“[12] доғурур. Биз өзүмүз јалныз бу кејфијјәтләри олан һәјат јашаја билмәрик. Лакин Аллаһын Мүгәддәс Руһу бизим һәјатымызы бу идеала охшада биләр.

Вәфтиз нәдир?

Јазыларда вәфтизи билдирмәк үчүн истифадә олунан јунан сөзү, „салмаг, батырмаг“ мә’насыны верир. Инсанлары вәфтиз едән биринчи адам (Әһди-Чәдидин дедији кими), Вәфтизчи Јәһја иди. Биз вәфтиздә әфв барәсиндә Аллаһа мүрачиәт едирик.[13]

Филип вә Һәбәш

Һәгигәт ахтаранлардан бир кимсә Исанын хәбәрини ешидән заман о, вәфтиз олунурду. Бир дәфә Исанын шакирдләриндән бири олан Филипи мәләк Һәбәшлә растлашдығы јерә кәтирди. Филип ону Иса барәсиндә мүждәләди вә вәфтиз барәсиндә сорушду. Филип һәмин андача ону вәфтиз етди.[14]

Вәфтизин мә’насы нәдир?

Вәфтиз (батырылма) Иса илә бирликдә өлүмү вә дәфни символлашдырыр; сонра Исанын дирилмәсинә бәнзәр кими, иманлы Мәсиһдә јени һәјата јенидән доғулур. Библија дедији кими: „...биз һамымыз Мәсиһ Исаја вәфтиз олараг, Онун өлүмүнә вәфтиз олдуг... Сиз дә еләчә өзүнүзү күнаһ е’тибары илә өлү, лакин Рәббимиз Мәсиһ Исада Аллаһ е’тибары илә дири сајын“. Биз күнаһ үчүн өлү олуруг. Бизим көһнә күнаһларымыз бағышланыб, она көрә дә биз артыг күнаһа бизим һәјатымызда һөкмранлыг етмәјинә изин вермирик.[15]

Мәсиһдә һәјат

Иса деди: „Гој сизин нурунуз инсанларын гаршысында елә парласын ки, хејирхаһ ишләринизи көрсүнләр вә Көјләрдәки Атаныза һәмдләр етсинләр“.[16] Мәсиһә иман едән Онун мәһәббәтини, севинчини вә сүлһүнү өјрәнмәлидир. Чохунун һәјатымызы Мәсиһә вермәјимиз вә Онун ардынча кетмәји гәрара алмағымыз хошларына кәлмәз. Ејни заманда О, үрәкләримизә сүлһ вермәји вә’д етмишдир. О деди: „Бәдәни

өлдүрүб чаны өлдүрә билмәјәнләрдән горхмајын; анчаг даһа артыг һәм бәдән, һәм дә чаны һәлак етмәјә гадир Оландан горхун. Мәкәр ики сәрчә бир ассаријә сатылмырмы? Вә Атанын һөкмү олмадыгда һеч бири јерә дүшмәз. сизин исә башыныздакы сачлар белә сајылмышдыр. Одур ки, горхмајын; сиз бир чох сәрчәдән даһа чох дәјәрлисиниз. Ким Мәни инсанлар гаршысында играр едәрсә, Мән дә ону көјләрдә олан Атамын гаршысында играр едәрәм“[17].

Јени һәјат

Мәсиһчи горхудан јох, лакин севиндијинә көрә Аллаһа итаәтлидир. О, севинчлә Аллаһа хидмәт едир. Мәсиһчи Мәсиһсиз јашаја билмәз. Иса деди: „Сиз Мәндә галын вә Мән сиздә. Будаг мејнәдә галмаса, өзлүјүндә мәһсул верә билмәдији кими, сиз дә еләчә, Мәндә галмасаныз, мәһсул верә билмәзсиниз“.[18]

Биз өзүмүз шејтаны вә онун нөкәрләрини рәф едә билмәрик. Она анчаг Исанын күчү чатар, она көрә ки, О, шејтана бир дәфә вә һәмишәлик галиб кәлди. Шејтан һәмишә Мәсиһә иман едәнә зијан вурмаға вә иманда шүбһәјә салмаг истәјир. О, даима мәсиһчилијин әлејһдарларыны Исанын ардынча кедәнләрә Она имандан имтина етмәјә мәчбур етмәјә чәһд көстәрир. Белә вәзијјәтләрдә әсл мәсиһчиләр Исаја гулаг асмагда давам едирләр. О, дүшмәнләримиз барәсиндә бизә хәбәрдарлыг едир вә ејни заманда бизә хатырладыр ки, О, гүдрәтли вә гадирдир. „Јолдан азмајасыныз дејә сизә буну сөјләдим. Сизи сонагоглардан говачаглар; һәтта елә саат кәлир ки, сизи өлдүрән һәр адам, Аллаһа хидмәт етдијини саначагдыр. Вә бу шејләри едәчәкләр, чүнки нә Атаны, нә дә Мәни танıдылар... Мәндә сүлһүнүз олсун дејә сизә бу шејләри сөјләдим. Дүнјада кәдәриниз олачагдыр; амма чәсур олун, Мән дүнјаја галиб кәлдим“.[19]

Гејдләр

1. Ибр. 1:1–2
2. Мат. 11:28
3. Јһ. 14:6
4. Јһ. 5:39
5. Јһ. 3:2
6. Јһ. 3:3
7. Јһ. 3:5
8. Мк. 16:15–16
9. Һәв. Иш. 2:14–42
10. Јарад. 1:2; Вәһј 22:17
11. Јһ. 16:8–11
12. Галат. 5:22–23
13. Јһ. 3:23; Һәв. Иш. 22:16; 1 Пет. 3:21

14. Һәв. Иш. 8:26–40
15. Ром. 6:3–4, 11
16. Мат. 5:16
17. Мат. 10:28–32
18. Jн. 15:4–5
19. Jн. 16:1–3, 33

Лүғәт

Ибраһим: 4000 ил бундан әввәл јашамыш әрәбләрин олдуғу кими, јәһудиләрин дә әчдадыдыр. Аллаһ Ибраһимлә о барәдә әһд бағлады ки, әкәр Ибраһим Аллаһа садиг галарса, чохсајлы нәсил вә Кәнан торпаглары әбәдијјән она мәнсуб олачагдыр (Јар. 13:15–16). Бундан башга, Аллаһ Ибраһимә вә'д верди ки, јер үзәриндәки бүнүн инсанлар онун васитәсилә хејир-дуалы олачаглар (Јар. 12:3). Ибраһимин һәјат тарихи һаггында Јарадылыш 11–25 Китабында данышылыр.

Автограф: мүәллифин имзасынын орижиналы.

Адәм вә Һәвва: Аллаһ тәрәфиндән јарадылмыш илк гадын вә киши. Илк јаранан Адәм олмушдур, сонра Адәмә көмәкчи кими, Аллаһ Һәвваны јаратды. Онлар Әдәм бағында јашајырдылар, лакин Аллаһын сөзүнә бахмадылар вә орадан говулдулар. Онларын әһвалаты Јарадылыш 2–3 Китабында шәрһ олунур.

Бөјүк Искәндәр: Македонијанын падшаһы вә тарихдә ән бөјүк сәркәрдәләрдән бири. О, о дөврүн сивил (инкишаф етмиш) дүнјасынын ән бөјүк һиссәсини истила етмиш вә истила етдији өлкәләрә јунан мәдәнијјәти кәтирмишдир. 356-чы илдән 323-чү илә гәдәр јашамышдыр.

Һәвари: „елчи, хәбәр кәтирән“ демәкдир. Маттанын Мүждәсиндә (10:5) Иса шәхсән хидмәтә көндәрдији 12 нәфәр адамы „һәвариләр“ адландырыб. Исанын һәвариси Ону көрмәли вә Онун дирилмәсинин шаһиди олмалы иди (Һәв. Иш. 1:22). Һәвари Павел артыг Онун көјә галхмасындан сонра, Рәбб Иса тәрәфиндән хидмәтә көндәрилмишдир. Һәв. Иш. 22:14–15, 1 Кор.9:1; 15:8. Һәв. Иш. 14:4, 14-дә Павел вә Барнаба дә һәвариләр адландырылмышдырлар, лакин башга мә'нада. Онлар Антакја чәмијјәти тәрәфиндән миссонер сәјаһәтинә көндәрилмишдирләр. Һәв. Ишләри 13:2–3 вә 14:26–27. Она көрә дә мүәјјән мә'нада онлар Антакја чәмијјәтинин һәвариләри идиләр. Бу ики „һәвари“ сөзүнү гарышдырмаг олмаз.

Һәвариләр (елчиләр): адәтән, Исанын јердәки хидмәти заманы Онунла бирликдә олмаг үчүн, Исанын сечдији 12 адам нәзәрдә тутулур. Онларын адлары: Андреј, Бар-Талмај, Заведејин оғуллары, Јагуб, Јәһја, Һалфај оғлу Јагуб, Јәһуда Искарјот, Фаддеј, Матта, Шимон Петер, Филип, вәтәнпәрвәр адланан Шимон вә Тома.

Әһмәдијә: Өзүнү исламын реформатору е’лан едән Мирзә Гулам Әһмәд тәрәфиндән (1835–1908) тәмәли гојулан ислам сектасы.

Шәраб: Библијада мүтләг алкогол ички нәзәрдә тутулмур. Сөз тәзә сыхылмыш үзүм ширәсини билдирә биләр.

Вифлеһем: Јерусәлимдән 5 мил ҹәнубда јерләшән, Јорданда балаҹа шәһәр. Мика 5:2 китабында габагҹадан хәбәр верилдији кими, Иса доғулдуғу јер.

Көјә галхма: Исанын дирилмәсиндән гырх күн сонра баш верән, дирилмиш Мәсиһин јердән көјләрә галдырылмасыдыр. Бу һадисәнин тәсвиринә бах Һәв. Ишләри 1:9–11; Мк. 16:19; Лк. 24:50–51.

Күнаһ: ганунун, јахуд Аллаһын ирадәсинин позулмасы. Күнаһ Аллаһа гаршы үсјандыр. Аллаһ мүгәддәс олдуғуна көрә, О, күнаһа дөзә билмәз. Лакин Аллаһ Өзү Иса васитәсилә бизә бу проблемин һәллини верди. Ромалылара 3:23; 6:23 вә 1 Јн. 3:4 охујун.

Даниел: Бизим ерамыздан 600 ил әввәл јашамыш пејғәмбәр. Онун ады илә адландырылмыш Әһди-Әтиг китабыдыр, Бабилдәки тарихи һадисәни вә Даниелин Аллаһа иманыны тәсвир едир.

Һәвариләрин Ишләри: Әһди-Ҹәдидин биринҹи китабыдыр. Бу, Мәсиһин көјә галдырылмасындан сонра илк ҹәмијјәтин һәјаты барәсиндә хәбәрдир. Лука тәрәфиндән јазылмышдыр.

Муждә: Һәрфи мә’нада „Хош Хәбәр“ дир.

Гурбан кәтирмә: һејванын әтинин, јахуд онун ганынын Аллаһа күнаһа көрә миннәтдарлыг вә ја һагг олараг өдәнилмәси. Јәһудиләр һејваны кәтирәрәк, һејванын һәјатыны өз һәјатларынын әвәзинә Аллаһа верирдиләр. Аллаһ онларын анҹаг ҹаван вә гүсурсуз һејван кәтирмәләрини тәләб едирди.

Әһд: бир тәрәфдән тәклиф олунмуш, дикәр тәрәфдән гәбул едилмиш данышыг.

Зәкәријјә: Бизим ерамыздан 520 ил әввәл јашамыш, онун ады илә адландырылмыш Әһди-Әтигин китабыны јазан пејғәмбәр. О, Јерусәлим әһалисини мә’бәдин бәрпа олунмасына чағырмышдыр, о, шәр үзәринә Аллаһын гәләбәси барәсиндә вә Мессија барәсиндә пејғәмбәрлик етмишдир.

Һизкиел: Бизим ерамыздан 600 ил әввәл јашамыш, Аллаһ ганунуна әмәл етмәјин ваҹиблијини гејд едән пејғәмбәр вә каһин. Онун ады илә адланан Әһди-Әтиг китабы ашағыдакы пејғәмбәрликләрдән ибарәтдир:

1–24 фәсилләр: Јәһуда халгыны онун күнаһларына көрә, Аллаһын ҹәзаландырмасы барәсиндә пејғәмбәрлик.

25–32 фәсилләр: Аллаһын ирадәсини рәдд едән вә исраиллиләрин бәдбәхтлијинә севинән гоншу өлкә халгларынын ҹәзаландырылмасы барәсиндә пејғәмбәрлик.

33–48 фәсилләр: Исраилин бәрпа олунмасы вә хиласы барәсиндә пејғәмбәрлик.

Јеремја: бизим ерамыздан 600 ил әввәл јашамыш пејғәмбәр. Әһди-Әтигдә онун ады илә адландырылмасы, јәһудиләри һәјат тәрзләрини дәјишдирмәк вә Аллаһа шәхси мүнасибәтләринин вачиблији барәсиндә јада салан китаб вар. О, еләчә дә, Бабилин һүчуму барәсиндә пејғәмбәрлик едиб.

Јәһја: Заведејин оғлу, Јагубун гардашы, он ики һәвариләрдән бири. Аллаһ ону дөрдүнчү Инчили вә Онун ады илә адланан үч мәктубу јазмаға илһамландырмышдыр.

Вәфтизчи Јәһја: (Һәзрәти Јәһја). Бизим ерамыза гәдәр 7-чи әсрлә бизим әсрин 28-чи или арасында јашамыш бөјүк пејғәмбәр. О, Онун јолуну һазырламаг үчүн кәлмишдир. О, инсанлары күнаһлардан төвбә етмәјә вә Јордан чајында вәфтиз олунмаға дә'вәт етмишдир.

Ејјуб: ејни адлы Әһди-Әтиг китабынын әсас шәхси. Бу китаб Ејјубун изтираблары тарихини, онун Аллаһдан алдығы дәрсин тәсвири вә онун хиласыны өзүнә дахил едир.

Јунус: Аллаһ тәрәфиндән Ниневија әһалисинә пејғәмбәрлик етмәк үчүн көндәрилән пејғәмбәрин ады илә адландырылмыш Әһди-Әтиг китабы. Бизим ерамыздан 400 ил әввәл јазылмышдыр.

Јусиф (Флавиј): онун јаранмасындан Нерон падшаһлығынын сонунадәк, Јәһуданын ијирми чилдлик тарихини јазмыш јәһуди тарихчиси. О, бизим ерамызын 66-чы илиндә Галилејада јәһудиләрин ромалыларла сонунчу мүбаризәси заманы һәрби рәис иди.

Јешаја: бизим ерамыза гәдәр 700-чү илдә јашамыш пејғәмбәр. Әһди-Әтигә дахил едилмиш онун пејғәмбәрлик китабында Мәсиһин кәлиши барәсиндә пејғәмбәрлик вардыр.

Кодекс: мүасир китабын хәјалыдыр. Кодексин алынмасы үчүн папирусун бир нечә вәрәгини ортадан гатлајырдылар, бирликдә үст-үстә јығырдылар вә гатланмыш јериндән тикирдиләр. Кодексин вәрәгләри һәр ики тәрәфдән долдурулмушдур.

Мазорет мәтни: әсрләрлә мәктәбләрдә вә синагогларда истифадә олунан Әһди-Әтигин база мәтни. О, б.е.-нын 8-9-чу әсрләриндә Фәләстиндә вә Бабилстанда Әһди-Әтиг јазыларынын горујучулары олан раббуниләр мәктәбинин мазоретләри тәрәфиндән јарадылмышдыр.

Манускрипт: китаб нәшр олунмасынын кәфш олунмасына гәдәрки дөвр әлјазмасы. Онун јазылма вахтыны, онда истифадә олунмуш материал вә үслуба көрә тә'јин етмәк олар.

Мика: бизим ерамыза гәдәр 700-чү илләрин сонунда јашамыш пејғәмбәр. Онун адынын мә'насы беләдир: „кимдир Аллаһ кими". Әһди-Әтигдә онун китабы вардыр. Аллаһ онун васитәсилә һәгиги диндарлыг әвәзинә, харичи ән'әнәләрә даһа чох гајғыланан адамлар барәсиндә: јохсулларын истисмар олунмасы, Вифлијемдән Кәләчәк Мәсиһ һаггында јаланчы пејғәмбәрлик барәсиндә данышмышдыр.

Навакуднәссәр: бизим ерамыздан әввәл 605–562-чи илләрдә Бабил падшаһы. Онун рәһбәрлијиндә Бабил дүнјанын ән бөјүк шәһәрләриндән бири иди. О, Јерусәлими зәбт етди вә дағытды.

Назарет: Галилејанан Рома әјаләтиндә, шимали Исраилдә сакит әһәмијјәтсиз шәһәр.

Ниневија: Сурун шәрг саһилиндә јерләшмиш гәдим Ассурија империјасынын пајтахты. Бизим ерамыздан әввәл 612-чи илдә о, зәбт едилиб, дағыдылмышдыр вә онун харабалыгларыны 1800-чү илә гәдәр ашкар едә билмәмишдиләр.

Сүннәт: Аллаһын Өз халгы илә бағланмыш әһдин физики нишаны. (Јар. 17:10–11)

Вәһј: Һәвари Јәһјаја назил олан Әһди-Чәдидин ахырынчы китабы. О, чәмијјәтләрә көстәришләрдән вә сон вахты тәсвир едән кәләчәјин көрүнтүсүндән ибарәтдир. Онун јунан дилиндәки ады „ачыглама“, „нәјинсә ашкар едилмәси“, „јалныз Аллаһа мә’лум олан“ демәкдир.

Пасха: тәхминән 1200 ил б.е.ә. исраиллиләрин Мисир әсарәтиндән чыхмаларынын шәрәфинә кечирилән бајрам (Чыхыш 12). Пасха һәр ил март, ја да апрел ајларында кечирилир.

Петер: Исанын һәварисидир. Онун ады Шимон иди, лакин Иса ону Петер адландырды ки, мә’насы „даш“ демәкдир. О, илк мәсиһчи ичмасынын лидери иди.

Пилат: Исаны чармыха чәкилән вахтларда јерли һаким иди. Бизим ерамызын 26–36-чы илләриндә Јәһудејада һөкмранлыг едирди. Исаны Ону азад етмәк истәјән Пилатын јанына сорғу-суала кәтирдиләр, лакин хидмәтини итирмәк еһтималындан горхуб имтина етди.

Мәктублар: Јагубун мәктубундан Ибраниләрә мәктуба гәдәр Әһди-Чәдидин 21 китабы. Онларын чоху һәвари Павел тәрәфиндән онун васитәсилә әсасы гојулмуш үнванлара мәктублар кими јазылмышдыр.

Әфв: Аллаһын мәрһәмәти сајәсиндә бизим күнаһларымызын кәнар едилмәси демәкдир. Әфв јалныз Мәсиһ васитәсилә мүмкүн олду (Еф. 1:7). Еләчә дә, Чыхыш 34:6–7 вә Мәзмур 103:10–12-ни охујун. Әһди-Чәдид тәсдиг едир ки, әфв олунмуш күнаһкар кәрәк башгаларыны бағышласын.

Чармыха чәкилмә: гуллар вә чинајәткарлар хүсусунда, ромалылара вә гәдим дүнја халгларына тәтбиг олунан ән гәддар чәза нөвү. Гурбаны дирәјә мисмарлајырдылар вә орада өлмәјә гојурдулар.

Рут: исраиллијә әрә кетмиш, моавлы гадынын әһвалаты нәгл олунмуш Әһди-Әтиг китабынын ады. Әри өләндән сонра Рут өз гајынасынын ардынча кетмиш вә исраиллиләрин Аллаһыны играр етмәјә башламышдыр. О, Рәбб Исанын әчдады олду.

Өлү дәнизинин томарлары: библик китабларын ән гәдим әлазмаларындандыр. Онлар, Естердән башга, Әһди-Әтигин бүтүн китабларындан ибарәтдир. Бә’зи китаблар, демәк олар ки, там

горунмушлар. Онлар 1940–1950-чи илләрдә Өлү дәнизинин шимал-гәрб саһилләринә јахын мағараларда тапылмышдыр. Һал-һазырда Јерусәлимдәки Исраил музејинин „Китаблар гәбиристанлығында“ горуноб сахланылырлар.

Септуакент: Әһди-Әтигин јунан дилинә ән гәдим тәрчүмәси. Тарих дејир ки, Мисир һөкмдары јетмиш јәһуди алиминә, јунан дилиндә данышан јәһудиләр үчүн Төвраты тәрчүмә етмәји әмр етмишдир. Бу иш б.е.ә. 250-чи илдә башлады. Септуакентләрин ән чох танынмыш әлјазмалары — бу, Синај, Ватикан вә Искәндәријјә кодексләридир.

Киринејли Шимон: Чәза јеринә гәдәр Исанын чармыхыны апармаға мәчбур едилмиш адам (Мат. 27:31; Мк. 15:21; Лк. 23:26).

Шәнбә: („Шабат“ јунан сөзүдүр, мә’насы динчлик демәкдир): чүмәнин күнбатан вахтындан башлајараг, шәнбәнин күнбатан вахтына гәдәр һәфтәнин једдинчи күнү. Аллаһ каинатын јарадылмасыны алтынчы күндә баша чатдырды. О, исраиллиләрә һәфтәнин һәр једдинчи күнүнү Она сәчдә етмәјә вә истираһәт етмәјә әмр етди (Тәснијә 5:12–15). Бу истираһәт һәм дә иманлыларын өлүмдән сонра көзләдикләри әбәди истираһәт вә динчликдир (Ибр. 4:8–11). Мәсиһчиләрдән јәһуди шәнбәсинә риајәт етмәк тәләб олунмур. (Колос. 2:16). Онлар бир јердә топлашыб Рәббимизин өлүмүнү, дәфн олунмасыны вә дирилмәсини јада слмалыдырлар. Онлар Мәсиһин ганынын рәмзи олан касадакы үзүм ширәсини вә јахуд шәрабы бөлүшәрәк вә Онун бәдәнинин рәмзи олан чөрәји бирликдә бөлүшәрәк, буну јеринә јетирирләр (Мат. 26:26–30; Мк. 14:22–25; 1 Кор. 11:20–26). Һәфтәнин илк күнү (бизим базар күнүмүз) бунун үчүн ајрылмышдыр (Һәв. Иш. 20:7). Бу, Исанын өлүләрдән дирилмәси күнүдүр. Бу һәфтәлик ән’әнә „чөрәк бөлүмү“, јахуд „Рәббин сүфрәси“ кими танынып (Һәв. Иш. 2:42; 20:7; 1 Кор. 11:20).

Сурә: Гур’андан фәсилләрин „сыра“, јахуд „серија“ларыны билдирир.

Тәһриф: „дәјишикликләр“. Бу термин мүсәлман теологлары тәрәфиндән мәсиһчиләрә гаршы Инчилин дәјишилмәсиндә вә сахтакарлашдырылмасында ирәли сүрүлән иттиһамларда истифадә олунур.

Тасид: бизим әсрин 55–120-чи илләриндә јашамыш тарихчи. О, Августдан тутмуш Нерона кими Рома тарихини јазмышдыр.

Филон: б.е. 1-чи әсринин башланғычында јәһуди чәмијјәтинин көркәмли ичтимаи хадими. Фәлсәфи вә дини мөвзуларда јазырды.

Аллаһ Падшаһлығы: Аллаһын руһани Падшаһлығы. „Аллаһын Падшаһлығы“, јахуд „Сәмави Сәлтәнәт“ термини, шәрин мәғлуб едилмиш Аллаһ мәрһәмәтинин һакимијјәти демәкдир. Бу Падшаһлыгда јашајанлар салеһликдә, сүлһдә вә севинчдә олурлар (Ром. 14:17).

Мө’чүзәләр: тәбиәтин мә’лум ганунлары илә изаһ олуна билмәјән Аллаһ ишләри.

Еммануел: „Аллаһ бизиләдир“ демәкдир. (Пејғәмбәрликләрдә) Исаја верилмиш адлардан биридир.

Мүндəриҹат

Ҝириш 3
1. Китаб 4
2. Библија вə Гур’ан 8
3. Библијанын руһанилији 11
4. Библијанын доғрулуғу 14
5. Библијанын доғрулуғу (2) 18
6. Дəјишмəз сөз 21
7. Иса барəсиндə пејғəмбəрликлəр 25
8. Иса Мессијадыр 28
9. Чармыха чəкилмə 32
10. Дирилмиш Иса 36
11. Исанын шəхсијјəти 40
12. Иса — Инсан Оғлудур 43
13. Иса вə’д олунмуш Мессијадыр 46
14. Иса, Аллаһын Оғлудур 49
15. Иса, даһи Мүəллимдир (мəсəллəр) 53
16. Иса, даһи Мүəллимдир (мө’ҹүзəлəр) 58
17. Иса, даһи Мүəллимдир (иман вə əмəллəр) 62
18. Иса, бөјүк гурбандыр 67
19. Исанын икинчи ҝəлиши 71
20. Мəсиһ, бизим һəјатымыздыр 75
Лүғəт 80

Китаб Исанын кимлијини вә Она нә үчүн еһтијачымызын олмасы барәсиндә ваҹиб суаллара ҹаваб верир. Бу китабда мүсәлман адәтләри вә мәсиһчилик тә'лими арасында хәтт чәкилир вә сүбут олунур ки, Инҹили охујуб она инанмаг үчүн чох бөјүк әсаслар вардыр.

Садә дилдә јазылмыш бу китаб һәгигәти тапмаг вә мәсиһчилији баша дүшмәк истәјән мүсәлманлара аиддир.

Стивен Мә'суд Пакистанда, Јахын Шәргдә вә Бөјүк Британијада јашајыб. О орада јазычы вә илаһијјатчы кими танынмышдыр. Онун *Ишыға доғру* адланан тәрҹүмеји-һалы инҝилис, алман, фин, исвеч вә рус дилләринә тәрҹүмә олунуб.